

DOM in SVET

LEPOSLOVJU - ZNANSTVU

LJUBLJANA

Leto XIX.

1906.

Štev. 3.

VSEBINA.

	Stran
Milan Pugelj: Smrt Andrejca Adamaca. Slika	129
Ivan Lah: Gospod Ravbar. Pesem. (Dalje)	134
Fr. S. Finžgar: Pod svobodnim solncem. Povest davnih dedov. (Dalje)	139
Zvonimir: Za cilji	147
Anton Medved: Šibre. 1–6.	148
A. Breznik: O tujkah in izposojenkah	149
Zvonimir: Z vami sem pel	154
Roman Romanov: Franc Koritnik in njegova družina. (Dalje)	155
Silvin Sardenko: V Napolj!	162
O. Veselko Kovač: Na valovih Rumene reke	165
Griša: Pomladi v oči. 1., 2.	172
Dr. Andrej Pavlica: Poezija s Siona. Misli o hebrejski metriki. (Konec)	173
Jos. Lavtižar: Onstran Baltiškega morja. Popotni zapiski. (Dalje)	175
Književnost	178
To in ono	184

Na ovitku: **Strune in strele.**

SLIKE.

Šibenik v Dalmaciji — nameravana morska trdnjava. — Žalostna Mati božja. Kip Ivana Puca. — Kosciuszkov spomenik za Krakov. — Šolarica. — Šolar. J. Strachovsky. — Ob Rumeni reki. — Brodar z Rumene reke. — Pristanišče ob Rumeni reki. — Dr. Frančišek Sedej, knez in nadškof goriški, metropolit ilirski. — Oče Simona Gregorčiča in pesnikova rojstna hiša. — † Lambert Einspieler, stolni prošt v Celovcu, predsednik „Družbe sv. Mohorja“. — Povodenj na barju v jeseni 1905. Fotograf. Fr. Vesel. — Maroški sultan. — Gibraltarske trdnjave. — Črnogorci iz skadarske okolice. — Mohamedansko pokopališče v Skadru. — Pogled na skadarsko gorato okolico. — V veliki dvorani hôtela „Union“ v Ljubljani.

P. n. naročnikom.

Položnice smo priložili tej številki za vse one p. n. gospode naslovnike, katerim smo se drznili poslati na ogled 1. in 2. številko in je nam niso vrnili, in jih prosimo, naj nam pošljejo naročnino ali pa vrnejo list. Opozarjamo pa, da vsak novi naročnik, ki pošlje celo naročnino in priloži 50 v. za poštnino, dobi gratis en letnik 1894 ali 1895.

Lastništvo in upravnništvo „Dom in Sveta“.

„Dom in Svet“ izhaja prvega dne vsakega meseca.

Urednika: dr. Mihael Opeka za leposlovje, dr. Evgen Lampe za znanstvo in ilustracije. — Založnik in lastnik: „Marijanišče“. — Tiska „Katoliška Tiskarna“ v Ljubljani.

Naročnina: 9 K, za dijake 6 K 80 h, za Ameriko 2·5 dolarja, za Italijo 11 lir, za Nemčijo 10 mark. Sprejema lastništvo in upravnništvo v „Marijanišču“

ŠIBENIK V DALMACIJI — NAMERAVANA MORSKA TRDNJAVA.

MILAN PUGELJ:

SMRT ANDREJCA ADAMACA.

SLIKA.

Zimski večer se je bližal in popoldne je bilo pusto in žalostno. Blizu je bilo nebo, v megli zavito, prihajal je glas izza hriba, zategnjena, dolga pesem se je vlekla preko polj, daleč v gozdovih zadaj je udarjalo enakomerno.

Pogledal je človek s hriba doli na vas in je mislil, da je pogledal na pokopališče. Stojé grobovi ob desni in levi, pol podrte hiše stojé, v vsaki leži mrlič; dolg je in suh in njegov obraz ni prijeten.

Na koncu vasi je stal grob, je stala hiša, je ležal v njej dolg in suh mrlič in njegov obraz je bil neprijeten. Pokrili so ga z belo pečo, z veliko rjuho so ga zagnili. K nogam so postavili brlečo luč.

Soba je bila nizka in tesna. V desnem kotu je stala velika zelena peč, po njej so ležale cunje in na obe strani je bila klop.

Tla so bila umazana in čisto črna, stene so bile oguljene in rjave, od stropa doli je visela tuintam pajčevina.

„Hej Andrejec . . .“

Na klopi ob peči so sedeli kmetje, kadičili so iz kratkih pip in so se pogovarjali o mrliču.

„Hej Andrejec . . . Andrejec je bil Andrejec . . .“

Rekel je Goš izpod Klanca, potegnili je iz pipe, izpustil dim in se je nasmehnil. Domislil se je daleč nazaj, gledal je predse, na obrazu je bilo veselje.

„Hej Andrejec . . . Kako sva hodila, hodila . . .“

Veselje je bilo na starem, gubastem obrazu — menda se je bil domislil na mladost. Daleč tam za gorami, tam je bilo jutro in spomlad in solnce.

„Kaj se domisliš, Reza?“ . . .

Obrnil se je k vdovi, ki je sedela zraven in je bil njen obraz top in breizrazen.

„No, kaj se domišliš?“ ...

„Kaj pa misliš, Jošt?“ ...

Vedela je, kaj je mislil, tudi sama se je bila domislila. Tam zadaj za gorami, tam je spomlad in jutro in sije solnce ...

„No, minilo je ...“

Njen obraz je bil top in brezizrazen, njene oči so bile sive in mrtve.

„Minilo je ...“

Goš je vzel pipo iz ust in je potegnil z roko po obritem licu.

„Tako-le pride pa mine vse. Mlada leta, moška dôba — starost pride in smrt. Kakor je zapisano, tako se zgodi. Živiš in doživiš, pride jutro in dan in večer in noč in smrt. Jutri bomo pokopali Andrejca, pojutranjem mene in drugi dan tebe, Reza ... Kaj pa boš čakala na stara leta, če ne smrti, a? Ali boš čakala mladih let, Reza? ... Smrt je za nas ...“

Goš je vtaknil pipo v usta in je prenehal. Gledal je proti oknu, včasih je pomežiknil z drobnimi, sivimi očmi.

„Smrt je za starca ... Kaj bi se je bal! Tako umreti kakor Andrejec ...“

Okoli so sedeli kmetje, vlekli so dim iz kratkih pip in so se domislili. Tak je bil Andrejec kot romar, ki je truden od dolge poti in zasliši za seboj ropotanje in postoji in se domisli:

„Voz je ...“

Čuje se ropotanje, sede popotnik na kanton in počaka voza. Počaka, voz drdra in pridrdra, in prisede romar, ki je truden.

„Naj bo tako, ko je božja volja ...“

Tak je bil Andrejec, kakor tisti romar je bil, ki je bil truden in je čakal voza. Ležal je in je čakal in je pričakal.

„Naj bo tako, ko je božja volja ...“

Prišla je smrt in Andrejec je šel. Nič ni bilo na obrazu žalosti, nič bolesti, tako je bilo lice kakor vedno: dolgočasno in neprijetno.

Kmetje so se domislili, in sosed Jure je pljunil po tleh in se je široko obrisal krog ust.

„Tako mi je, Jošt, kakor bi ne bil umrl Andrejec, ampak bi živel. Šel bi bil samo nekam na pot, na Dunaj prodajat kostanj, za eno leto v Ameriko kopat rudo ... Pri moji veri, kakor bi ne bil umrl ...“

Reza je bila odšla vun in se je vrnila nazaj z žganjem. Dala je najprej Joštu, potem drugim po vrsti.

„Kaj se boš grdo držala, Reza, nikar ne bodi neumna. Kaj boš, avša, umreti moramo vsi ...“

Jošt je pogoltnil, da se je slišalo, in je dal kozarec sosedu.

„Ampak žganje sta pa dobro skuhala ... Hej Andrejec, znal je Andrejec ...“

Reza je natočila sosedu in je izpil.

„Tako-le žganje mi dopade, ki je sladko. Naturno je, ni špiritno ...“

Oslinil je ustne in se je obrisal z roko.

„Ná, Jure ... pokusi!“ ...

„Kaj boš, Reza, ti bomo vse spili! Kaj boš pa ti imela, avša!“

Jure se je branil, a Reza je natočila siloma.

„Kadar bo prišlo na to kapljo žganja, bo jako žalostno ... Pij, Jure, en kozarec, dva ...“

V drugem kotu ob steni so sedela dekleta in zraven so stali fantje. Dekleta so govorila malo, oči so imela povešene, le včasih je dvignila tainona naenkrat velike in svetle. Fantje so stali pred njimi, klobuke so imeli postrani in na njih velike, svetle krivce

„Kaj si šla preko polja, Marička?“ ...

Nagajal je fant Jernejec in je bil nasmeh na njegovem obrazu.

„Kaj si šla preko polja, Marička? Kaj si gledala za študentom?“ ...

Maričke je bilo sram; rdeča je bila v lica, zaprla je oči in je zakrila obraz z rokami. Potem so molčali vsi, in tudi ostalih deklet je bilo sram. Zavist je bila ali jeza ... bogvekaj ...

„Ali bi ga enkrat ...“

Poltiho je izpregovoril Jernejec in je stopil na sredo; kakor senca je šinilo po obrazih; bilo je veselje.

„Enkrat...“

Jernejec je potegnil roke iz žepov in je stisnil pesti...

„Kaj pa trapljá okrog, senca...“

Tiho so stali potem in so pomislili.

„Pusti ga, zaprt boš... Zaprt in sestradan kakor pes... Za tako senco je človek kaznovan, pri moji veri. Če bi omlatil mene ali Toneta, ni nič... Kmeta ni škoda...“

Govoril je sosedov France in potem so zopet vsi molčali in mislili.

Večer se je bil že storil in po sobi je bilo polmračno. Slabo je brlela luč pri glavi mrličevi, pod stropom je plavala velika plast tobakovega dima in čudno se je mešal mrtvaški duh z vonjem tobaka in žganja.

Gospodinja je stopila k fantom in je natočila žganja.

„Kaj ste kaj žejni, fantje?“ ...

„To pa smo, mati...“ je rekel France in je prijel za kozarec.

„Bog daj zdravje in gospodarju nebesa!“ ...

Sunil je s komolcem Jernejca in mu je dal kozarec.

„Pij, Jernejec, kaj se boš jezil...“

Jernejec je pil in molčal. — Potem je ponudila gospodinja dekletom. Sram jih je bilo, poveseila so oči in so odmajala z glavami.

„Saj boste še bolj lepe, če boste pile... Bolj rdeče boste, punce...“

Pile so po malo in s povešenimi očmi, samo Marička ni marala. Sedela je na sredi in je gledala v tla.

Potem so se odprle duri in v sobo je stopil študent. Bil je dolg in suh in na ramah mu je visel oguljen havelok. Odkril se je, popravil je dolge lase in je pokropil mrliča. Nato je stopil h glavi in je odgrnil obraz. Dolgo je gledal vanj in ga je naposled zakril. Tiho je bilo po sobi in vsi so gledali študenta.

„Kako je miren!“ ...

Nasmehnil se je študent in je izpregovoril sam zase. Potem je pogledal po sobi na desno in levo in je šel čez sredo fantov, ki so se molče umaknili in so gledali jezno.

Sel je in ni pogledal nobenega in se je ustavil pred Maričko.

„Kaj te ni nič strah smrti, Marička?“ ...

Sklonil se je k njej doli in jo je pobožal po laseh. Maričke je bilo sram, nagnila je glavo čisto doli, zaprla je oči in lica so bila popolnoma temnordeča.

„Kaj te je sram, Marička?“ ...

Prijel jo je z obema rokama za glavo in ji dvignil obraz. Lica so bila popolnoma vroča, ustne razpaljane, oči nalahko zaprte.

Potem jo je spustil in je odšel skozi sredo fantov in zaprl duri za seboj.

Tolpa fantov se je porinila do vrat, Jernejec je hotel vun in so ga potisnili nazaj. Stal je na sredi in je bil bled kakor zid.

„Brezverec je... Nič ne bo iz njega... Videli boste — nič...“

Sosed Jure je stresel pepel iz pipe in je pokašljajal.

„Ni se pokrižal in ni pomolil... Brezverec...“

Jošt je zmajal z glavo in je pocukal sosedu Andárja.

„Kaj paziš na dekleta, kaj nisi videl, kako jo je prijel študent?“ ...

Andár je popravil klobuk in je udaril po kolenu.

„Sramoto mi dela, sramoto... Pa ji bom dal, hudirja...“

Možje so utihnili in so kadili naprej, zunaj pa je bila noč. Čisto nizko je bilo nebo, komaj se je gibal človek pod njim in mu je bilo tesno v prsih. Črna tema je bila okrog, nikjer ni sijala nobena luč, spale so hiše, v mrtvo meglo pokopane. Prazna je bila cesta sredi vasi, niso se razločevale sence — vse je bila ena sama, kakor morje ogromna.

Noč je bila dolga in pusta. Večnosti je bila podobna. Včasih je udarila ura sredi nje, tolklo je železno kladivo na veliki zvon, mračno je zvenelo po vasi, odmevalo od holmov, se izgubilo za vrhovi. Potem je utihnilo vse, še plašnejša je bila noč in je bilo še tesnejše v prsih. Popolnoma nizko je že bilo nebo, že je tiščalo na prsi, komaj je bilo še mogoče dihati.

In takrat se je pokazala izza ovinka luč. In se je približala, in se je ustavil črn voz pred samotno hišo na koncu vasi. Izstopilo je črno opravljeno dekle, velik, črn klobuk na glavi, na rokah svetle, črne rokavice. Menda so bili v hiši začutili voz, duri so se odprle nanagloma, in na prag je stopila gospodinja. Šla je in je pogledala in je spoznala.

„No, kaj si ti?“ ...

Svidenje je bilo mrzlo. Gospodinja je odšla po veži naprej, dekle je pa stopilo v sobo. Ozrli so se vsi, možje so pogledali in fantje, dekleta so se dvignila in so gledala radovedno. Gledalo je vse in je molčalo. Dekle je pokleknilo in tiščalo bel robec na obraz. Črno je bilo napravljena, črn, širok klobuk je bil na glavi, roke v svetlih, črnih rokavicah ...

Goš je vzel pipo iz ust in se je nagnil k sosеду.

„To je tista ... Andrejec je ni maral, nikoli ni maral slišati o njej ...“

„Tista je ...“ je rekel sosed Jure in se je naslonil nazaj.

„Katera?“ ...

Vprašal je eden tam v kotu, in odgovoril je kmet Andár:

„Igralka ... ciganka ...“

„Vlačuga“ — je dostavil nekdo poltiho, in možje so bili spet mirni.

Fantje so gledali začudeno, in Jernejec se je domislil in jim je povedal:

„Igralka ...“

Tudi dekleta so čula in so šepetala med seboj.

„Igra komedije, skače v kratkem, rdečem krilu, za cesarico je, za grofico, svetla, svilen obleka se vleče za njo ...“

Šepetala so dekleta in so gledala tujko, ki je vstala in je šla do mrliča in mu odgrnila obraz. Stegnila se je do njega, pritisnila je usta na mrličevo čelo in je ihtela.

„Oče, oče ...“

Ihtela je, polglasno je klicala, potem je odšla tresoča se in objokana. Kmalu za njo je prišla gospodinja in se je ustavila pri možeh.

„Kje pa je zdaj?“ ...

Jure je stopil bliže in je vprašal.

„Ne vem ... saj nisem vprašala ...“

Gospodinja je dvignila rami in je pogledala proti oknu.

„Kadar se zdani, se pripelje gospod ...“

Kmetje so mislili na tujko in niso mogli pozabiti

„Da se ti je ta tako izgubila ...“

Tudi kmet Andár je mislil in ni mogel pozabiti.

„Saj sin je pa dober sin ...“

„Božja volja —“ je rekla gospodinja in je gledala proti oknu.

Zunaj se je umikala tema in se je bližalo jutro. Polagoma se je izgubljala, razlezla se je bila svetloba po gosti megli in nebo se je bilo nekoliko dvignilo. Še je manjkalo malo in potem se je videla cesta tja do ovinka in se je pokazal gozd iz teme in megle tam za holmi. Pastirji so gnali živino po vasi in potem so se izgubili med grapami. Odtu odtam je plaval nelep glas zvonca, še malo se je čulo, potem je umrlo.

Spet je ropotal voz po strmini, potem izza ovinka doli proti vasi in se je ustavil pred prvo hišo.

Na prag je pritekla gospodinja in je pozdravila. Stopil je iz voza dolg in suh duhovnik, v dolgi črni suknji, ovratnik dvignjen in v rokah svetločrn kovčeg. Šel je v sobo in je pokleknil in je molil. Dolgo je molil in pobožno, potem je vstal in je molče pokropil.

V sobi je bilo čisto tiho; možje in kmetje so bili sneli klobuke in so jih mečkali nerodno po rokah. Čakali so in so mislili, da bo stopil k njim gospod in bo rekel lepo besedo. Čakali so in niso dočakali.

Duhovnik je odšel, na nobeno stran ni pogledal in je zaprl duri za seboj.

„Lep gospod je —“ je rekel Goš in je del klobuk nazaj na glavo. „Dobro bo gospodinji, ko imajo gospoda ...“

Zunaj je srečal duhovnik sestro in se je začudil.

„Kaj še veš za dom, Karlina?“ ...

Začudil se je in je šel mimo in potem vun na cesto in proti cerkvi — — —

Zdaniilo se je popolnoma in megla se je razkadila. Samo še tuintam v samotni gripi je ležala, po gozdu je bila zamotana še med drevjem in se je trgala in izmotavala kosoma. Tam visoko na gori je pel pastir, žalostno in zategnjeno je pel, in se je vleklo po dolini kakor tožba. Na južni strani so se raztrgali oblaki in se je pokazala modra lisa. Svetla je bila, tam za meglami in za oblaki je sijalo solnce kakor sije na spomlad, ko je nebo silno daleč in hrepenenje visoko do zvezd.

V sobi so se dvignili možje, pokropili so po vrsti in so odšli; za njimi so šla dekleta, naglo so stekla mimo fantov, oči povešenih in lic zardelih. Tekla so po cesti proti vasi, za njimi so šli visoki fantje, roke v žepih, klobuke po strani in krivce za trakovi.

„Marička, čakaj!“ . . .

Bil je Jernejec, ki je klical in se je čudno smejal. „Vrag vzemi študenta . . .“ je rekel in je potegnil klobuk na oči. Tako mu je bilo pri srcu kakor še nikoli prej . . .

Tisti dan se ni pokazalo solnce, pust je bil in dolgočasen, popoldne so prišle megle in so legle po celi krajini. Tuintam je šel preko ceste kmet, stopil je v hlev in je izginil za durmi. Po poljih so letale jate vran, razni divji ptiči so letali nad njivami in so odurno kričali. Tam v šumi so sekali kmetje drva, udarci sekir so odmevali naokoli; včasih je padlo deblo s silno močjo. Visoka in debela bukev je padla tuintam, včasih gaber — dolg in rogovilast — — —

Tisto popoldne so pokopali Andrejca Adamaca. Krsta je bila črno pobarvana, na vsako stran zlat in velik angel, na sredi dolg, zlat križ. Za krsto je šla vdova v črni ruti in z njo duhovnik. Visok klobuk je imel na glavi in zato je bil še bolj tenek in še

daljši. V obraz je bil bled, oči so bile brezizrazne in blede kakor megla, ki je ležala okoli. Vdova je držala v roki pisan robec in njen obraz je bil trd in sirov. Vse poteze so bile moške, samó v očeh so stale solzé; hipoma jo je obšla včasih žalost in je pritisnila robec na usta. Za njima je šla tujka, napravljena v črno, na glavi širok, črn klobuk in na rokah svetločrne rokavice. Tresla se je vso pot, robec je tiščala na obraz in je poglasno jokala . . . Potem so šli vaščanje vsi po vrsti: možje, žene, dekleta, fantje in vmes tuintam otroci. Molili so kakor romarji in žalostno se je glasilo po vasi.

Prišli so na pokopališče in so pokopali Andrejca. Vdova je vrgla grudo zemlje na krsto in je brisala z robcem oči, tujka je jokala na ves glas, sedla je na odkopano zemljo, da je bilo blatno in umazano vse njeno lepo krilo. In tudi duhovnik je imel rosne oči. Globoko dol je upognil glavo, tako je bil videti oddaleč, kakor bi bil zlomljen.

Ljudje so se razšli počasi, študent je stal na cesti in je čakal deklet. Pričakal je in je stopil k Marički in je šel z njo do doma.

„Pri moji veri . . .“

Zadaj je bil Jernejec, daleč zadaj, in njegove pesti so bile trde kakor od kamena. Gledal je tja naprej, ustnice so bile zaprte, tesno stisnjeni so bili beli zobje . . .

„Pri moji veri . . .“

Že je bila skoro noč, Jernejec pa je stal na cesti in je čakal. In potem je prišel študent, naravnost od Maričke je prišel in je pogledal Jernejca in se je ustavil.

„Kaj si ti, Jernejček? . . . Presneto si zra-stel, veš kaj, Jernejček . . . Saj si kar imeniten fant!“ . . .

Smejalo se je in je šel mimo; in je pogledal nazaj, in je izginil sredi megle . . .

IVAN LAH:

GOSPOD RAVBAR.

PESEM.

(DALJE.)

II.

Pohod.

rajina, ti zemlja naša,
 zemlja slavna . . . Kadar duša
 se te spomni, domovina,
 k tebi k tebi zaželi si . . .
 Vse noči o tebi sanja
 misel moja, k tebi hodi,
 cele dneve gleda vate,
 v tebi celo noč vasuje,
 tvoje sluša pripovesti
 in se s tabo pogovarja:
 o predavnih lepih časih,
 ko ti solnce je sijalo
 solnce jasno — in o časih,
 ko je sužnost nate pala,
 sužnost trda — in o časih,
 ko na boje ti si vstala,
 boje tožne, zmage slavne,
 da na veke je zapala
 sreča tvoja, domovina,
 Krajina, ti zemlja naša . . .
 In v veselih, tožnih glasih
 v tebi pesem se oglašja,
 pesem, kakor zgodovina,
 tiha, skrita, nevesela: —
 nič po radosti ne vpraša,
 sama si veselje dela,
 kakor pesem vasovalca,
 ko na plani noč pozdravlja,
 noč in kočjo svoje drage,
 ko po polju sam koraka,
 v srcu so mu sladke sanje,
 pesem radostna na duši . . .
 Daleč bol leži boleča,
 kot globoko v srcu daleč,
 pesem tiha tam izvira,
 in ta pesem je vesela,
 ker leži dolenjska zemlja
 s polnimi od vina griči,

po dolinah ob vodovju
 vas stoji, samotna kočja,
 polje krog leži bogato,
 ker je Krajina vesela,
 v njej je noč nepozabljiva,
 v noči nje so sladke sanje,
 v sanjah pesem je vesela . . .
 Taka ti si zemlja naša,
 kadar trudna noč nad tabo
 plava . . . Žalost vso pozabiš,
 kakor dete, ki v zibelki
 spava . . . To je pesem naša . . .
 Tiho zemlja, tiho pesem . . .
 Slava — vsa je pokopana . . .
 zemlja naša poteptana! . . .
 Kam smo svoje dnove dali,
 kam smo slavo pokopali? . . .
 Tava v tebi duša težka,
 v duši misel nevesela,
 v srcu tožna žalost plaka,
 kot nad grobom bi junaka
 pesem peti zahotela . . .
 Daleč v srcu bolečina
 spi, ki pesem v nji izvira,
 toda pesem nevesela
 ni, le gnana od nemira
 peti si želi — o tebi,
 Krajina, o tvojih slavnih
 dneh . . . Pozabljena ne more
 biti naša zgodovina,
 zemlja ljubljena na veke
 ti si, sladka domovina;
 kri je v tebi tekla naša,
 v bojih smo za tebe padli,
 mi — in náte, zemlja naša,
 padla težka je temina . . .
 Glej, tako vasuje s tabo
 misel moja, in o časih
 prešlih pesem kakor sanja
 s tebe, Krajina, se sliši,
 in v veselih poje glasih . . .

Vodi, vodi gospod Ravbar
dalje po široki cesti
proti granici hrvaški
svojo izpočito četo . . .
Veter v jutru mu zaveje,
rezgeta ponosni vranec,
v vetru se mu vije griva,
kakor da bi čutil vruga,
hrže glasno in nemirno.
Potaplja ga gospod Ravbar
z roko po napetem vratu,
pa veli poltiho vrancu :

„Le veselo hrzaj, vranec,
saj ne greva zdaj na vojsko,
saj ne greva v boj krvavi,
ki bo ločil za vse čase
nekdaj te od gospodarja.
Mnogo bitek sva prebila,
malo radosti užila . . .
Kolikrat po novi zmagi
nesel si me v bojno polje,
kakor na ženitovanje,
na krvavo turško svatbo!
Kolikrat si bojni smrti
nesel me v veselem diru
kakor ljubici v naročje . . .
Kolikrat čez svojih glave
si poskakal v ravno polje,
ko sama sva še ostala,
ko so vsi okoli padli! . . .
To je bila nam zabava,
to je bila sreča naša,
radost bila je edina . . .
Zemljo svojo smo branili,
svojo vero varovali,
mного časa dali vojski,
sebi smo ga malo dali.
A srce nam, kakor hoče,
vedno hoče si drugače,
in tako je zahotelo
si po lepih, mirnih časih . . .
Bojev bili smo nemalo,
druge radosti zdaj hoče,
lepše hoče si zabave,
sreče druge je iskalo,
ki ne dá je v boju zmaga,

ne po zmagi v svetu slava;
mirnega na stara leta
si želi doma počitka,
ki plačilo nam za trude
in za boje bo prestane.
Le veselo hrži danes,
vrani moj prijatelj zvesti,
saj ne greva v boj krvavi,
greva na veselo svatbo,
ki gospod jo tvoj obhaja.“ —

Zarezgeče čili vranec,
kot da umel bi besede,
ki gospod jih tiho pravi.

Pa utihne gospod Ravbar
in zamisli se globoko,
spomni se preteklih časov,
v mislih dnove zre bodoče,
več ne zmeni se za vranca,
dalje le po cestah belih
proti turški meji jaha.
Lahno vranec poigrava,
kot da vedel bi, da nosi
na snuboke gospodarja,
ne pa v turški boj krvavi.

Jasno četi nad gorami,
jutro se je zasmajalo:
iz planjave solnce vstaja,
reke se čez plan šumeče,
rose v travi lesketajo,
megle bele pod gorami
dvigajo se nad lesove,
kot bi vile gorske bile.
Spremlja po drevesih praznih
četo ptičev glasna jata,
zadaj pa se v praznih upih
zbira četa lačnih vranov.

O, le pojte, drobne ptice,
a ne krokajte, vi vrani,
pesem jim veselo jutra
pevcem pevskim ne motite
z neprijetnimi glasovi! . . .
Da bi šli na bojno polje,
ne bi vi imeli glada;

ste v gostijo šli bogato —
 dostikrat z junaško četo
 a ne maramo vas v svate ...
 Prazni so vam upi danes:
 kjer ni boja za junaka,
 tam za vrana ni gostije.
 Za preteklih dni zahvalo
 radosti nam ne kazite,
 rajši na bojišča naša
 na Posavje poletite,
 bolje se vam bo plačalo;
 ako malo vam bo paše,
 na Podgradu se zberite,
 ko bo tretje solnce vstalo,
 na ostanke svatbe naše!
 A ve, drobne pevske ptice,
 dalje z nami poletite
 in nam pesem pojte svatsko!

Jaše v jutru hrabra četa
 proti staremu Podgradu,
 poje pesmi, da odmeva
 ob bregovih ji planjava,
 poje pesmi od junakov.
 Vstaja pesem src veselih,
 pesem Ravbarjevih hlapcev,
 o ljubezni, o dekletih
 in o bojih pesem glasna,
 in odmeva čez planjavo.
 Jutro jasno, srce hrabro,
 v duši pa vesela pesem ...
 Lepšega na svetu nima
 kot je četa pevajoča
 pesmi radostne — junaške ...

In pred četo bratci trije,
 Janko Kisel in Sebasta
 in Jošt Turen brez nevolje
 zibljejo se v sedlih lahno.
 Konji z grivami vihrajo
 in igrajo si z ušesi,
 a na njih junaki trije.
 Zateguje sam Sebasta
 pesmi dobrovoljnih hlapcev,
 Janko Kisel pa posluša
 glas junaka, pesem starca,
 a nemirno zviti Turen

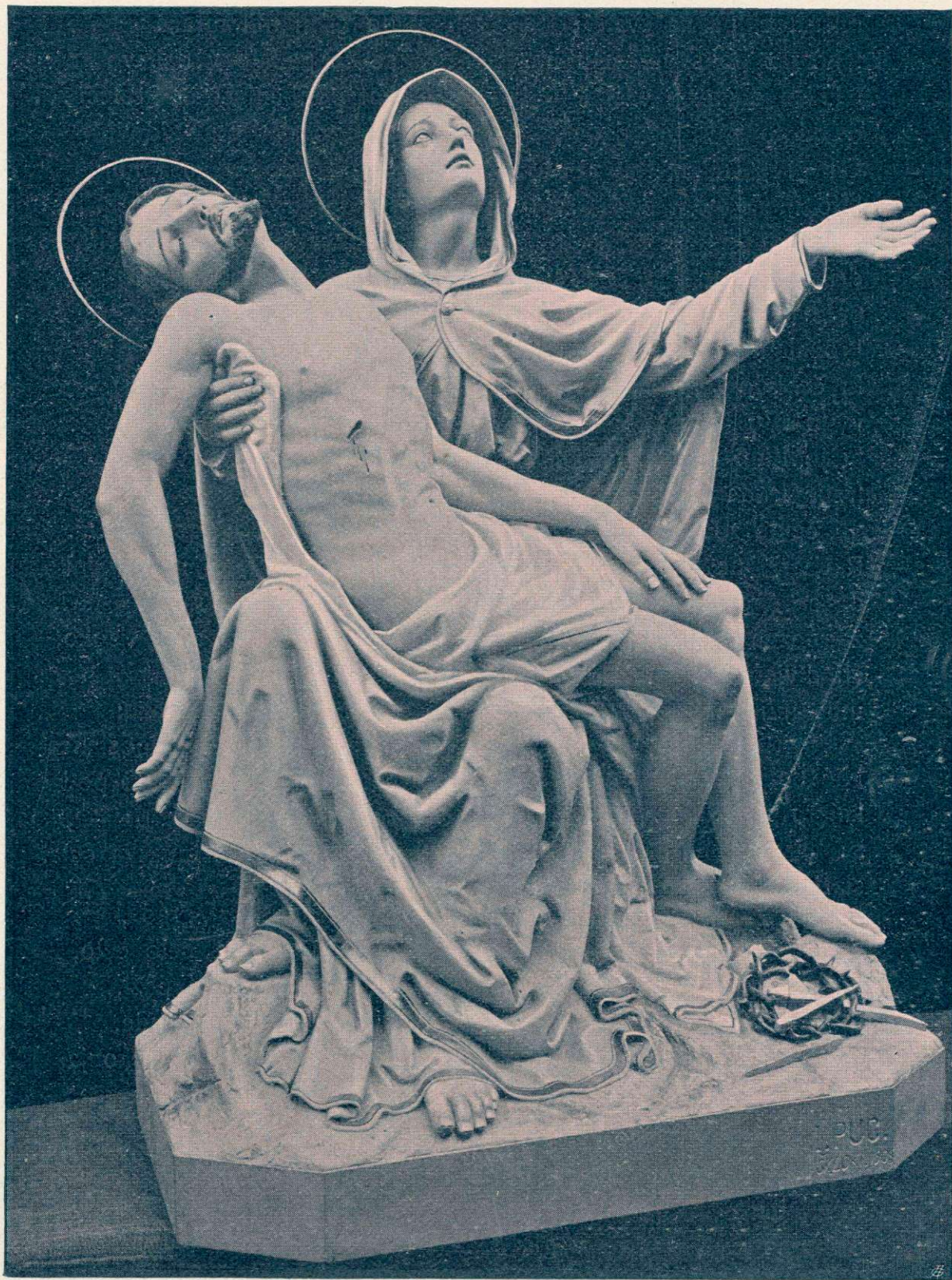
se na levo in na pravo
 po goricah le ozira,
 kjer blešči se zlata kaplja.

Se posmeje Janko Kisel,
 pa veli gospod Sebastu:
 „Kaj da si tak dobre volje,
 naš predragi, ljubi Lamberg,
 da na stare tvoje dnove
 pesem ti je hlapcev draga?
 Saj navadno boje svoje
 sam premišljaš tam ob strani,
 in veselju brez pijače
 sam nasproten si navadno.
 Ni ti mar vesela četa,
 dokler ne začutiš vruga,
 da se v boju ž njim pomeriš —
 Kaj vesele že godove
 si brez pevanja obhajal,
 skoraj bi ti ne verjeli
 da ti usta peti znajo ...
 Kaj da si tak dobre volje,
 ljubljeni gospod Sebasta?“ ...

Se posmeje stari Lamberg
 in besede je ne reče,
 priteguje s krepkim glasom
 pesmi od junaških bratov,
 ki jo poje hrabra četa
 izpočitih, dobrih hlapcev.

Se posmeje Kislu Turen
 govori besede take:

„Kaj je čuda, da prepeva,
 da tak močno se oglašča
 danes dragi naš Sebasta,
 ko je celo noč popíval
 vince iz dežele vroče,
 in prespal cel ljubi danek
 v senci hladni tihe kočice.
 Saj obul si je opanke
 in odložil je oklopnik
 in obril si je pol brade,
 da bi pri mladenkah mladih
 tudi sam izgledal mlajši,
 ko gre z Ravbarjem na svatbo,

ŽALOSTNA MATI BOŽJA

KIP IVANA PUCA.

kjer ga čaka gostovanje,
 ki je vedno mislil nanje . . .
 Ali kdo ve, če drugače
 ni izšla se svatba naša,
 da je bil Turčin v snubokih,
 martalozi pa na svatih;
 tako jaz po svoje menim,
 taki so današnji časi,
 da je to navadno danes,
 kar pred leti na tej zemlji
 bilo ni še po navadi . . .
 Morda bodo skoraj peli
 drugo pesem hlapci naši,
 pele nam ne bodo ptice,
 krokali nam bodo vrani . . .
 In če kdo je res ugrabil
 v gnezdu lepo golobico,
 ki jo ljubi gospod Ravbar,
 treba truda bo nemalo,
 — če je zdaj kje doli v Bosni
 Ravbarja nevesta draga —
 da se spet nazaj pripravi
 z gnezda drznega golobca
 ali divjega gavrana,
 mila mu ne bodi majka! . . .“

Nič ne zmeni se Sebasta,
 kaj pripoveduje Turen,
 za besede neprijazne
 stari se junak ne meni,
 vsakdo ve, da večkrat vino
 govori namesto Turna.
 Pesmi dalje pritegava —
 dobro razumel je šalo
 o gavranu v turški Bosni,
 in o lepi golobici . . .
 Meč ob robu si popravi,
 nejevoljno se odkašlja,
 misel čudna mu nenadno
 padla je med petjem v glavo.

Kakor v jutru megla lahna
 dalje urna četa plava,
 dalje pesem se oglašja,
 dalje hrabra četa jaše.

Vstaja solnce višje, vstaja,
 lepo Krajino pozdravlja,
 in za gore tihe — pada.
 Pa obseva beli Podgrad
 v zadnjih onemoglih žarkih,
 po tišini tihi mraka
 sence padajo v daljavo
 kot ponočni strah preteči . . .
 Šumno vije pod zidovi
 potok valov se ošabnih
 v nepretrganih slapovih.
 Podkev se glasijo vdari,
 po peščeni beli cesti
 hrzajo veseli vranči,
 lepi beli rezgetajo
 pod ponosnimi junaki;
 v urnem teku se zibaje
 plava kot oblak večerni
 po poljani hrabra četa,
 četa Ravbarja gospoda . . .
 In pod gradom na poljani
 naglo Ravbar vranca vstavi,
 dvigne roko v zrak visoko,
 obstopiti četi ukaže
 grada kamenite straže;
 v grad odpošlje odposlanca
 sam za njim po strmi poti
 v skokih radostnih pojaše,
 v sled mu gre junaška četa.

Otvoré se duri grada,
 vnide Ravbar s celo četo,
 klanjajo se nizko paži,
 dva držita konju uzde,
 dva pomagata mu s konja.
 Četa cela s konj poskače,
 prihité domači sluge
 in pobratijo se s hlapci;
 prinesó sena v ograde,
 izpusté vesele vrance,
 izpočije cela četa
 na dvorišču si Podgrada
 ob bogatih polnih mizah
 in ob vinu robe stare,
 kar premorejo ga kleti . . .

(DALJE.)

FR. S. FINŽGAR :

POD SVOBODNIM SOLNCEM.

POVEST DAVNIH DEDOV.

V.

(DALJE.)

Hilbudij je čez noč prekoračil ravnino in se v jutro naslonil s svojimi vojaki ob pobočje hriba, ob katerem se je odpirala soteska do gradišča Slovenov. Vse čete so se poskrile v gosto hrastičje. Prepovedal je ukresati ogenj, da bi si varili vojaki ječmenovo juho. Jedli so zato mrzlo kosilo. Nekateri suhe ribe, drugi prekajeno meso, in prigrizavali česen.

Hilbudij je sklenil, da počaka tu popoldneva, potem se napoti v sotesko, da v jutro že lahko zgrabi gradišče Slovenov. Še malo ni mislil, da ne bo zmagal. Tudi zasede se ni bal. Bal se je samo za vojake. Vsakega mu je bilo zelo škoda. Zakaj tako utrjeni in izšolani vojniki so mnogo vredni. Eden zaleže za deset novincev.

Zaradi tega je pozval vrlega jezdeca, nekega barbara — Tračana. Prišel se mu je ponuditi v vojaško službo pred letom — Hilbudiju je ugajal in izuril se je, da ga mu ni bilo para.

Tega je pozval Hilbudij. Njegova polt je bila temna, lasje rdečkasti, postava velika — prav kakor kakega Slovena. Ukazal mu je, da sleče vso opravo bizantinskega vojaka, natakne kratke, prtene hlače, kakor so jih nosili Sloveni. Takisto naj rasedla konja in naj jezdi, kakor divji pastir, oprezno po soteski. Razumel je precej dobro jezik Slovenov. Naj praša, mu je rekel, če naleti na kakega Slovena, po ovcah ali konjih, češ da je poslanec azijskega trgovca, ki bi prišel na kupčijo. Ali oprezno naj gleda, če so v dolini sledovi po vojnih četah.

Tračan se je hitro prelevil iz bizantinskega konjika v barbarskega pastirja in malomarno odjezdil po dolini. Z glavo je gugal

na levo in desno in pel pastirsko pesem. Vajete je pustil, da so viseli konju na vratu. Kakor se ne bi menil za ves svet, tako je jahal Tračan - ogleduh. Ali njegove lisičje oči so opazile vsako sled v travi, prodirale po bregovih v gosto grmovje. Zapazil je dobro na tleh, da je konjska sled. Skobalil se je s konja in trgal kiselico, ki je rastla ob potoku. Žvečil je liste, brskal po travi, kakor bi iskal še drugih zelišč. Toda meril je le skoke, katere je delal preteklo noč lztokov konj.

Leno je zlezel zopet na konja in jahal dalje. Včasih je pognal v hitri dir, pa zopet prenehal in skrbno opazoval. Vsepovsod ta razkoračena, iztegnjena sled od konja, ki je drevil v divjem skoku. Čedalje bolj se mu je zdelo sumljivo in hitreje je gugal z glavo in še skrbneje so se mu svetile lisičje oči. Vendar ni mogel ničesar drugega izslediti. Vse grmovje je spalo, po gozdu se je tuintam osulo listje, ko je sedla na vejo divja ptica. Kar naenkrat pridrži konja. Pred njim leži v potoku mrtva žival. Zopet zleze na tla in gre do potoka.

Konj! Hitro je bil v vodi. Od vseh strani ga je pregledal, pa nobenega sledu, da bi bil konj brzdan. To je divja mrha! Volcje so jo preganjali, pa je poginila in se zvalila v potok. Odtod tisti skoki!

Vesel je zlezel na konja — pogledal še nekoliko dalje, pa veliki skoki so se izgubili. — lztok je tam jezdil po vodi.

Pa se je varal Tračan. Ta konj je poginil enemu izmed lztokovih tovaršev. Gnal se je za lztokom — ali žival mu je opešala in se zgrudila. Zadavil jo je z jermenom, pobral brzde seboj, konja zvalil v vodo, sam pa izginil v goščo in se plazil po lesu

dalje. Druga dva tovariša nista šla za njim oba v sotesko, ampak sta polagoma krenila v hrib, da preko gore dospeta v gradišče.

Tračan je torej vesel obrnil konja in odjahal v najhujem diru, da sporoči poveljniku Hilbudiju, kar je našel: vse mirno, nobenih sovražnikov.

Toda sredi pota, kjer je dolina najožja, se dvigne pred njim iz trave človeška postava. Tračan je potegnil konja, da se je vzpel na zadnje noge.

„Hoj, pastirče, kaj delaš?“

„Ovce iščem; sto ovac mojega očeta se je izgubilo. Tri dni jih iščem. Ali si jih videl? Odkod tvoja pot?“

„Hej, mladec, ovca iščem, kakor ti. Ali jaz jih iščem za kupce iz Bizanca. Kožuhov bi radi, usnja potrebujejo — ali veš za moža med Sloveni, ki bi prodal teh reči?“

„Moj oče Svarun ima dan hoda odtod gradišče. V njem so gromade dragega krzna, gore bivolskih kož, žlahtnega kamenja mnogo. Rad bi prodal, pa ne more, ker leži za Donavo tisti pes, tisti Hilbudij, in ne moremo na prodaj z bogastvom. Pripelji trgovce — ej — skupili boste — da se vam ne sanja, če se potrudite semkaj.“

„Pastirče, hodi z Daždibogom, poišči ovce, Veles s teboj, in povej očetu, da pridejo bogati kupci. Vrlo bodo plačali —“

Tračan je bliskoma odjezdil, za njim je zvedavo gledal pastir in mahal z dolgo šibo. Ko se je jezdec skrnil v daljavi za ovinkom, se je pa pastir glasno zasmel, vrgel šibo proč, stisnil pest in požugal:

„Le pridite, besi, po krzno! Oderemo vas, da nesete v Bizanc na plečih mehove iz lastne kože.“

Nato je planil v gozd kakor divja mačka — bil je Iztok.

Ko je Svarun ukazal odhod, je prva izginila četa gibkih lokostrelcev z Iztokom na čelu. Popeli so se naravnost kvišku. Vili so se med grmovjem, kakor risi za plenom, plezali so preko pečin, po strminah so lezli po vseh štirih, kakor potuhnjena zverjad. Hodili so oprezno in varno, da ni počila suha veja, v nobenem tulu niso zarožljale

strelice, niti hropili niso glasno, dasi jih je vodil poglavar hitro, kakor bi bežal mlad volk po lesu. Ko so dospeli na greben griča, so se razpršili na široko, potonili med visoko travo in robidovje ter v temi — luna je zašla — gazili spešno dalje. Ko se je v jutru zaskoval dan, se je dvignil Iztok počasi na sivo skalo in zrl krog sebe. Vse tiho — kakor ne bi nikogar bilo v lesu. Le včasih je majčkeno zašumelo, kot bi divji jereb prhutnil iz listja, le tuintam se je potegnila senca preko jase, pa hitro zopet utonila v mraku drevja.

Iztok se je smehljal. Oko mu je žarelo kot sokolu. pritrtil si je jermen, na katerem je bil oprtan tul, zlezal s skale in šel naprej.

Pol jutra je že prevozilo solnce, ko se je ustavil mladi četnik in s piskom jastreba naznanil, da so prišli na določeno mesto. Stal je v gostem hrastovem gozdu na strmem pobočju, kjer je bila dolina najožja. Na njegov pisk so prirastle iz tal postave tovarišev, iz vsakega grma, izza vsakega debla, iz trave, čez skale in iz kotanj — vsepovsod so se dvigali vrli mladci.

Iztok jih je brez besed vedel navzdol. Noben kamenček se ni izprožil, da bi se zakotalil v dolino. Tonili so brezslušno po strmini in kmalu dospeli do mladega, gostega lesa. Od tam je bila najboljša razdalja za strelice, ki bi jih prožili v dolino. Ukazal jim je, da se raztegnejo v dolgi trojni vrsti po rebri in poležejo v travo in grmičje. Vsi naj čakajo njegovega povelja. Dokler on ne sproži, se ne sme nihče geniti.

Nato si je sam narezal vej, zataknil jih vrhu mahovite skale, zlezal vanje in počenil v skrito opazovališče.

Od tam je zagledal jezdeca, Hilbudijevega poslanca. Na prvi hip je mislil, da je eden njegovih včerajšnih spremljevalcev, in skoro bi se bil dvignil izza umetnega grma in ga pozval. Ali njegovo oko je spoznalo visokega konja, ki so bili last Bizantincev. Sloveni niso jezdili takih konj. Vzбудila se mu je sumnja. Roka se je samaodsebe krivila, da bi segla za pleče po strelico in jo poslala tujcu za vrat. Pa se je premagal.

Hitro je odpel jermen, tul je zdrsnil s hrbta, lok je položil poleg njega, bojni nož je pa skrnil za kratke hlače iz jagnječevine. Vsi bojni znaki so bili slečeni — in Iztok je zdrsnil tiho po bregu. Na dnu si je odlomil šibo in čakal jezdeca, da se vrne.

Pričakal ga je in ga lokavo prepričal, da je Svarun v gradišču brez vojske. Upal je za trdno, da se Hilbudij napoti po soteski.

Ko se je Tračan vrnil do Hilbudija in mu sporočil, kar je videl, se poveljniku čelo ni zvedrilo. Nezadovoljen je bil, ker bo imel bržkone premalo posla.

„Ropanje — po šegi barbarov — na ljubo cesarju, da napase nekaj lačnih tolp, ki se pridrvé čez zimo v mesto. Za neumni cirkus, za veselice — se trošijo milijoni!“

Legel je jezen na travo. Vojaki so ga strahoma gledali in se pogovarjali samo šepetaje.

Sredi popoldneva se dvigne Hilbudij in dá povelje, da odrinejo.

Težko oborožene čete — z velikimi škiti, sulicami in meči, vsi v železnih oklepih — so korakale naprej. Za njimi je jahal Hilbudij, ob njem nekaj konjice, da ji dá hitra povelja, če bi bilo treba. Zadaž so pa šli loko-strelci in pračarji, ki so bili zelo nevarni v boju iz daljave. Na okroglih palicah so imeli pritrjene usnjate prače, s katerimi so metali z nedosežno spretnostjo podolgaste svinčene kose — na koncu priostrene, imenovane ‚želode‘; kogar je dobro zadel želod, ni več genil v boju.

Počasi se je premikala vojska po globeli. Solnce se je nižalo in se z izredno gorkimi jesenskimi žarki upiralo četam v hrbet. Hilbudij je jahal zamišljen. Malomarno mu je visela čelada po hrbtu na rdečem jermenu. Tudi drugi jezdec in mnogo pešcev je odpelo jermene in spustilo čelade na hrbte. Veselo so se svetlikali lepi šlemi in na kamenčkih Hilbudijevega križa na šlemu so plesali pisani solnčni trakovi.

Pod milim nebom — grobna tihota. Vojaki so molče stopali drug ob drugem. Le šum korakov je donel po globeli in potok je enakomerno curljal po strugi.

Solnce se je polagoma bližalo zatonu. Dolina se je stisnila, sence so se zgrnile nad čete. Bližali so se tesni soteski.

V mladih Slovenih, ki so prežali na rebri, je valovila kri. Čuli so šum, korake, včasih je zarožljajal meč. Vsaka roka je segla po strelici in jo položila na lok, prsti so krčevito držali za škrto, ki je že sedela v tetivi. Kmalu so zapazili skozi presledke v grmih prve oddelke. Razburjenje je kipelo — treba je bilo velike sile, da se ni utrgal ta plaz mladih, boja in krvi žejnih Slovenov. Iztok je čepel na skali — okamenel. Mogočni lok je stal pokoncu, najboljša strelica je sedela na tetivi, mišice na desnici so se vzvalovile — srce mu je plulo, da se je tresel na prsih jermen, ki je nosil tul. Težko oborožene čete so bile že pod njim. Lahko bi bil sprožil — ali njegovo oko je iskalo Hilbudija — iskalo ga je in zasledilo. Na ovinku se prikaže prvi jezdec — v lepem oklepu s čelado na hrbtu. Za njim jezdijo drugi — po dva in dva.

Poveljnik! . . . Hilbudij! Sam jezdi, brezskrbno in zamišljeno . . . Vedno bolj se bliža Iztoku. Še petdesetkrat stopi konj, pa bo pod njim.

Iztok prime trdneje za lok, tetiva se prične napenjati, lok se krivi — še deset korakov . . .

Iztok se dviga izza vej, lok je vpognjen do skrajnosti — — Drink — tetiva je zapela, po vzduhu je zasičala strelica — spodaj je pa kriknil s strašanskim glasom Hilbudij: „Kirie eleison!“ — zakrivil z rokami po zraku, segel z roko k sencu, kjer je tičala strelica — pa omahnil in padel s konja. V istem trenutku je zazvižgalo in zašumelo po zraku, oblak strelc se je utrgal z brega in posul Bizantince. Razlegal se je krik, da je vztrepetala gora, Hilbudijevi vojaki so padali in z divjim krikom pulili iz ran strelice. Ali hipoma je bila zmešnjava urejena. Stotniki so velevali, vojska se je strnila, škiti so se dvignili kot streha nad četo, strelice so pokale in odletavale od bronastih grb na škitih. Kakor sneženi plug se je obrnila vojska, vsa pokrita s škiti, in nastavila svoj rilec proti napadnikom pa nava-

lila kvišku. Pračarji in lokostrelci so se vsuli čez potok na nasprotni breg; cepali so in padali, ker so strelice prodirale lahke oklepke — ali drvili so kvišku, da od tam odgovoré s svinčenim želodom napadalcem. Blizu so že bili prvi škiti, dvajset korakov pod Iztokom — nobena strelica se ni več prijela, svinec je deževal od nasprotnega brega — marsikateri mladec je kriknil — lok mu je padel iz roke, sam se je zgrudil in zakotalil po bregu. Iztok je izprevidel, da morajo bežati. — Ali tedaj zabobné divji rogovi na nasprotni strani.

„Krok“, pomisli Iztok

Svinčeni dež je hipoma ponehal, razleglo se je rjojenje in kriki, trušč in ropot — Krok je navalil z brega kakor divji neresec na pračarje in lokostrelce. Klin Bizantincev, ki je prodiral proti Iztoku se je ustavil — spoznali so, da so obkoljeni od vseh strani. Krokova divja druhal se je spopadla z lahko oboroženimi, nastal je zvitek, klopčiči človeških trupel so se kotalili po brdu, klali, grizli in bodli drug drugoga — na dnu v potoku so se premetavali in davili — voda je rdela od krvi. Bizantinci so zatrobili — trobente so velele beg. Vsa stisnjena, težko oborožena četa se je obrnila — nad njo streha škitov — in bežala v dolino. Ali tamkaj so se že prikazale mogočne postave Svarunove čete. Kopja so frčala po zraku in vrtala luknje v železno streho škitov — začel se je boj mož proti možu. Sekire so pokale na škite in jih klale, meči so se pomakali v kri in bliskovito švigali po telesih Slovenov. Vsa dolga dolina je bila zamotana veriga besnečih vojniov, ki so se bili in klali z grozno silo. V sredo te gneče je pribesnel še Radogost. Kiji so se dvigali in strašno telebali po bronastih čeladah. Bil je hrup in krik, vzdih in rjojenje, žvenket mečev, trušč lomljenih kopij . .

Iztok je planil s strelci naprej po bregu. Uprav se je utrgala konjica izmed gneče in hotela bežati. Posuli so konje s strelcami, grudili so se pod jezdec. Mladci so pa planili z nožmi za njimi, glava za glavo je padla pod urnim mečem izbornih konjiov — ali

čez mrličé so tiščali drugi, podrli Bizantince na tla in jih zadušili s težo lastnih trupel . . .

Noč je legla na zemljo. Po travi so tekale kaluže krvi — vzdihli so ječali do neba — Sloveni so pa peli divje davorije, ki so donele pod jasno svobodno nebo . . .

VI.

Zmagovalci so zakurili ognje in se zbrali v velikih tolpah krog njih. Z ogorki so stikali potem po dolini in iskali pogrešanih svojcev.

Morana je strašno gospodarila. Potok se je zajezil na več krajih, toliko mrličev je ležalo v njem. Mrtvi so se še davili za vratove, stiskali v rokah nože, tiščali v zobeh kosove slovenskega mesa, katere so odtrgali z zobmi, ko so se zagrizli v sovražnika. Kroka so dobili v jarku, krog njega deset poklanih pračarjev. Eden je ležal na njem, in v njegovem srcu je tičal Krovov nož. Velika žalost je obšla Svaruna, ko so prinesli k ognju na smrt ranjenega Radogosta. Preko prs mu je zevala dolga rana, parkrat je še dihnil pri ognju in ugasnil. Bil je najslovitejši starejšina Antov.

Sloveni so zmagali — pa plačali zmago s potoki krvi. Zakaj Hilbudijevi vojaki so se borili zbesneli, bili so dobro oboroženi in zavarovani. Zlomila jih je samo mogočna sila Slovenov, sicer bi si bili presekali pot skozi čete in ušli.

„Vsi Bizantinci so padli!“ Tako so sodili četniki in starejšine. Svarun pa ni verjel. Trikrat je imel presekan oklep iz krujskega roga — zmučen je bil, pa ni miroval. Obhodil je vse mrličé, štel Bizantince — pa zmajeval z glavo.

„Več jih je bilo, Hilbudij ima močnejšo vojsko! V taboru jih je pustil, ali so pa ubežali“.

Zato ni dal pokoja ljudem.

V gradišču so že zvedeli za zmago in hitro poslali številno konj, da povežejo nanje ranjence in jih prinesó domov.

Svarun je pa odbral dvajset vojniov, ki so bili dobro oboroženi, ukazal jim na konje in jih še v noči pognal čez ravan proti mostu.

Veiel jim je, naj se poskrijejo in varno čuvajo most. Če zaloté potoma beguna, naj ga umoré, če bi kdo hotel proti mostu, naj ga takisto napadejo in hitro pokončajo. Če izve posadka v taboru za poraz Hilbudija, razdere most — in vojska Slovenov ne bi mogla čez Donavo.

Nato so pobrali ranjence in jih na konjih odvedli v gradišče. Med njimi je bilo kakih petdeset še živih in onemoglih bizantinskih vojakov. Te so odgnali v sužnost.

Ko so bojevniki odpočivali, je slonel Svarun sam ob ognju in razmišljal. Jasno mu je bilo, da se je treba polastiti tabora. Toda tabor Hilbudijev! To je trdnjava, katero bi kupil samo z življenjem polovice vojske. Tuhtal je, čelo se mu je grbančilo, s prsti je brodil po beli bradi, ki je bila vsa oškropljena s krvjo. Tuintam so se zakrohotali mladeniči ob ognju, tam so zapeli pesem — Svarun se je pa ključil bolj in bolj v dve gubi. Ni se mu rodila pametna zvijača, kako bi zasegel tabor, da ne bi žrtvoval toliko ljudi.

„Svetovit, vdahni mi modro ukano! Samo eno še pošlji v mojo sivo glavo — saj potem ležem k pokoju. Samo eno še...“ Glava mu je zlezla čisto nizko, da je čelo naslonil na ročnik meča, ki je bil zaboden pred njim v tla. Trudne oči so se zaklopile, po spanju je hrepenelo telo, pa duša je bila nemirna, polna skrbi. Bolj in bolj se je poizgubljal šum in krik krog njega, ognji so pogašali, nebo se je na vzhodu zažarilo v tenki, rdeči progí.

Kakor bi se utrgal žarek te luči z neba in šinil v glavo Svaruna. Veselja je vzkliknil in se hitro dvignil.

Takoj so zapeli rogovi, vsa vojska se je dvignila in gnetla v gosto čreto. Starešini in četniki so obkolili Svaruna.

„Bratje, starejšine Slovenov, velmožje Antov, vrli vojniki“, je izpregovoril Svarun. „Bogovi so bili z nami, Perun je udaril po pravici oholega Hilbudija, tata naše svobode, udaril njegovo vojsko, da trohné sedaj njihova trupla, hrana jastrebov in lisic. Ali padlo je komaj polovico njegove vojske.

Udariti moramo na gnezdo za Donavo, razsuti moramo tabor, sicer pridejo drugi Hilbudiji pa nas vnovič pokoljejo in poropajo. Toda Bizantinec sedi kakor zmija v gnezdu. Poznate njegove okope, raztopljeno smolo, silna kopja in meče, urne kakor blisk. Več kot pol vojske si razbije glavo ob zakopih, pa jih še ne vzamemo.“

„Razderimo most in se vrnimo k čredam!“ svetuje star Ant.

„Ne, brate! Most je naš. Ne smemo si odlomiti veje, na kateri stojimo. Po mostu pojdejo naši voji, da si povrnemo, kar so nam ugrabili. Zato moramo razsuti tabor!“

„Udarimo nanj! Izstradajmo vojsko Bizantincev! Sežgimo jih v gnezdu!“

Navdušenje se je oglasilo v zboru. Zadaj so dvigali vojniki kopja in meče, s sekirami so mahali nad glavami.

„Da, mi udarimo v tabor, pa naše glave bodo cele, Morana bo sedela in zdaleč gledala zmago!“

Vsi so široko odprli oči, s hrepenečimi ustmi so strmeli v Svaruna. Vsa gneča se je še bolj stisnila in poslušala.

„Bratje, Svetovita zahvalite! Podaril je moji sivi glavi prelestno ukano!“

Vesel krik je šinil skozi množice.

„Hitro slecite vse bizantinske vojnike, nadenite sebi šleme in prnje — škite obesite na roke — pa naprej nad tabor!“

Vsi so ostrmeli. Nihče ni upal izpregovoriti. V tako nerodni opravi! Svarun je blazen! Smiluj se ga, Svetovit!

Nihče se ni genil z mesta. Ali Svarun zapove odločno še enkrat: „Pokrijte šleme, oblecite oklepe!“

Vsi borci so se razpršili in planili na mrtva trupla Bizantincev. Snemali so jim čelade, odpenjali oklepe in odpasovali lepe, okovane jermene.

Iztok je poiskal Hilbudija. Vznak je ležal na travi, v roki je držal Iztokovo strelico, ki si jo je še potegnil iz senca in umrl. Vrl junak je bil to in Iztoku se je porodila iskrena želja, da bi tudi on in njegovi tovariši jezdili tako oboroženi, da ne bi bilo treba čakati v zasedi sovražnika,

KOSCIUSZKOV SPOMENIK ZA KRAKOV.

marveč bi ga zgrabili na širokem polju. O, drugačno bi bilo Iztokovo veselje, ko bi se sam, oborožen, takisto sešel s Hilbudijem na zelenem travniku. Pa bi se zaletela konja drug v drugega, dvoje kopij bi zapokalo in se polomilo — in potem bi potegnili meče — pa udarec na udarec, da bi švigale iskre... Obema bi pot curljal po čelu, oba bi krvavela — a nazadnje bi mu Iztok preklal šlem, in Hilbudij bi se zvrnil na zemljo. Oj, ponosna radost!

Skoro žalosten mu je snel oklep in si ga nadel krog prsi. Kaka moč v Hilbudiju! Jačje prsi od Iztokovih! In ko je odpel oklep, je pogledal Hilbudiju pod prteno srajco. Kake brazgotine, vse križem razsekana koža! — Bil je velik junak!

Iztok si je nadel opravo z globokim spoštovanjem do ubitega sovražnika. Truplo je zavlekel potem v grmovje in ga pokrill čezinčez. Takega junaka ne smejo trgati zveri in ujede.

Ko se je vojska Slovenov prelevila, opremili so tudi prav toliko konj z bizantinskimi sedli in brzdami. Iztok je zasedel konja, vojska ga je pa veselo pozdravljala in se norčevala iz 'Hilbudija'.

Ker je bilo pa za vse veliko premalo bojne oprave, se je vzporedila ostala četa v sredo. Tako se je glasilo povelje.

Svarun je ukazal, da takoj odrinejo, ali kreniti morajo na desno, da jih zakrije hribec pred Donavo. Tam se odpočijejo in v mraku se napotijo čez most nad tabor.

Hitre sele je pa poslal v gradišče, da priženó za njimi ovnov in govedi, prinesó mehove medu in pšenice, da se dostojno zagosté po zmagi.

Vojska je krenila po soteski. Smeh, glasen krohot, in divje šale so jo spremljale. Nerodno so se gibali Sloveni v težki bojni opravi. Čelade so jim visele po strani. Niti ena ni bila gladka. Vse so imele odrtine, razklane sponne, potrgane jermene. Oklepi so imeli udarce, od kopij prevrtane luknje, vsi umazani od krvi in zemlje. Neokretno so se gugali Sloveni po ravnini. Da bi jih bil tedaj zalotil padli Hilbudij le z enim izbornim

manipelom, požel bi neokretno vojsko do zadnjega moža.

Iztoku se je zdelo, da je — uklenjen. Izboren jezdec je bil. Ali težki škit mu je prizadel toliko neugodnosti, da bi ga pri prvem navalu vrgel na tla, sam bi pa telebil iz sedla, ki ga ni bil vajen.

Preden je vojska pregazila ravnino, se je mnogih polotila nevolja. Snemali so čelade, nekateri so jih skrivaj vrgli proč v jarke, drugi so odpenjali oklepe, ki so jih žulili na golih telesih do krvi. Samo da bi si drznil ugleden starešina glasno zakričati, vzbuknila bi buna, uprli bi se Svarunovemu povelju in pometali vso opravo v jarke in kaluže. Ozirali so se mnogi nazaj in zavidali igrajočo hojo svobodnih vojakov, ki so se neprestano smejali omahujočim čeladom in godrnjajočim vojakom v oklepih.

Toda vselej so se ustrašili bliskovitega pogleda Svarunovega. Ponosno je jezdil v opravi konjika, poleg njega je nosil vojak prapor Hilbudijev — divjega nerescna na pozlačenem drogu. Ukrotili so divjo strast po svobodnih kretnjah, umolknili in gazili visoko travo, da čim prej dospó do cilja in se osvobodé bremena. Zakaj vsi so bili prepričani, da je Svarun vsled zmage od veselja ponorel, ker jih je tako obremenil.

Dolga senca od griča je ležala po ravnini, ko je vojska dospela v podnožje. Brez reda, v divjih skokih, so se bojevniki zagnali v grmovje in poplegli v rmeno listje in suho travo. Čelade so metali z glav, oklepe so s truščem butali ob tla. Smeh, krohot in krik se je razlegal pod gričem po vsej gošči. Bila je to neurejena in nebrzdana četa svobodnih ljudi, pijanih od zmage.

Tedaj pridrvi na konju med starce Svarun. Namrgodeno čelo, kakor jezne Peruna, oči vse v ognju. „Kvišku! Oblecite oklepe, šleme na glavo! Ali ste vojniki? Tolpa zdivjana! Posluh Svarunu, starosti, sicer me vrzite s konja in prebodite me in srce mi izpulite pa je obesiti na vejo za vado volku in lesici! Bolje bo očetnemu srcu v črevesu zveri, kot v prsih, ki naj vodijo vojne s takimi ljudmi. Pri Besih, sramota nad vas!“

In Iztok je planil med mladce in govoril Svarunovo povelje. Z dvignjeno roko je veleval, njegove besede so padale med Slovene kakor kladivo, pod katerim vse klone.

Vrva je potihnila, trume so se dvigale. — Zdelo se jim je, da jih davi sama Morana za glasne goltance. Svarun je bil kakor grozeči bog, ki lahko trešči z ognjem mednje, in Iztok se jim je zdel za črevelj višji in njegova pleča so bila kakor hrib.

„Ko ugasne solnce, pogledjte, sence so že neizmerne, tedaj se dvignemo in gremo do mosta, pa čez in nad tabor. Preden bo polnoč, zahvalite Svetovita, ki mi je vdahnil ukano!“

Še niso razumeli vojniki, kaj misli Svarun. Mnogo upornih misli se je dvigalo, ko so pokrivali čelade in pripenjali oklepe. S prašajočimi očmi so bulili v starosto, ki jih je uvrščeval v red prave bizantinske vojske.

Sence so se iztegnile, zatrepetale in izgibile. Solnce je utonilo.

„Naprej!“

Iztok je jezdil prvi.

Molče je korakala četa za četo. Naprej težko oboroženi, v sredini slobodni Sloveni, zadaj lokostrelci in pračarji. Molk je vladal, stepa je hrumela pod nogami. V sivem mraku so zagledali Donavo — širok, gladek pas preko ravnine. Na tem pasu črna proga. Proti njej je obrnil Iztok konja.

„Pripravite kopja, sekire in meče!“

Iztok se je okrenil in sporočil to povelje. Šlo je od ust do ust šepetaje. Jermeni so izpustili sekire, ročaji mečev so tičali v krčevito stisnjenih rokah, kopja so se povесila. V vojnikih se je vzbudila strast, ukresal se je ogenj in želja po boju.

Za črno progo se je dvigal čveterokot, iz katerega je puhtel dim. Iztok je zamahnil z mečem proti dimu. Vse oči so obvisle na taboru.

Zmračilo se je popolnoma. Siva megla, tenka kakor koprena, je priplula navzdol po Donavi. Sto korakov so bili še od mosta. Dve temni senci sta se premikali pred mostom. „Straža“, pomisli Iztok. Sklone se na levo, sklone na desno in naroča šepetaje.

Hitreje je na to stopil konj, vojniki so pristikali za njim.

Dojezdil je tik pred most. Meseca še ni bilo. Straža se je dostojno umaknila na desno in levo in pozdravila ‚Hilbudija‘. Ali že sta počila dva oklepa, mogočni sulici zagnani z vso silo sta prodrli prsa čuvajema. Zgrudila sta se in krknila. Toda njun krik je zaglušil hrup na mostu. Plohi so gromeli pod nogami vojske, ki je hitela čez reko.

Tedaj se veselo oglasijo trombe z okopov. V taboru se dvigne o plamenice, vrata se odpró na stežaj.

Takrat je v trenutku vsa vojska Slovenov razumela Svarunovo ukano. Bizantinci so mislili, da se vrača zmagonosni Hilbudij z vjetniki.

Zagnali so se divje na most, zakričali in zatulili, da je zaječal vzduh, in z groznim navalom udarili na tabor.

Iztok je bil že med vrati. Straža je ostrmela. Vrgla je plamenice ob tla, najhrabrejši Sloveni so se zapodili skozi dveri. Udarile so sekire, pokali oklepi, tolkli in klali meči. Nastala je v trenutku grozna zmešnjava. „Sklavenoj, Sklavenoj!“ je bučalo po taboru.

Naenkrat je bila na sredi pretorija pred Hilbudijevim šotorom zbrana četa. Hilbudijev duh se je pojavil v taboru. Hipoma so se dvignili meči, škíti so zakrili telesa in neprodorna stena je nastala, ob katero je butalo valovje Slovenov. Svarun se je zmotil, ker je mislil, da bodo Bizantinci neoboroženi. Kadarkoli je Hilbudij odjezdil na pohode, je morala biti posadka noč in dan pripravljena, da mu priskoči na pomoč, če bi nastala sila. In zato se je razvnel tako grozen boj, kakor ga še ni doživel nihče izmed vseh vojníkov.

Ko so Sloveni zunaj tabora zaslišali krik in stok, lomljenje oščepov, so se zagnali na okope, lezli drug na drugega in se pehali preko lesenega zidu. Od vseh strani so se drvili v tabor, zgrinjali se na sredi v strašno živo kopo, ki je štrlela od sulic, se svetila od mečev — kri je brizgala, trupla so se grmadila na tleh. — Izpodtikali so se in padali so borci drug čez drugega v gorko

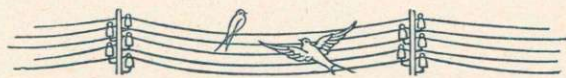
mlako krvi. Mogočna stena bizantinskih vojakov je pokala, se preklala, pa se zopet strnila in grozno sekala z meči krog in krog. Vedno večji hudournik je treskal vanjo — stena se je začela umikati — naenkrat se nagne — Sloveni pritisnejo in navalé nanjo — stena pade. Toda v istem hipu so se otvorila vrata na zapadni strani taborja, skozi nje je vdrla bizantinska konjica, ki jo je ščitila doslej živa stena. Zarezala se je v tolpo nagih Slovenov, meči so se pomakali v živote, na levo in desno so padala trupla — konjica si je presekale pot in odvihrala proti jugu — v nočno tmino.

Samo stokanje, vzdihni — hropenje in grgranje se je še razlegalo v taboru. Sloveni so pa še zdržema drli čez okope in v

divji goni pehali drug drugega v jarke. Kdor še ni zasegel boja, je hrepenel po krvi — bil po mrtvih truplih in divjal v besni omotici.

Trobili so rogovi. klicali starešine, gnali ljudi in jih tolkli — Vse je pobesnelo, vse zdivjalo in bati se je bilo, da se pokoljejo med seboj.

Svarun je velel zažgati plamenice. Tudi luna se je počasi splazila na nebo. Na okopih je mrgolelo golih ljudi z dvignjenimi sulicami, z meči nad glavo, s kiji in sekirami v rokah. Sredi tabora je pa ležala strašna žetev Morane, vzdihujoča in hropeča, polita s krvjo in posuta z zlomljenimi sulicami in skrhanimi meči. In na dnu teh žrtev je ležal junak, nada slovenske vojske — pokrit s trupli — Iztok. (DALJE.)

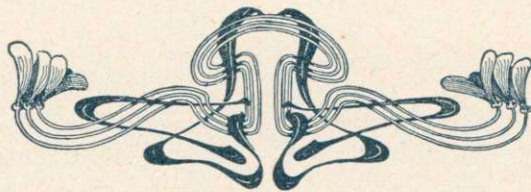
ZVONIMIR:

ZA CILJI.

Zvezda vodnica trepeče, miglja
vrh sanjajočih poljan:
dajte mi vranca sedlanega,
da ga zajezdím čez plan!

Dajte mi, bratje, vihro na pot,
dajte mi bakljo v roke,
žalost izžênite v daljno stran,
moč mi vsadite v srce!

Hejsa, kot strele udar
naj zavihram prek poljan —
zvezda vodnica migljala bo,
v dalji se bliskal bo dan!

ANTON MEDVED:

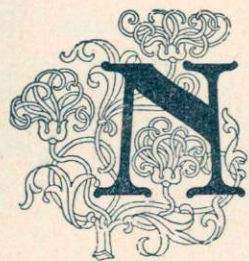
ŠIBRE.

- 1.
- Pred tabo silno zmot morje.
Kam pač ubral bi pravo pot?
Pod solnce mar?
Resnice žar
v izvoru hočeš proumeti,
vso vero, dvome vse zatreti?
- Le nuj! A slušaj moj nasvet:
Če mika te visok polet,
premisli prej,
skibnó poglej,
li niso prsa ti preozka
in krila tvoja ne — iz voska?
- 2.
- Samo da se nam lepše zdé,
potegnile so davno že
gospice na modernem sveti
- čez svojo dušo razne maske.
A čas predpustni, čas presneti
potegnejo jih tudi čez — obrazke.
- 3.
- Življenje je igra strastna,
visoke nje stave.
Tu gre za imena častna,
gradove in glave.
- Kaj meni je dalo in daja
življenje preljubo?
Dobiček imam od kraja,
na koncu — izgubo.
- 4.
- Le me vodi, kamor drago,
koder hočeš. dragi mentor moj!
vednosti visoke zmago
o, kako bi rad delil s teboj!
- Temen časih je tvoj govor,
vendar moji pameti ni tuj.
Preden mi pokažeš lovor,
vem, da mi porečeš: brat, veruj!
- 5.
- Ali si v bistvu za trohico manji,
ali za mrvico večji, poet,
ako preslavlja te svet vsakdanji,
ako te graja isti svet?
- Pesmi od srca so večno mlade
v vrvnji nestalnih ljudskih načel.
Kar iz Boga ni, samo razpade . . .
Slava ti, modri Gamaliel!
- 6.
- Od vzhoda vladaš do zahoda
kraljica vsemogočna, moda.
Ti šteješ milijone
robóv iz vsakega naroda.
Tesneje se okleneš,
čim višjega dobiš gospoda.
- Denarja, zdravja, uma
na ljubo tebi nič ni škoda.
In ker je dandanašnji
za vsako figo že posoda
po tvoji volji — pesem,
veljal še tebi moja oda!

A. BREZNIK:

O TUJKAH IN IZPOSOJENKAH.

namestu strahu pred tujimi besedami, ki ga imamo Slovenci v nekaterih primerih še vedno preveč, bi bila bolj opravičena skrb, da bi le-te pravilneje pisali. Brez tujih besed celo preprosti narod ne izhaja, naravnost nemo-goče pa bi se jih bilo ogibati znanstveniku in omikancu. — Vendar pa je treba poznati meje v obeh slučajih: da jih po nepotreb-nem ne rabimo, ali da se jih preveč ne ogib-ljemo, kakor ravnajo n. pr. naši pisatelji, ki jim smemo sedaj priporočati, naj bi v preprostem besednem zakladu rajši rabili poštene narodne izposojenke, nego da po svoji glavi kujejo smešne spake ali da vpeljavajo namesto starih vdomačenih nove tujke.¹⁾ Vso skrb pri tujkah je treba obrniti na njihovo obliko, da je ž njo tujki in našemu jeziku vstreženo. V naši pisavi je treba glede tega še marsikaterim posta-viti primerno načelo, pri drugih pa že vve-ljavljena načela dosledneje vresničiti. Da do-bimo potrebnih načel, moramo ločiti vse neslovenske besede v dve vrsti: prvič so besede, ki si jih je izposodil preprosti na-rod, občujoč se sosedu ter jih vzela za svoje, ko jim je tuje zvoneče glasove spremenil v bližnje domače, to so izposojenke. Te pišemo v knjigi v domači obliki, zato mo-remo postaviti zanje načelo, ki ga vsi pri-znavajo: *izposojenke po domače*. V drugo vrsto moramo deti vse one besede, ki jih

¹⁾ Ali ni naivno po vsem svetu znanih besed kakor n. pr. čuker predstavljati v domač jezik? Čemu zametati n. pr. narodno izposojenko „študent“ in siliti z nepravilno besedo „dijak“ (prav bi bilo „djak“, kakor imajo Hrv.: „gjak“ in Čehi: „žak“)? Dobro se je potegnil g. Škrabec za domači „štampelj“ nasproti skrpučanemu koleku! „Cv.“ 22, 1. Rabimo bolj pogostem slične tujke!

rabimo navadno v znanstvu, v tehniki in sploh v omikanem svetu ter jih pozna le tisti, ki je zvedel za nje po izobrazbi, po kakoršnikoli že. To so pa tujke. Med obema vrstama je bistvena razlika, zato treba za poslednjo tudi drugega načela. Tujek po domačih glasovnih zakonih ne moremo pi-sati; ne sicer tolikanj vsled tega, kakor da ne bi vedeli, kako se morajo tuji glasovi spremeniti: to se dá po pisnih zakonih že spoznati, temuč največ zavoljo tega, ker bi se pri spreobračanju tujke toliko premenile, da bi dostokrat njih umevnost trpela; zraven bi postale, za občinstvo povedano, smešne in preproste; tako bi se, postavim, tujka aktualen po tistih zakonih, ki veljajo za iz-posojenke, spremenila v oktvaljen, socialen v socjaljen i. t. d. Zato moramo vse tujke pridržati v njih prvotni, bolj ali manj inter-nacionalni obliki, kakor delajo drugi narodi; potemtakem načelo: *tujke po tuje*. Ako bi le tuintam kak glas spremenili, bi tujki res s tem nič ne škodovali, ali tako ravnanje bi bilo krivično, ker bi bilo zgolj subjek-tivno in z isto pravico enemu pripuščeno ta glas, onemu pa kak drugi glas spre-meniti. Da se pa taki zmedu ognemo, moramo sprejeti tujko v celi njeni obliki. N. pr. tujko aktualen bi mogel kdo s takega subjektiv-nega stališča pisati: aktualjen, aktvaljen, ok-tualjen in v še več takih oblikah. Tako sta torej objektivno opravičeni le dve načeli: ali vse po domače, ali vse po tuje; mešati ne more biti pripuščeno. — Treba pa je ločiti spreminjanje glasov po domačih za-konih od transskribcije, kakor jo pozna slov. pisava, ki one tuje črke (in po-sredno seveda tudi glasove), katerih slov. pi-sava nima, namešča z najpodobnišimi do-mačimi; nam je žal, da se pri nas tujke na

ta način obdelavajo. — Razdelitev po izposojenkah in tujkah v našem obsegu je, kakor bo razvidno iz sestavka, bistveno potrebna tudi za našo pisavo, dasi so jo nekateri zametali in o nji dr. Sket-Janežičeva slovnica še v zadnji (8.) izdaji ničesar ne omenja. Opomniti moram tudi, da se moja definicija pojma „tujka“ precej loči n. pr. od g. p. St. Škrabčeve, ki šteje še med izposojenke besede kakor *admiral*, eventualno, normalen plural, *violončel* itd. (Cvetje, 21. 11.) ali od g. Bežkove, ki imenuje tujke le one, ki so v širjem zmyslu tujke, v deblu in končnici nespremenjene, n. pr. *Colleg. Marianum* itd. (Ljub. Zvon, 1892. 114.); opravičenost moje razdelitve naj se povzame iz celotnega sestavka. Ne malo težavno pa je, včasih kako posamezno besedo kategorično odločiti v prvo ali drugo vrsto in jo pisati samo po tistem načelu. Vsak kdor vé, kaj je splošno načelo, bo rad priznal, da je treba za nekatere take primere pustiti svobodno stališče, da se piše po tem ali onem načelu, da se rabi torej beseda ko izposojenka ali ko tujka; le mešati se ne sme. Očitno je tudi, da znanstveno nimamo nič proti temu, če si kdo iz drugih dovolj tehtnih razlogov izbere drugo stališče — kakor ga zahteva splošna raba (n. pr. kedar bi se kazalo bolj preprosto izraziti i. t. d.). Več o tem ob priliki.

Obdelajmo posamezne primere po nekaterih glasovih, ki se pri izposojenkah spreminjajo.

1. Sprememba *a* v *o*. Očitna posebnost ne le zgolj slovenskega ampak tudi hrvaškega in ruskega jezika je, da se tuji *a* pred povdarkom v deblu spremeni v glas *o*; to se godi tudi z *u* (in v narečjih pogostokrat tudi z *i*, *e*, kar pa ni sprejeto v knjigo). Tako pišemo *o* v izposojenkah za tuji *a*: *goljuf*: ital. *gaglioffo*; *koledar*: *kalendar*; *kositar*: gr. *kassiteros*; *koštrun*; it. *castrone* i. t. d.; tako je po večini prav nastavil tudi Levec v svojem Pravopisu. Odsvetovati mu moramo le obliki: *kamilica* po Pleteršniku, *kasarna* (zraven prave oblike), *prav*: *komilica* *kosarna*; *rabiti*

se morata odločno ko izposojenki, ker ono celo v deminutivu rabi, to pa z enim že domačim glasom (*kasarna*); oblika *kasarna* bi bila torej mešana. Za besede *papir*, *lavor* bi moral postaviti vsaj tudi domači obliki *popir*, *lovor* ter tako pustiti svobodno izbiro, ker se res lahko rabita ali ko tujki ali ko izposojenki. Dvojno obliko bi lahko dobile še marsikatero besede n. pr.: *pogan*: *pagan*; *oljtar*: *altar*; i. t. d. Vendar smemo spreminjati *a* v *o* le pri tistih glasovih, kjer ga spreminja narodna izreka. Zanimiva je na namreč prikazen, ki je doslej še nismo vpoštevali, da ta tuji *a* za nekaterimi glasovi ostaja nespremenjen in sicer za *m*, *f*, v skupini *kan* (ki se v gorenjskih nar. reducira v *kɔn*), pri glasu *r* in morebiti še kje drugje, zlasti v kakem posameznem primeru; tako ostaja *a*: *majolika*, *mašina*; *familija*, *falirati*; *kanal*, *kanton*; *barigla*, *francoski* i. t. d. Nenaglašen *a* v skupini *an* pa se spremeni celo v poluglasnik (*ɔn*), kar bi se po našem pravopisu izražalo z *en*, prikazen, o kateri sem se prepričal za kakih 15 različnih krajev na Kranjskem; *bandero*: *govori se bɔndero*; *evangelj*: *(e)vengelj*; *sant*: *šent*; *žandar*: *žendar*. *Anton*: *ɔnton*; *Andrej*: *ɔndrej* i. t. d. Isto se godi, kjer je *n* paraziten, *adres* — *entres* *zraven* *natres*, *otres*. Ta sprememba se vrši tudi, mimogrede povedano, pri *on*, *en*, *in*, *montura*: *bɔndura*, *endivija*: *vɔndibija*, *Sibilija*: *Šɔmbilija*. Našteti zgledi naj nikogar ne ostrašijo, ker jih nisem povedal za to, da bi jih kedaj v knjigi pisali, ampak da spoznamo kočljiva jezikova pota pri tem glasu. — V tujkah, ali bolje rečeno, v tistih besedah, ki jih hočemo ko tujke rabiti, mora ostati *a* nespremenjen.

2. *l*, *lj* v izposojenkah in tujkah. Ali še sedaj ni konec *l*-ove pravde? Za domače besede je kdajže vse natančno določil g. p. St. Škrabec v zadnjih letnikih svojega Cvetja, česar dosedaj še noben ni bil v stanu ovreči! Zato tudi nima doslej noben drugi nauk pravice kakor njegov, da se postavi na svečnik za šolo in za svet. Treba je le še glede izposojenih in tujih besed nekaj ma-

lega pristaviti. Za pisavo izposojenek je tudi že gosp. Škrabec dokazal in vpeljal edino pravo, naši pisavi vstrezajoče načelo, ki ga nam bodi dovoljeno kar prepisati: tuji srednji *l* v izposojenkah moramo, kjer ga narod tako govori in ga hočemo tudi v knjigi ohraniti, pisati z *lj*. (Cvetje, 21. 10.) Nekaj primerov je določenih že tam, dogovoriti bi se bilo treba še n. pr. za angelus, altare. Glede teh dveh besed sem povprašal za 20 različnih krajev na Kranjskem in dognal, da se v besedi angelus na 18 krajih izmed teh govori *l* (*lj*); nahajajo se te-le oblike: angel, ela, ѿl, ѿla, ѿlna; in povsod lček, lski (zraven *lj* na Krki in v Plavškem Rovtu); na dveh pa z *u* angu, anguski (Kovor pri Tržiču, Toplice na Dol.). Pisati moramo torej brez dvojbe oblike a n g e l j, elja, a n g e l j s k i in zavreči Pleteršnik-Levčev: angel. Besedo altare govorijo v onih 20 krajih tako: Gorenjci izključno z *u*; Notranjci z dvema izjemama (Vipava, Vrhnika) tudi z *u*; Dolenjci izključno z *l*. Jaz bi rekel, da dajmo besedo Dolenjcem, ki že od nekdanj hočejo biti vpoštevani v pisavi, in pišimo torej o l j t a r. Za pisavo ‚oltar‘ ni druge izreke nego ‚ovtar!‘ Tisti ki bi besede ne hotel pisati v domači obliki: oljtar, bi jo lahko tudi v tuji: altar; le mešanje, na pol tuje, na pol domače: aljtar nima razloga. — Nimamo pa razloga, da bi v tujkah spreminjali glas *l* v *lj*, ker tudi drugih glasov (a, zev i. t. d.) po pravici ne spreminjamo. Ista pravica kakor enemu glasu, gre vsem, drugače se godi krivica; tako bi bilo spreminjanje glasu *l* v *lj* ravno tako neopravičeno, kakor n. pr. v kaki tujki glas *a* spremeniti v *o*, vse druge pa pustiti v tuji obliki. Motiti nas v pisavi *lj* pri tujkah ne sme ravnanje Rusov in Poljakov, ki pišejo *lj* za tuji *l*; oni za tuji srednji *l*, kakor ga imamo mi, domačega glasu nimajo, zato ga namestijo z najpodobnejšim glasom *lj*-em; slično kakor moramo mi za tuji *y* rabiti svoj *i*. Mi pa *l* imamo, zato ga tudi v tuji obliki lahko pridržimo. Stara slovenščina, ki je večkrat pisala *lj* za *l*, (prim. Cvetje, 21. 11.), je mogla to storiti iz tega razloga, ker je v

tujih besedah tudi še več drugih glasov spremenila (ter jih torej sploh obdelavala blizu ko izposojenke), kar je za to pest tujih besed, ki jih je imela, mogla storiti brez škode za njih umevnost. Čez obseg pisave bi pa šli, ako bi pisali *lj* samo za to, da bi ga znalo neuko častito občinstvo prav brati. Izreko učiti je stvar učitelja, ne pisave! Tako moramo torej besede, ker so odločno tujke (v našem zmislu), pisati z *l* in tudi izgovarjati tako, kakor prav uči Levec, § 13.: Albanija, Alvernija, admiral, plural, violončel i. t. d.; g. Škrabčeva pisava z *lj* za tuji *l* je torej prehudo slovenska. Prav pa je *lj*, kakor piše g. Škrabec, pred poluglasnikom ѿ, o čemer še pozneje. Če bi pridržali oblike z *lj* vsaj v takih besedah, ki so ljudem iz cerkve znane in torej kolikor toliko domače, n. pr. Goljgota, Abelj i. t. d., bi jih morali potem sploh obravnavati ko izposojenke in pisati, če hočemo biti mrvico objektivni, seveda tudi Koljvarija, Odám, odvent i. t. d. kakor ljudstvo res in po pravici govori. Izbira je torej vezana.

3. Nadaljnja sprememba glasov v izposojenkah se prigaja pri zapiranju zeva. Resnica je, da slovenski jezik ne trpi dveh tujih samoglasnikov enega zraven drugega, zato mora na pomoč kak soglasnik (*j*, *v*), ki „zev zapre“, kakor pravimo: Da se pa to srečno zvrši, ni vedno treba novega soglasnika (*j*, *v*) mednju vtikati, ampak si jezik pomaga tako, da pretvori enega izmed tistih dveh samoglasnikov v soglasnik, in ta zapre zev. To pa more jezik storiti le takrat, kedar je eden tistih dveh samoglasnikov (naj si bo prvi ali drugi) nepovdarjen *i* ali *u*, ki se pretvori v bližnji soglasnik, to je *j* ali *v*: kristi + an : kristjan, Mati + as : Matjaž, Dani + el : Štanjel, it. lettu + ana : letvana itd. Če je pa *i* ali *u* povdarjen, se ne more spremeniti, in tedaj mora vmes drugi *j*, *v*, ki zveže prvi samoglasnik z drugim: Matí + a, Matija. Če pride še kaka drugačna samoglasniška skupina, si preprosti jezik pomaga s kakim drugim vtikanjem (n. pr. trjater : teater), kar je za knjigo brez pomena,

ali pa enega izmed samoglasnikov kratkoma o odvrže n. pr. Mihael : Mihel, Andreas : Andraž, Leonard : Lenard i. t. d. Ali to ima pomen le pri lastnih imenih, v katere se pisava ne meša toliko. Važna je tukaj edino prva točka. Posledica takega zapiranja v zevu je, da ima jezik tukaj en sam zlog, ne glede na to, ali tvori tujka tudi le en zlog ali dva; zato bi morali n. pr. v pesmi, kjer bi hoteli za stopico imeti dva zloga, vtekniti nov *j*, *v* med samoglasnika; licentia poetica bi to že opravičila. Ne dá se pa tako lahko opravičiti ravnanje Levčevo, ko piše zraven prave oblike kristjan: milijon, misijon, škorpjon, tercijalka i. t. d. Če so bili že nekdanj prav zgoraj navedeni zgledi, ko smo pisali v podobni zvezi še ladija, zarija i. t. d., morajo sedaj še tembolj, ko pišemo ladja, zarja celo proti etimologiji brez *i*, biti opravičene oblike: miljon, misjon, škorpjon, trcjaljka, i. t. d. Kdor bi pisal -ij-, bi moral dosledno tudi -uva-; lettua : letuvana, jezuit : jezuvit i. t. d.! — In kako naj zapiramo zev v tujkah? Zeva ne smemo zapreti niti enozložno (socialen, aktvalen), niti dvo-zložno (socialen, aktuvalen), ker je tako ravnanje dovoljeno le tam, kjer vse tuje prikazni pretvorimo v domače, za to se morajo tujke puščati v svoji prvotni obliki: socialen, aktuvalen i. t. d., kakor je Levec nasproti Pleteršniku prav nastavljal, le žal da ga tako malo posnemajo. Radi bi debelo podčrtali v Pravopisu, da se prav piše: biblioteka, ordinariat, perioda i. t. d. Res da Hrvatje radi pišejo *j* vmes, a zavaljo tega še ni nič bolj prav. V tujkah tudi Hrvatje ne smejo *j* vtikati, če hočejo biti dosledni; drugače je v hrvaščini z izposojenkami, ki imajo večkrat -ij- (prim. Miklošičeve zglede, V. Gr. I. 416. lijon, lukijernar, patrijaršija); v slovenščini pa -ij- niti za izposojenke ni prava pisava, kakor smo videli.

Pravično bomo ravnali s slovensko pisavo in s tujimi, ako razdelitev v izposojene in tuje besede vresničimo skozi in skozi v pisavi; drugače bomo imeli povsod kaj nedoslednega in samovoljnega, določna meja

pa razbistri pojme in odkaže vsakemu svoje. Tako bi se točka 466. v Levčevem Pravopisu, ki veleva tuje dvoglasnike au, eu, ai, ei, oi, ui, spreminjati v domače av, ev, aj, ej, oj, uj gotovo mogla glasiti, naj se ti dvoglasniki le v izposojenkah spreminjajo v domače, v tujkah pa naj ostajajo nespremenjeni; če je gori obdelane dvoglasnike Levec sam deloma prav ločil po izposo-

ŠOLARICA.

J. STRACHOVSKY.

jenkah in tujkah, potem menda ne bo objektivnega razloga, zakaj bi jih tudi tu ne ter pisal automat, auditor, neutralen i. t. d. namesto av, ev.

Treba pa je vendar tudi pri tujkah spremembe in sicer v končnicah, v kolikor so le-te potrebne, da spoznamo po njih besedno pleme, spol, število i. t. d., in ki

se morajo dati pregibati, da dobimo besedno zvezo ali govor. Vsled tega mora tuja beseda ali že v prvotni obliki imeti tako končnico, ki je kaki domači podobna, ali pa se mora dati toliko prirediti, da moremo spoznati na nji gori imenovane elemente. Sme se pa to le toliko, kolikor je zato bistveno potrebno, za večjo spremembo nimamo razloga; ostali del tuje končnice z

ŠOLAR.

J. STRACHOVSKY.

deblom vred pa pustimo nedotaknjen. Tako pisava tudi dela; razviti pa je treba načelo, da moremo pokazati na pomanjkljivosti. Primerom *paganus*, *mohamedanus* i. t. d. odzvamemo konec *-us*: *pogan*, *mohamedan*, *-na*, *-nov*; na ostali del tuje končnice se ne oziramo; če bi pa sukali še končnico *-an* in delali ž njo kakor z domačo *-an* (*-jan*),

bi morala jezikoslovska nestrpnost zahtevati požan, mohamejan, in cižán za cigan, kritik za kritik i. t. d. kar se pri končnicah na *-ian* ponavadi res godi. Pišemo namreč: *gimnazijalen*, *kolonijalen* (Levec § 469.), *komedijant*, *Italijan*, *Julijan*, *Julijana*, *Valerijan* i. t. d. kakor da bi te oblike imele za podstavo: *gimnazija*, *komedija* *Italija*; toda podstava je *gimnazial* + *en*, *Italian(o)*. Doslednost bi terjala, da bi puščali tujo obliko, kedar jih pišemo ko tujke: *gimnazialen*, *Julian*, *Valerian* (tako Čehi in Poljaki); vdomačene besede pa sè zaprtim zevom: *komedjant*, *Italjan* itd. Ali vtikanje *j-a* je v **naši pisavi** kakor v hrvaški tako ukoreninjeno za tujke (Levec § 467.: *utopija*, *ideja* i. t. d.), da ni moči priti do doslednosti, zato moremo *j* (*-ij-*) brez vsake škode puščati, vsaj za lastna imena, da se pisava olajša; ko pišemo *Italija*, *Julija*, bi bilo res težko ne pisati tudi *Italijan*, *Julijana*. Iz tega razloga bi mogli pustiti kajpada tudi *milijon*, *misijon* i. t. d. Širi pa se po tem *-ij-* odtod tudi v ostale dele končnice in še dalje v debla; česar pa pravopis ne sme dopuščati. Za vdomačena lastna imena pa moremo po pravici terjati le domačo pisavo: *Florjan*, *Boštjan*; *casus obliqui*: *Jurja*, *Gregorja* i. t. d. zraven pa ne izključivši gosposkih oblik: *Sebastijan*, *Dionizij*, *Ambrozij*, *-ija* i. t. d.

Pri lastnih imenih moramo po vsi pravici pripuščati po več oblik (domačih, gosposkih, tujih i. t. d.). Krivično je Levčevo enostransko dovoljevanje, Pravopis § 474. do 484. prim. Perušek r. t. 34. Kvečemu mora pravopis kazati zakone pisave za različne oblike n. pr. *Mrtin* (domače): *Martin* (tuje); *Jur* — *Jurja*, *Jurij* — *Jurija*; (neslovenska je končnica pri Levcu: *Juri*, kar dá v rodivniku le *Juria*) i. t. d. — Kedar moramo tuji besedi natekniti domačo končnico, se mora tujka toliko spremeniti, da se ne kršijo pravice domače končnice. Tako po pravici spreminjamo: *antik* — *antičen*, *analog* — *ana-ložen* . . . *goltnike* pred poluglasnikom *ѣ*. Spreminjati pa bi morali na tem mestu tudi glas *l* v *lj* ali pa v *ł* (*u*), kakor je dokazal g. p. Škrabec v Cvetju. Zavaljo tega izpol-

nuje g. Skrabec le dolžnost naše pisave, ko spreminja glas *l* v *lj* (to že smemo supornirati, da *ł* (*u*) ni prikladen za tujke, ker tudi preprosti jezik jemlje *lj* (*l*) v novih izposojenkah: šola — *шoлa*, štalna vrata i. t. d. ter piše: normaljni, eventualjni, liberaljec, radikaljec i. t. d., po naših zakonih ni drugače mogoče. Dosedanjo pisavo z *l*-om moremo opravičiti le s tem, da je *lj* zgolj mrtva črka, ki uho ne vé za njo, in jo moremo puščati ravno tako, kakor puščamo *t*, *d* pri *ski* v tujkah nespremenjen (atlantski, longobardski), dočim jih v vdomačenih oblikah spreminjamo v *ški*, *ski*. *ge-nezareški*, *beneški* i. t. d.)

V sestavku smo pripustili zraven podo- mačene oblike več besedam tudi tujo obliko, če bi se vtegnila domača oblika zdeti preprosta, tuja pa gosposka — da se tako izrazim. Iz istega razloga puščamo sploh tujke (pojmovane po zgorenji definiciji) v njih tuji obliki tudi tedaj, če jih ljudstvo sprejme za svoje in obravnava ko izposojenke spreminjajoč tuje glasove v domače: n. pr, *potent*, *porada*, *koplan* [pisati je *kapelan*, *kaplan* je nemška oblika], *dohtar*, *figora*, *minota*, *natora*, *natora* (to včasih pišejo ko *izposoj.*), *sekutar*, *prekoratar* i. t. d. le ko tujke, torej *patent*, *parada* i. t. d. ker vdomačena oblika velja za preprosto.

ZVONIMIR:

Z VAMI SEM PEL...

Zasmehljala se je poljana —
jaz v roke obraz sem zakril...
Solnce prešerno z neba je zrlo,
veter je pihal prek gomil.

Veter je vel in pusto je bilo,
mrzlo je bilo sredi srca,
plavale sanje so iz daljave,
od šumečega morja...

Pa je vstalo v srcu mladem,
in sem zasanjal sladko,
dolgo sem sanjal, oj predolgo,
nisem znal, da sen je samo:

Dvignila se je zlata zavesa,
fantje, in bil sem nebeško vesel;
vi ste zapeli mi pesem ljubezni,
jaz sem z vami jo pel...

ROMAN ROMANOV:

FRANC KORITNIK IN NJEGOVA DRUŽINA.

II.

(DALJE.)

otem je tekel čas veselo naprej. Toplo poletje je minilo, noči so postale mrzle, orumenelo je listje in rože so se sušile. Prazna polja, kar so nesle oči, prazni holmi in prazna rebra, tuintam jata ptic in njihovi samotni klici. Tako se je približala jesen, in Franci je dobil popotni kovčeg, lepo pobarvan s svetlo, črno barvo.

Popoldne je bilo in solnce je stalo tam zadaj čisto blizu gorskih slemen, rdečilo se je nebo, rdečila so se slemena, in solnce se je pomikalo niže in niže; že je bil del njegov za vrhovi, že polovica, samo še majhen košček se je videl, in ostala je sama živo-rdeča zarja.

Tedaj je prišel vaški mizar, suh in star možiček je prišel s kovčegom pod pazduho in se je ustavil na pragu.

„Ali ste doma? ... Hoj, je kdo doma?“

Zaklical je na pragu, in mati je prišla iz sobe.

„Bog daj, stric! ... Kaj ste prinesli, stric?“ ...

„Jov, Mica! ... Kaj si še živa, Mica?“ ...

Mož je zastavil svoje navadno vprašanje in je odložil kovčeg na klop.

„Še malo, stric! ... Pa lepo ste napravili!“ ...

Mati je ogledavala kovčeg, in tudi Franci je prišel in je ogledaval.

„Kaj smo pa dolžni?“

Mati je stopila korak proti stricu in mu je gledala v obraz.

„Dobro sem napravil! Sklepe na notranjo stran, votel ključ — zares je narejeno in trdno!“

„No, kaj smo dolžni?“ ...

Stric je hvalil mirno naprej, in mati je ponovila vprašanje.

„He, malo, malo! ... Dandanes je taka stvar ceno, he, ceno! ... Dvajset grošev, Mica, brez pogajanja; če pa na tisto misliš, bom pa drugače povedal ...“

In mizar je dobil dve svetli srebrni kroni in se je odpravil proti domu. Franci je stal pri kovčegu in si ga je ogledal zelo natančno od znotraj in zunaj. Potem ga je zanesel v sobo in ga je položil na klop ob oknu. Takoj je pričel nositi vanj svoje stvari; del je vanj nekaj perila, nekaj ponošene obleke, in ko je prišel oče s polja, je bil že popolnoma gotov.

„Jutri, oče, se pa lepo podamo na pot ... Ob sedmih zjutraj s sosedomi ... Lepo se bomo peljali ...“

Vesel in razpoložen je bil Franci, in ko je umival na večer noge, se je veselil svoje gosposke bodočnosti ... Noge ne bodo več črne od prahu in blata, čiste in lepe bodo, vedno v čevljih, pozimi in poleti ... Roke čiste in brez žuljev, samo za pero in za knjigo ...

Tako je sanjal in se je veselil svoje gosposke bodočnosti.

Storila se je bila noč, in Franci je zaspal na skrinji ob peči. Same lepe sanje je sanjal vso noč in zgodaj zjutraj se je prebudil. Dan se je delal, ni še bilo solnca, samo svetilo se je za gorami.

Franci je vstal in se je oblekel v nedeljsko obleko, sveže perilo, nove čevlje, in pokril je nov klobuk. Majhen je bil in črn in krajevci so bili popolnoma ozki. Potem se je domislil na Tončko in mu je prišlo

na pamet, da bi se od nje poslovil. Rad bi bil nazadnje tudi, da bi ga videla tako gosposko napravljenega, v novi obleki, v novih čevljih in na glavi nov klobuk...

Tončka je prignala mimo živino in zvonci so se začuli. Franci je stopil mimo vogala na cesto in se je tam ustavil.

„Bog daj, modre oči, Bog daj, Tončka!“

Tončka se je ustavila pred njim in se je začudila.

„Kako si danes lep, Franci!“ ...

„Zdaj bom vedno tak, Tončka, vsak dan, dopoldne in popoldne...“

„Zbogom, Franci!“ ...

Živina je bila že naprej, in Tončki se je mudilo. Stopila je naprej, in Franci je stopil za njo in jo je udaril z roko po hrbtu.

„Ta je zadnja!“ ...

Izginil je za vogalom, in Tončka se je ozrla nazaj in se je ustavila. Nikjer ga ni bilo več, nikogar ni bilo na vsi cesti, nikogar v vsi daljavi... Samo živina je zvonila v bližini, prazno in zamolklo so se oglašali zvonci in se oddaljevali...

Razposajen je stopil Franci v hišo nazaj in tedaj sta bila pokoncu oče in mati. Oče je zavijal v popir sinova izpričevala, ogledal je vsakega še enkrat in jih lepo zravnal in zavil v čist popir.

„Priden bodi, Franci, pa Boga ne pozabi! Moli rad, da boš srečen!“ ...

Mati je govorila s tihim glasom in precej žalosti je bilo v njem.

„Piši domov, kako gre, kako je v stanovanju, kako je v šoli... natanko piši!“

„Bom!“ — je rekel Franci in je gledal pri oknu proti sosedovim. Že je zaprezal hlapec konja, in že je bil prišel sosed na pot pripravljen.

„Pojdimo!“ — je rekel oče, ko je pogledal skozi okno. Vzel je kovčeg in je šel naprej, in Franci in mati sta šla za njim. Med vrati je mati zajokala, in Franci je začutil tesnobo v srcu; naenkrat mu je bilo tako tesno pri duši, da je zajokal tudi on.

Prišli so do voza, sedli so gori, samo mati in Franci sta bila še spodaj.

„Zbogom, Franci!“ ...

Mati se je sklonila in ga je poljubila na čelo.

„Priden bodi, Franci!“ ...

Med jokom je izpregovorila, a Franci ni mogel. Tiščalo ga je v grlu, da ni mogla nobena beseda na dan.

„Na voz, Franci!“

To je bil rekel sosed, in Franci se je stresel in sedel spredaj k hlapcu.

„Zbogom, Franci!“ ...

Še enkrat je izpregovorila mati, hlapec je nategnil vajeti, zamahnil je z bičem in voz je oddrdral po cesti naprej. Franci se je ozrl nazaj za materjo in jo je videl, kako je stala tam in gledala za vozom; dvakrat se je ozrl in ko se je ozrl v tretje, tedaj je ni videl več. Za ovinkom se je bilo izgubilo vse — domača vas in domača hiša in mati.

Solnce je že sijalo takrat in peljali so se naglo naprej doli proti mestu. Franci ni bil več žalosten; prešla je bila tesnoba v srcu in v duši... „Toliko in toliko mesecev — in pridem domov, vesela bo mati, čakala me bo na cesti in se mi bo smejala naproti; tudi oče bo prišel in se mi nasmejaj naproti, in na ta način bomo vsi trije veseli in se bomo smejali...“

Že se je videl visoki zvonik in že se je videla množina hiš, zeleni drevesni vrhovi so se videli in dimniki tovaren. Približali so se bili mestu, dospeli so naposled do gostilne in so zavili na dvorišče. Polno vozov je stalo že tam, tuintamkaj je bil privezan samotni konj, komat na vratu in na hrbtu jermenje.

Stopili so z voza in so se razstali. Oče in Franci sta šla naravnost proti šoli in Franci se je čudil na levo in na desno. V šoli je bilo polno fantov in fantkov po veži in pred ravnateljovo pisarno, in dolgo sta čakala, preden sta prišla na vrsto. Naposled je oče potrkal, začul se je glas znotraj sobe, in odprla so se vrata, in Franci je stopil naprej za očetovim hrbtom.

Ravnatelj je bil suh človek, sitnega obraza in očali je imel na nosu. Pogledal je oba in pomežiknil.

„Vi ste pripeljali malega v prvo gimnazijo. Šest kron dvajset vinarjev takse. Ob devetih je vzprejemni izpit, naj pride fant in prinese popir. Izpričevalo dajte, rojen list . . .“

Oče ni bil prišel do besede in z vso mogočo hitrostjo je vlekel iz malhe izpričevala.

„Prosim jih, na novi denar se ne razumem . . . Na groše, če so tako dobri . . .“

Oče je govoril v najbolj spoštljivem glasu in se je ozrl boječe v ravnateljev obraz.

„Šestdeset grošev . . . dvainšestdeset grošev . . . skupaj . . .“

Franci je stal tiho zadaj in je strmel v ravnatelja z začudenimi očmi. Oče je odštel denar in potem je pričel s priporočevanjem in ponižnimi prošnjami.

„Zbogom!“ . . .

Tako ga je prekinil ravnatelj in je šel proti vratom in jih odprl. Vstopil je neznan človek, in oče in Franci sta odšla.

Potem je delal Franci skušnjo za prvo šolo in je popoldne zvedel, da jo je napravil. Veselo je to povedal očetu in šla sta po mestu in iskala stanovanja. Prišla sta do nizkih, z deskami kritih hiš, in sta vprašala v veži postarno ženico:

„Ali bi vzeli na stanovanje?“

Ženica je pomolčala, pogledala je dobro moža in fanta.

„Zakaj ne . . . če bi lepo plačevali, vselej ob prvem . . . Bi ga vzela! . . . V katero pa pojde?“ . . .

„V prvo“, je rekel oče in jo je vprašal, koliko bi bilo stanovanje. Povedala mu je in potem so se dogovorili. Prinesla sta tja kovčeg in sta ga postavila na tla v majhni polmračni izbi.

Franci je stopil k oknu in je pogledal doli. Skale, sive in ogromne, daleč navpik, in spodaj čisto v dolini reka, temna in mirna kakor jezero.

Odšla sta zopet in sta se oglasila še pri lastniku dijaške kuhinje. Po ponižni prošnji je milostno sprejel fanta in mu dovolil hoditi opoldne na kosilo.

„Boste pripeljali kaj . . .“

„Živeža, gospod, krompirja, repe, zelja. O, bom pripeljal . . . Samó lepo jih prosim, da bi mu dali, ko nimamo sami . . . Reveži smo . . .“

No, in tako sta bila vse odpravila. Mrak se je že delal, ko sta se poslavljala; nategnile so se vajeti, zamahnil je bič, in voz je oddrdral po cesti naprej, in Franci je stal in je gledal za njim. Naposled se je izgubil v daljavi, več se ni čul ropot, in Franci se je napotil v stanovanje.

Tiho je bilo v sobici, in prišel je vanjo in je sedel na stol. In tedaj je čutil veliko praznino okoli sebe in v sebi. Čisto prazno je bilo v njegovem srcu, samotno in zapuščeno in nikjer več veselja. Domislil se je na dom in pred oči mu je stopila mati. Pred ognjiščem stoji in kuha večerjo, že je gotova, in v sobi na mizi stoji velika in svetla lončena skleda, lepo belo opisana, in lesene žlice okoli nje . . . Franci se je spominjal vsega z mehkim srcem in si je zaželel, da bi zabrenčale vsaj muhe po sobi, pod stropom zabrenčale, da ne bi bilo tako silno tiho in samotno v tej izbi . . .

Široko so se odprla vrata in v sobo je stopil velik študent.

„Kaj, ti si zdaj naš mali? . . . Le priden bodi, pa ne boš tepen!“ . . .

Franci je pogledal začudeno in se je prestrašil. Tepen, tepen . . . Odmevalo je od vseh strani, od sten se je čulo, od stropa, od vrat, od okenj . . . Ko je odšel študent v sosednjo sobo in zaprl vrata za seboj, se je Franci naslonil na mizo.

Večer je prihajal in že je bilo po sobi mračno. Franci se je spomnil, da bi šel malo vun, ali ko je stopil v vežo, ga je zavrnila gospodinja.

„Nazaj! . . . Taki otroci morajo biti pri meni doma, študentje morajo biti sploh doma! — Bom vas že jaz vun peljala.“

Franci se je vrnil in se je razpravil in legel tiho v posteljo. Luna je posijala skozi okno, mesečina se je razlila po sobi, in Franci je mislil na domačo stran, kako sije luna po zelenih holmih, po širokih dolinah, kako sije po šumečih šumah . . . Ej, ljubi

dom, kako te srce zaželi in kako zahrepeni po tebi, kadar je človek v tujini!...

Polagoma so tekle ure naprej, in Franci je zatisnil oči. Še je bil šum in smeh v sosednji sobi, ali Franci je bil tistega večera truden in je zaspal.

Tisoč podob je šlo mimo njega. Glej, in tam je videl sebe samega, kako je šel s težkim bremenom svojo težko pot. Znoj je lil po obrazu, krivil se je hrbet, sušilo se je telo in pobešene so bile oči. In prišel je mimo neznan človek, brez bremena in lahkih korakov, roko mu je dal na ramo in ga je ogovoril: Umrješ na potu; obrni se!... Ali dvignile so se oči in pogledale so v daljavo, daleč tja na strmino. Tam je bilo lepo, pol nebes je bilo tam, in Franci je stresel roko s svoje rame in je nadaljeval svojo pot.

„Imam poguma in moči...“

In glej, tam za grmado je strašilo, ceste so se tam križale, semintja so šle in strahovi so hodili tam v belih plašnih haljah, tainoni brez glave, drugi sama okostnica; zarožljale so kosti, dvignile so se nad njim koščene roke, ali doteknile se niso. Samo grmada je bila tam, samo ceste so se križale, samo strašilo je tam...

„Dober je strah, komur ga je Bog dal!“

Nasmehnil se je Franci in je šel svojo zvesto pot. Glej, in že je prišel do prve klopi; pod samotnim kostanjem je stala, pomlad je bila okoli, in somrak je legal po zemlji. Sedel je, in lepo so mu zadišali kostanjevi cvetovi, včasih je zapihal veter, samo nalahko je zapihal, in cvetovi so se vsuli po njem doli in po klopi. In v tistem trenutku je zašumelo v grmovju. Tončka je prišla in se je ustavila pred njim. Po ramah in hrbtu so padali njeni razpuščeni lasje, cvetovi so bili zapleteni vanje, velike poljske kresnice so gledale iz njih...

„Kdo te je tako napravil, Tončka? ... Tako si lepa!“

Franci je imel veselje nad njenim obrazom, ki je bil bled in silno droben, polno milobe je bilo v njem in modre oči so bile globoke in brezdanje...

„Ali si že pozabil na tisto jutro?... Razplel si moje kite in razpustil moje lase po ramah in hrbtu, in si natrgal kresnic in drugih rož in jih zateknil po mojih laseh. Ali si že pozabil na tisto jutro?... Jaz ga nikoli ne pozabim in v njegov lepi spomin razpletam svoje kite in zatikam kresnice v svoje razpuščene lase...“

Lepo in veselo se je počutil Franci in dvignil se je in pokazal svojo prehojeno pot.

„Glej, to je za mano, Tončka, vse te strmine in vsi po njih živeči strahovi — in tam, Tončka, so cilji in z njimi je polovica nebes...“

Zadel je breme na svoje rame in se je napravil naprej.

„Zbogom, Tončka!“ ...

Zaklical je in se ni več ozrl nazaj. Znoj je tekel, krčil se je hrbet in sušilo se je telo...

Delalo se je jutro, že se je bilo storilo poljesensko jutro, in Franci se je prebudil. Vstal je in se umil in oblekel in se je odpravil v šolo. Tako se je bilo pričelo njegovo novo življenje in je teklo težavno in počasi naprej. Polno grenkosti je bilo v njem, mrzli ljudje so gospodovali nad njim in so ga polnili z žalostnimi dogodki.

Franci je imel slabo obleko, majhne škornjice na nogah in klobuk od najslabše klobučevine. In pogostokrat so se mu smejali drugovi in so ga nazivali z zbadljivimi besedami. Strahovi so bili to — a njega ni bilo strah. Hodil je svojo pot in živel je svoje življenje in samo včasih mu je bilo težko in žalostno.

Včasih se je domislil na svoje prejšnje življenje, mirno in tiho tekoče in brez strahov: kakor lunina noč ob majniškem času — tako tiho in mirno in ljubeznivredno se mu je zdelo...

Kje si, lunina noč ob majniškem času, kje si ti tiho in mirno in ljubeznivredno življenje?...

Tako ga je objela samotna in žalostna misel in žalost je prišla v njegovo srce. V zmrzli izbi so bile hladne noči, nikoli ni

pogledalo solnce vanjo, nikoli se ni nasmeljal vesel žarek na njenih vlažnih tleh...

Počasi je tekel čas dalje, in kadar je prišla nedelja, je zbrala gospodinja svojo mladino in jo peljala vun. To je bilo vselej, kadar je sijalo zunaj solnce in so bila pota suha in lepa. Šli so ob takih prilikah iz mesta v bližnjo vas in tudi v krčmo so sedli in, kdor je imel denar, si je lahko kupil pijače. Franci ni imel denarja in je sedel navadno pri strani in molčal. Navadno se ni nihče zmenil zanj in samo enkrat mu je ponudil eden izmed študentov do polovice napolnjeno kupico; zadnje vino je bilo iz steklenice in smeti so plavale v njem...

„Ne bom!“ — je rekel Franci, in študent je zlil po tleh. Potem so se dvignili in šli in Franci je šel za njimi molče in sam zase.

Take so bile nedelje, kadar je bilo solnce in so bila pota suha in lepa. Če je bilo zunaj slabo vreme in nevihta, je sedel Franci za začrnelo mizo, po knjigah je listal in se sredi branja pogostokrat zamislil.

Pride lepša pot, lepo jutro bo vstalo, krasno se bo razžarilo nebo in solnce bo posijalo... Od vzhoda do zahoda se razlijejo zlati žarki in se ne skrijejo nikoli več.

To je bilo upanje; v daljavo so strmele oči, zamišljen je bil obraz in budilo se je v duši...

Naprej, ti, ki imaš moč, ki nisi plašen ob uri strahov, ki ti je duša bogata in globoka!...

Zdelo se mu je, da je zaslišal take besede, kakor vihar in mogočen ukaz so prišle od bogvekod in so zaklicale in zapovedale. In Franci je dvignil ob taki priliki glavo, vstal je in šel od okna do vrat s krepkimi in trdnimi koraki.

„Naprej, kdor je močan na svoji duši!“

Tako je izpregovoril sam sebi in je dvignil roko sredi svojih krepkih in močnih misli. Ni še sklonil glave do tistih dni in polno upanja je bilo njegovo srce.

In čas je bežal naprej in prišle so prve počitnice. Z veselim srcem se je odpravljaj Franci na pot, veselo se je spominjal do-

mače hiše in vasi in sladko mu je bilo pri srcu. Hodil bo in bo hodil in naposled bo stopil izza ovinka in, glej, pozdravila ga bodo vaška drevesa, pozdravila ga bodo snežena slemena toplo in prijazno, kakor se spodobi tako dobrim in tako starim znancem. In bližal se bo in na pragu bo zagledal mater — roko nad očmi in gledajočo v daljavo...

Bližal se je božični čas, približal se je, in Franci se je napravil na pot. Povezal je culico, tesno je zapel obleko in je stopil v vežo.

„Zbogom, in voščim vesele praznike!“...

Ustavil se je pred gospodinja in nemiren je bil in nestrpen.

„Reci očetu, naj dá zaostalo stanarino; brez nje ne smeš priti!“...

„Bom prinesel“ — je rekel Franci in je odšel. Malo mu je bilo v tistem trenutku do ostrega tona gospodinje in malo do stanarine. Dobilo se bo in se bo plačalo, in dnevi bodo šli v lepem redu naprej...

Zunaj ni bilo mnogo snega; samo redkije... v jarku... v dolini... ob gozdu... tam je ležala zarumenela snežna plast. Vsa polja so imela popolnoma jesensko podobo, jate ptic so hodile po njih, prestrašile so se tuintam in so naglas zavpile in odletele. Razlegalo se je po zraku odurno vpitje in človek je pogledal v tisto stran zelo mrzlo in hladno.

Franci je prišel vun iz mesta; v levici culico in desnico stisnjeno v hlačni žep, je hitel svojo pot. Lepa, suha cesta se je vila pred njim in popoldansko solnce je sijalo tam nad daljnim gorovjem. Že se je rdečilo nebo, zlatila so se gorska slemena in solnce se je pomikalo bliže in bliže k vrhovom. Samo še en palec je manjkalo do najvišjega vrha, glej, in solnce se je doteknilo gora in se pričelo polagoma plaziti ob drugi strani. Manj in manj ga je bilo videti, samo še polovica, samo še tretjina — in skrilo se je popolnoma. Žarelo je nebo, drhteli so na njem zadnji žarki, žarele so gore daleč doli proti vznožju, kakor bi bile omočene v zlati vodi...

Franci je hitel veselo naprej, veselo misel v duši. Še toliko in toliko ovinkov in odprla se bo daljava, in, glej, tam sredi nje domača slemena, domači gozdi in pašniki. Nič ni snega po njih samo tuintam v kotlu in v dolini zamazana in zarumenela plast, tuintam samotno živinče, tam kopa pastirjev in sredi njih rdeč plamen. Plapola in se dviga, in siv dim plava kvišku in gori proti oblakom.

Izginili so zadnji žarki z neba, ugasnila je zarja in potemneli so gorski vrhovi. Kakor moleči menihi so stali v daljavi, ogrnjeni v zimski mrak in zatopljeni sami vase. Več ni bilo po polju ptic, samotna so stala, in megla je bila legla po njih. Gostila se je bolj in bolj in več se ni videlo do gozdov, ki so stali za travniki in njivami. In mrak je prihajal od vseh strani in tako se ni videlo nikamor.

Franci je šel sredi megle naprej in sitno mu je bilo, da se je bilo razlilo okoli in okoli megleno morje. V levici culico in desnico potisnjeno v hlačni žep, je hitel naprej, in, glej, že je poznal holme, že se je bil približal ovinku. In šel je po njem in tam iz sredine meglenega morja se je dvignil zvonik. Visok in ponosen se je dvignil, in Franci je občutil veliko veselje. Prišlo je iz globočine srca in razlilo se je po telesu, in hotel je teči tja do hiše, potrkat na okno in skočiti v vežo in v sobo...

„Franci!“ ...

Od leve strani je prišel glas, in Franci se je ozrl. Bila je Tončka, čakala je nanj in ga je opazila sredi megle in je stekla po hribu doli na cesto in ga je zaklicala.

„Bog daj, Tončka, Bog daj modre oči!“ ...

Veselo se ji je nasmejal Franci in za trenotek se je ustavil pred njo.

„Vedela sem, da prideš in sem čakala in sem pritekla po rebri doli, ko sem te zagledala sredi megle ...“

Utihnula je Tončka, ali veselje se je poznalo na njenem obrazu. Zardela so njena sveža lica, par mokrih las je gledalo izpod robca in kakor trudni so ležali na belem čelu. Stala je pred njim v težkih in nerod-

nih črevljih, zavita v oguljeno ruto, in samo obraz se je videl in par vlažnih, trudnih las na čelu.

„Ali prideš past? ... Enkrat da bi prišel, skupaj bi šla gori pod hrast ali k gozdu doli in bi skupaj zakurila ogenj. Lepo bi gorelo, plamen bi se dvigal, dim bi plaval pod oblake ...“

Polplašno in negotovo je Tončka govorila, in Franci se ji je nasmejal.

„To ni več zame, ker nisem pastir. Pojdi, Tončka, pazi živino in zakuri ogenj, ker si pastirica!“ ...

Franci je odšel svojo pot proti vasi. Mrak je že bil tedaj in redkokje zunaj je bil samotni človek. Vse je bilo mirno in tiho in tako je bilo lepo poznati sveti večer.

Prišel je do domače hiše in je stopil v vežo.

„Dober večer, mati!“ ...

Glej, spoznala je mati zaželjenega, obrnila se je od ognjišča in mu je stopila vesela nasproti. Tudi oče je stopil iz sobe in tudi njegov obraz je objelo veselje.

„Kaj si prišel, Franci? ... Prav je, da si prišel! — Pa zakaj si prišel tako pozno, Franci?“ ...

„Saj bi bil rad prej, pol meseca prej bi bil rad, pa nisem mogel prej!“

„Stopi v sobo Franci, mrzlo je in zebe te.“

„In lačen je!“ ...

„Ali si lačen, Franci? ... Samo majhno potrpi! ...“

„Nisem lačen, mati!“ ...

Stopili so v sobo in veselje je bilo med njimi zelo veliko. Franci je pogledal po sobi; še je bilo vse ravno tako: tam je stala postelja, ob oknu miza, ob steni klop, sivi maček je ležal na peči ...

„Muc, muc ...“

Dvignil se je in je pogledal in spoznal ga je v tistem trenotku. Približal se mu je, visoko je držal rep in se je vzel po njegovih kolenih ...

Tako prijazno je bilo v sobi, toplo je grela velika zelena peč, petrolejka je gorela na mizi in kakor od tihe zadovoljnosti so molčale stene.

Franci je poslušal vaške novosti: da je umrl ta in oni da je nevarno bolan, da se je ponesrečil v šumi logar, da se je bil pri-tepel v tisti kraj medved; ponoči da ga je videl marsikdo, o polnoči je hodil nekoč po vasi in nekega jutra so ga ustrelili ob štirih zjutraj prav pred cerkvijo...

Potem je prinesla mati večerjo; zopet so zajemali iz lončene, beloopisane sklede, in vsem je bilo lepo in prijetno. Mati je stavila svoja vprašanja skrbno in ljubeznivo, in Franci je odgovarjal vesel in zadovoljen.

Storil se je sveti večer in zunaj je izginila megla; razgubila se je popolnoma in videlo se je daleč naokoli v svitu samotnega meseca. Kakor srebrn srp je plaval po nebu, zvezde so gorele okoli, trepetale so in druge so gorele z mirno lučjo. Tu in tam je zasovikala sova, čuk se je oglasil... lisica je zalajala gori nekje v gozdu... jazbečev glas se je začul iz doline, votel, za-tegnjen...

Lepo je bilo na sveti večer; oče je pokadil po hiši in hlevu, prijetno je dišalo po kadilu po veži in po sobi, in naposled so sedli vsi trije za peč. Franci je pravil o mestu, o veliki gospôdi je pravil, ki se vozi v svetlih kočijah in hodi samo po zabavah in veselicah... Na sveti večer postavlja v sobo zeleno smreko, najlepše stvari visijo na njenih vejah, svetle lučke gorijo po njej, srebrn angel plava nad njo, in veje se šibijo od dragocenih daril...

Veselo je pripovedoval in natančno, kakor so mu povedali gosposki tovariši. In tudi oče je pravil marsikaj: o vojski je govoril

in o minulih časih, ko je bil sneg na sveto noč do kolena, po hribih so tulili volkovi, po holmih so se oglašali in njihove svetle oči so se ozirale po dolini...

Hitro so tekle ure in se je bližal polnočni čas. Že so se čule zunaj prve stopinje proti vaški cerkvi, in za par minut se je oglasil veliki zvon. Veličastno in mogočno je zapel, razlegal se je po vsi dolini, čez brda in holme je plaval njegov močni glas daleč tja do daljnih krajev — mogočno je pel in prijazno je vabil.

V srce je prišlo človeku, da bi se nasklonil na mizo, da na tihem in na skrivnem zajoka od neznane tesnobe. Zdelo se je, da bi lahko izjokal zadnjo solzo, veselo in lepo bi bilo v duši brez žalosti in brez hudobnosti...

Ljudje so hiteli proti cerkvi, tesno zaviti v obleko, malo so potekli in so zopet šli z naglimi koraki. Od vseh strani so prihajali, po holmu doli, tam izza ovinka, iz gozda vun... prihajali so in so hiteli proti cerkvi.

In še je vabil zvon in noč je pošiljala njegov glas na vse strani. Mirna je bila in polna krasote, nič se ni genilo sredi nje, samo zvezda se je utrnila sredi azurja, samo preplašena ptica je zaklicala v bližini. Tisoči zvezd so sanjali na višini, drhtele so in druge so gorele mirno, mesec je plaval med njimi, zamišljeno in tiho se je pomikal naprej in mesečina je bila razlita po travnikih in po polji. Včasih je šinila senca preko poljane; nemara je bila ptica, ki je letela nad njo, nemara divjačina, ki je dirjala proti hosti.

(DALJE.)

SILVIN SARDENKO:

V NAPOLJ!

Dan predramil me je rano:
Danes greva! Pojdi z mano —
v Napolj doli!

Kdor ga vidi — reklo pravi —
ciljev novih več ne stavi,
smrt si voli.

Le tecite pesmi v goste —
morda tekle mi ne boste
več nikoli!

V kupeju.

Vlak se vije. Jaz se vozim.
Kak so polni vsi kupeji!
Le kadite, oče, pipo!
Dete, ti se smeji!

Oni v kotu čita liste,
drug oči si trudne mane,
tretji gleda skozi okno,
kak bežé poljane.

Ali žena — vi ste tožna?
— Pokopala sem soproga.
Ta gospod je pa zamišljen?
— Dajte mir — za Boga!

Da ni brzi vlak zavriskal
ob ovinku tam, ob desnem,
mislil bi, da smo v življenju,
ne v kupeju tesnem.

Iz oken radovednih . . .

Te bele kočé tam
v zeleni oljčni lozi
pred vlakom vsakim se odpró:
Kedo se mimo vozi?

Za vsakim gledajo
iz oken radovednih,
in nemozroč pozabljajo
dni dolgih svojih bednih . . .

Vran.

Gladni vran
skozi zrak
črno pesem krokota:
kam bi šel,
da bi jel,
ko nikjer ni nič mesa.

Zadnji ptič
lanski čas
zmrznil tam je vrh snega,
celi svet
velik boj —
a nikoder nič vojskâ . . .

Kam, oblaki?

Ali težek, truden dan je —
Kam, oblaki — vrh Kampanje,
kakor črni vrani?

Hvala vam, Samaritani!
ali srce se vas brani
skoraj bojazljivo.

— V Napolj spemo, da zastremo
pol lepote in otmemo
tebe smrti rani.

Kaj lepote že je zrlo,
kolikrat mi že je mrlo —
vendar še je živo.

Oranža.

Oranža, pojdi z mano!
 Kaj sanjaš neprestano
 v ograjku tam?
 Tam doli v morskem jugu
 ko potok v jasni strugi
 zablesketaš.

— Le pusti me v samoti!
 po morski jaz lepoti
 ne hrepenim.
 Kot tiho noč kresnice
 žari se moje lice
 v ograjku tem.

Kaj lepega po sveti —
 poslušam ptice peti
 in srečna sem.

Abruci.

Ko vidim vas, Abruci,
 sneženi holmi nizki,
 iz duše bi mi skoraj
 kipeli glasni vriski.

Kot da bi zopet hodil
 vrh blaženih vrhov,
 po stezah, zaprašenih
 od bisernih snegov.

In vsaka smreka vejo
 raztega mi v slovo,
 in veja vsaka siplje
 na rame mi srebro.

S tem hermelinom belim
 odet, sem ves bogat,
 kot da bi srebrnike
 koval mi gorski škrat.

Ko vidim vas, Abruci
 sneženi holmi nizki,
 iz duše bi mi skoraj
 privreli jasni vriski.

Ob vinskih goricah.

Po vsem polju vinogradnem
 trta širi veje,
 solnce gleda jo z višave
 in se vroče smeje.

Trta, pij te žarke moje,
 dokler še si v cvetu,
 jaz bom pilo vino tvoje,
 ko boš v zornem letu.

Kar je solnce dalo trti,
 trta solncu dala,
 in zato je vina dosti —
 krasna jima hvala!

„Lacrimae Christi“.

Duša je žejna,
 solnce že tone —
 dajte nam vina,
 dobri padrone!

Kakor prežlahtni
 viri studeni,
 peni se kaplja
 v čaši rumeni.

Kak ste že rekli
 kapljici čisti?
 — To so signore,
 „lacrimae Christi“.

Vlak je zažvižgal.
 Srce se širi ...
 Conto, padrone!
 — Dvakrat dve liri!

„Lacrimae Christi“,
 kdo bi ne plakal,
 ko bi s tem vinom
 grlo namakal?

Morje.

Pogosto že sem stal ob njem.
A ni še bilo toli tožno,
ni plakalo še s takim plačem,
kot plakalo je tisto noč.

Nemara, da mu je nebo
pogled svoj jasni odtegnilo?
Razbili ladje mu viharji
in vzeli mir iz globočin?

In kakor gledal bi v srcé,
oddaljeno od ciljev jasnih,
odtujeno pred svetom celim
in samo v sebi zdvojeno.

Gorje, kdor nosi to srce!

Vezuv.

Radi bi vedeli morda,
kak je Vezuv ognjenik?
Brhkega fanta poglejte,
kadar v nedeljo se tik
meje ustavi cerkvene
raven, ponosen, visok,
svalko mogočno med ustni,
roke naslonjene v bok.
Kdor se mu drzne preblizu,
puhne vanj dim in pepel.
Oni oko si otira,
fant se pa smeje vesel.

Temu Vezuv je podoben.
Včasih pa drzen še bolj:
Mar mu selišč je bogatih
mar mu je pisanih polj.
Puši in piha in puha:
komur po volji ni tod —
dalje naj roma po svetu,
dokler odprta je pot.
Jaz sem ustvarjen bil preje
nego pa vsak izmed vas.
Moje so vaše doline —
čujte se, dokler je čas!

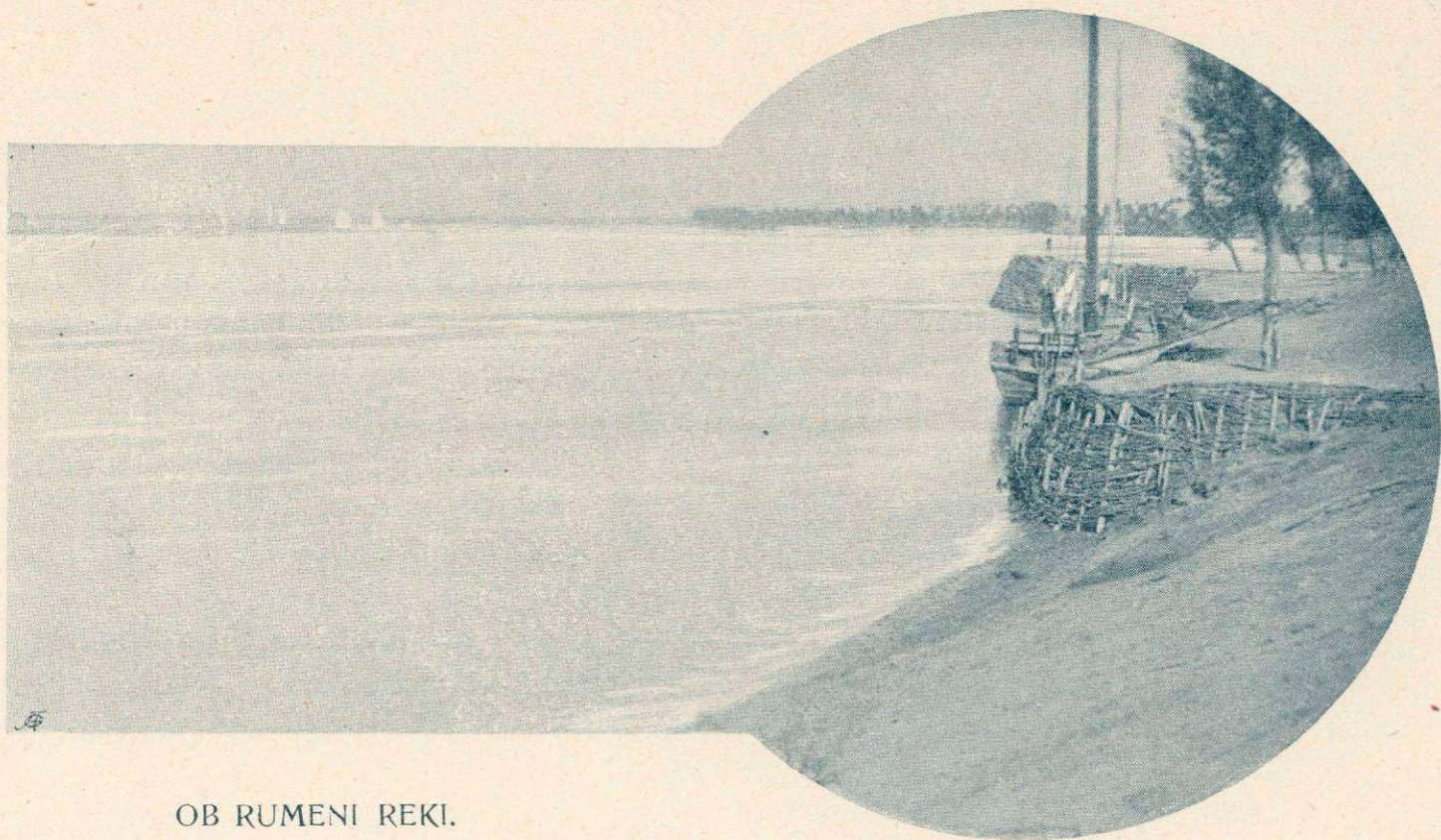
„Mira Napoli!“

Belvedere! Glej!
In odprem oči,
pijem divni kras —
ali smrti ni.

Napolj ti si res,
krasen kot opal,
pas obmorski tvoj
jasen ko kristal!
Vendar ko bi bil
takšen raj nebes —
jaz ne šel bi vanj:

Da me ne bi kdo
za nebeški dar
varal, kakor ti
danes za denar,
„mira Napoli!“

OB RUMENI REKI.

O. VESELKO KOVAČ:

NA VALOVIH RUMENE REKE.

Srdito je pljuskalo kalno valovje mogočnega Huanho ob peščno obrežje. Ladje, usidrane ob strani, so se nemirno gibale ter zamolklo trkale druga ob drugo. Sedaj pa sedaj se je vsul curek vode čez rob te ali one šajke. Na obrežju je bilo samotno. Le iz dveh ladij so izlagali brodarji nekaj blaga. Kmalu so bili tudi oni z delom pri kraju in so izginili v bližnjo vas za goščo. Bilo je hladno in od severa doli je bril oster veter.

Stal sem na obrežju ter čakal brodarja. Zaman sem se oziral okolu. Od nikoder žive duše.

Veletok je mogočno razgrinjal pred menoj svojo širno gladino ...

Pred nekaj več ko dvajsetimi leti sem prvič čul njegovo ime. Takrat pač nisem slutil, da mi bo oko kdaj zrlo na njegovo veličastno površje. In danes prvič ob tej mogočni reki! — Kruti Huanho! Koliko vasi in mest si že pokončal, koliko rodo-

vitnega sveta opustošil, koliko milijonov človeških žrtev že zahteval tekom tisočletij! Solze, ki si jih povzročil, ne bi li napolnile tvoje široke struge?!

Tako premišljujoč začujem za seboj človeške korake. Bila sta moja brodnika. Takoj stopita na ladjo. Jaz pa za njima.

„Velmož“, me nagovori starejši, „moramo še nekoliko počakati!“

„Čakal sem dovolj. Odrinimo!“

„Dva ne zadostujeva. Počakati morava strica. On krmi.“

„Kod pa se klati vajin stric?“

„Šel je v pagodo darovat maliku za srečno vožnjo.“

„Pod varstvom malika! — To bo pa res srečna vožnja“, zamrmram natihem ...

Spremljevavec mi spravi vso prtljago na barko.

— — — — —
Imel sem opravka v južnem Šantungu. Ravno sem se mislil vrniti, kar dobim iz svojega misijonskega okrožja poročilo, da

je v vasi Zun-uandžuar nastala velika zmešnjava. Neki kristijan se je sprl s svojim poganskim sosedom. Prišlo je do spopadka, pri katerem je bil pogan nekaj ranjen. Delal se je pa, kakor da je poškodba za življenje opasna. Iskal je pomoči pri okrožnem mandarinu. Ker ga je dobro podkupil, je poslal ta hitro svoje biriče v vas. Kristijan je sicer ubežal in se dobro skrnil, a zato so pograbili njegovega sina in ga tirali v sodnijo. Še več. Biriči so noč in dan na domu krivca ter nadlegujejo njegovo ženo, ki jim mora mnogo in dobro kuhati. Bati se je, da se razpali sovraštvo med kristijani in pogani, in zato je treba nujne pomoči. Najbolje bo, mi je svetoval sel, ako najamem ladjo in se po vodi napotim domov. Pot, za katero bi jež potreboval več ko tri dni, lahko sedaj, ko veje južni veter, prevozimo v dvajsetih urah.

Ta svēt se mi je zdel pameten; a mi je bilo tudi po godu, ker sem imel tako najboljšo priliko ogledati si znameniti kitajski veletok.

Takoj odpravim k reki človeka, da mi preskrbi ladjo.

Proti večeru se je pa nebo pooblačilo. Kljub temu sem se nadejal lepega jutra ter legel k počitku.

Čez noč pa nastane hudo vreme. Proti jutru je veter nekoliko polegel, za vožnjo pa ni bil baš ugoden, ker je prihajal od nasprotne strani. Vožnja po vodi je bila sicer še kljub tej neugodni vremenski izpremembi mogoča, a precej ovirana.

Bil sem že odpravljen, da odrinem proti reki, ko vstopi v sobo neznan človek. Predstavil se mi je za brodarja. Proti kitajski navadi mi brez ovinkov pove vzrok svojega prihoda.

„Danes z vožnjo ne ho nič. Voda je preveč nemirna. Tudi jader ne bo mogoče razpeti. Sto in petdeset kilometrov od tukaj pa je Huanho odprl žrelo ¹⁾“.

Kitajec je sicer izurjen čolnar. A kjer mu stopi nasproti vraža, tam mu upade ne pre-

hrabro srce popolnoma. In vraža odsvetuje voziti po Rumeni reki o viharnem morju.

Kitajca je treba dobro poznati; sicer te opehari ob vsaki priliki. Zato se mi razlogi boječega brodarja niso zdeli povsem verjetni. Vsekako se je obotavljal najbolj zato, da bi s tem izsilil iz „kitajskih razmer nevesčega tujca“ kolikor mogoče denarja.

Nisem se maral pričati z lokavim brodarjem. Ako me je hotel prestrašiti z novico, da je Huanho odprl žrelo, se je jako zmotil; kajti ravno odprto žrelo je bilo zame posebna zanimivost. Dobro mi je bilo znano, da to še nikakor ne onemogočuje vožnje po Rumeni reki, ako se podere ob njej nekoliko nasipa.

Da zlepa ne opravim nič, sem dobro vedel. Zato pravim odločno:

„Mene čakajo doma nujni opravki. Kakor je bilo dogovorjeno, pri tem ostane. Ako ti ne ugaja, vem, kje mi je iskati pravice.“

Presenečeni mož je hotel sicer še nekaj ugovarjati, a jaz mu prestrižem besedo:

„Idi! Kmalu se vidimo ob reki!“

Odločnost Kitajcu imponira . . .

Na krmarja nismo čakali predolgo.

„Da-jé, lelisma stric, ali ste prišli?“

Priletni mož, ki sta ga pozdravila mlajša brodarja, je bil očitno prav slabe volje. Dasi je bil hud name, trmastega tujca, vendar ni opustil običajnega pozdrava.

Jezni Karon prime za krmilo, veli vzdigniti sidro in molče smo odrinili po reki navzdol . . .

Barka baš ni taka, da bi ji človek prav brez vse skrbi izročil svojo usodo. A boljše ni bilo mogoče dobiti v naglici. Sicer je pa na vodi glavna stvar — izkušen brodnik. In takega imamo.

Torej le brez bojazni!

Ob visokem jamboru sloneč sem zrl nekaj časa tja čez široko razburkano gladino na nizko obrežje, po katerem so se lovile sive megle. Daljava je bila nevidna.

Neprijeten hlad se je oprijemal mojega života. Kotiček, varen pred mrzlim vetrom, je več vreden, kakor slab razgled, si mislim ter zlezem pod štorje, oblokoma razpete na

¹⁾ Doslovno po kitajskem; „kēlio koudza“.

prvem koncu ladje. Zlekнем se po razgrnjenih plahtah dovolivši krilatim mislim, da odleté svobodno, kamor jim drago. Kakor navadno, so zletele čez neštivilne hribe in doline v krilo mile domovine — na posete k dragim znancem . . .

Močan val pljuske ob bok nizke ladje. Skozi raztrgano štórijo se pocedi nekaj vode in mi porosi čelo.

Brodar z Rumene reke.

Kdo ve, ni-li nekaj teh kapljic iz mrzlega Tibeta! Dolgo pot so imele, preden so dospеле sem . . .

Res daleč, daleč tam gori na pustih tibetskih planotah je iztok Rumene reke. Do njenih skrivnostnih studencev baš ni še dospela noga predrznega Evropeca. V svojem gorenjem teku išče vodovje Rumene reke med srednjeazijskim gorovjem svojo skrivljeno in globoko zarezano pot. Oprostivši se tesnih gorskih spon jo ubere kmalu vesel kakor v svesti si zlate prostoti naravnost proti

severu. Da se mu na 40. stopinji severne širine kljubovalno ne postavi nasproti gorski greben Ala-šan, bi jo brez dvoma mahnil kar skozi mrzlo Sibirijo v severno Ledeno morje. Tako se pa ves pobit obrne naravnost proti vzhodu. Do tukaj nosi mongolsko ime Kara-muren, t. j. črna reka. Ko se pa obrne proti vzhodu, skozi peščeno puščavo Kucupči, dobi šele svoje pravo ime — Rumena reka. Neizmerna množina rumenega peska v tej puščavi reko namreč tako po-barva, da jo Kitajci imenujejo Huan-ho.¹⁾

Pa tudi v tej smeri nima sreče. Kakor prej na severni, tako se mu sedaj na vzhodni strani postavi visoko gorovje poredno na pot. Do skrajne mere razjarjen se zakadi kar v ravni črti proti jugu, ne meneč se za razne gorske zapreke: Skozi vse se energično prebije. Slednjič mu nekako na 35. stopinji severne širine v zvezi s precej močno reko Ui-ho zastavi pot gora Te-hun-šan. Dasi ne rad, mora izpremeniti Huanho na mah svoj južni tek v popolnoma vzhodni smeri.

Za vse neljube zapreke in obilno nadležnost, ki jo mora prestatí v svojem gorenjem in srednjem teku, se pa Rumena reka v svojem dolnjem teku — v nižavi — strahovito maščuje. Tu preplavlja najrodovitnejše kitajske pokrajine brez vsega usmiljenja ter ruši mesta in vasi prav kadar in kakor se ji poljubi. Brez dvoma je ni reke na zemeljskem površju, ki bi neprestano povzročala tako veliko gorja kakor Rumena reka!

Stari krmilar, ki je bržkone večidel svojih dni preživel na rumenih valovih svojeglavnega veletoka, utegne vedeti kaj zanimivega o Rumeni reki. Treba se bo sprijazniti ž njim . . .

Polagoma zlezem zopet iz svojega brloga na prosto.

Meglo je veter polagoma razgnal. V daljavi se je na desni strani pokazalo zmerno gorovje. Čez dobre pol ure zagledamo cel gozdič jamborov, znamenje, da se bližamo večjemu pristanišču.

„Tam-le se nekoliko ustavimo.“

¹⁾ Huan = rumen, ho = reka.

„A-á!“ se oglasi starec. češ, da hoče ugoditi moji želji.

V prtljagi poiščem nekoliko drobiža ter ga dam osivelemu poveljniku ladje s pripombo, da je ‚za vino‘. — Znaki presenečenosti in zadovoljstva obenem so preleteli njegov obraz. Vendar olikan kakor vsak Kitajec, se je branil tudi on prvi hip ponujene napitnice:

„Bu ken — ne upam se!“

Nebo je bilo še vedno pokrito s sivimi oblaki. Celo predpoldne ni bilo videti solnca.

Brodniki so si pripravili južino. Preden so začeli obdelovati vsak svojo skledico, v kateri je bilo debelih rezancev kar nakopičeno, so ponudili tudi meni lepo porcijo. Zahvalil sem se jim za gostoljubnost.

Kako so jim šli rumeni rezanci v slast! Skledico pri ustih — so jih kar sreballi v sé. Kadar Kitajec ima, jé, da kar debelo gleda.

PRISTANIŠČE OB RUMENI REKI.

„Veslo in krmilo človeka utruji. Treba se bo okrepčati.“

To je izdalo. Mož se mi prav prijazno zahvali. Vesla močneje zaškripljejo in ladja se pol hitreje gibá po razburkani gladini.

Dospeli smo v pristanišče. Eden veslarjev stopi v bližnjo gostilno. Z lončeno čutarico, polno rakije, se vrne na ladjo. Dasi brodarji žganja še niti pokusili niso, so jim vesla vse krepkejšé segala v vodo. Misel na žganje jim je vlila novih moči v odrvenele ude.

Kar je na mizi, ne sme več v kuhinjo. Vse mora v želodec, če je še tako preobložen. Zato pa ni nič posebnega, ako po obedu temu ali onemu postane slabo.

Tak je Kitajec pri skledi. Ves drugačen je pa pri ‚kozarcu‘. V tem pogledu se mu ne more nič očitati. Rad ga sicer med obedom nekoliko srkne, a preveč redkokdaj. Našega vina iz grozdja ne pozna; najboljša pijača zanj je žganje, ki ga kuha iz neke vrste žita. Tudi stekleni kozarec je prepro-

DR. FRANČIŠEK SEDEJ,
KNEZ IN NADŠKOF GORIŠKI, METROPOLIT ILIRSKI.

stemu Kitajcu neznana posoda: pije ga iz porcelanastih skledic, ki niso veliko večje kakor orehove lupine. Kitajci so vobče jako trezen narod!

Tudi moji brodarji so ga nekoliko potegnili ter postali zgovorni. Izpraševali so me o domovini ter o tem in onem. Tudi jaz sem začel izpraševati.

„Koliko let že brodariš po Rumeni reki?“

„Več ko štirideset.“

„Lepa dôba! Kaj navadno voziš?“

„Doli žito, riž, bombaž; navzgor pa sol in fižol.“

„Ali se kaj prida zasluži?“

„Toliko, da se človek pošteno preživi.“

„V tolikih letih bi bil lahko že bogat. Zakaj pa ne štediš?“ podražim nagajivo starca.

„Čemu bi štedil! Saj nimam otrok! — Imel sem čvrstega sina — sedaj bi bil star

že trideset let — pa so mi ga ugrabili valovi. Lahko bi imel že kopico vnukov, tako pa sem in ostanem brez potomcev, ej-jaaa!“

Dobro sem razumel starčev bridki vzdih. Saj je smrt edinca za Kitajca največja nezgoda, ki ga more zadeti. Ne zato, ker se morebiti zanaša v sivih letih na njegovo pomoč. To je postranska stvar. A glavna reč, višek vsega kitajskega verskega nazarjanja, je češčenje prednikov. Le tisti Kitajec lahko in brez skrbi umrje, ki zapusti lepo število sinov in celo kopico vnukov. Silno nerad se loči oče s tega sveta, dokler ni preskrbel svojega sina z „boljšo polovico“. Le obilo moško potomstvo ga tolaži, da po smrti ne bo pozabljen, ker mu je daritev zagotovljena stoletja. Darovati pa smejo samo moške osebe. Kdor torej umre brez sina ali vnuka, ostane zapuščen revež — za vselej.

Po južini so vesla zopet krepko pogajala ladjo naprej. Nastala je tišina. Stari krmilar se ozre z večjim očesom po oblačnem nebesu ter pravi bolj sam zase:

„Severni veter bo kmalu ponehal, a jader danes še ne bomo razpeli.“

— — — — —

Na levem obrežju zagledamo malikovalnici podobno poslopje. Bilo je popolnoma zanemarjeno. Streha je bila na nekaterih krajih vdrta, stopnice do glavnih vrat porušene.

„Kaj pa ona-le stavba?“

„To je tempelj božanstva Rumene reke.“

„Zakaj je tako zanemarjeno.“

„Kdo naj ga popravi? V prejšnjih časih je bila tu velika vas s prav živahnim pristaniščem. Ona je skrbela tudi za malikovalnico. Pred desetimi leti pa je Huanho na tem mestu razdril nasip ter uničil vas s prebivavci vred. Kdo naj torej popravi poslopje?“

„Država. Saj je to pravzaprav njena dolžnost.“

„Res je. Templji ob Rumeni reki se navadno zidajo in vzdržujejo z državnimi stroški. Toda, če podere reka nasip v bližini pagode, se oblast za njo ne briga več.

Ako se v bližini malikovalnice zgodi nesreča, je to znamenje, da bog ne mara bivati v njej. Zakaj bi se denar po nepotrebnem trošil? Namesto da popravi in vzdržuje steno, raje sezida novo na drugem mestu.“

„Nasip se mi ne zdi posebno močan. Prej ali slej ga bo voda zopet zrušila. Ali se ljudje, ki so postavili na jezu svoje bajte, ne bojijo, da jih nekoč odnesó deroči valovi?“

„Človek, ki ima valove vedno pred očmi, se jih ne boji.“

Odgovor krmilarjev je bil povsem naraven. A vseeno ga podražim:

„Če je to res, zakaj pa ste se danes branili prijeti za vesla?“

„Vode nas ni strah. Bojimo se pa povodnega duha. O grdem vremenu je bog Rumene reke slabe volje. Kdor o takem času brodi po vodi, njegovo jezo še bolj razpali. Takemu predrznežu je pogin gotov. To se je že večkrat pokazalo.“

Starcu se je poznalo, da je popolnoma prepričan o resničnosti svoje trditve.

„Kako se imenuje povodni duh te reke?“

„Ime mu je Te-uan!“

„Te-uan“, ponovim resno starcu toli sveto ime. „Ali mi veš o njem kaj povedati?“

„Vsekako. Dobro se še spominjam, kar mi je o njem večkrat pravil moj oče.“

Starec si natlači pipico, ukreše ogenj ter s tlečo koruzino svržjo — ne z gobo — zapali na vseh potih zvesto tovarišico. Nato prične:

„Za časa cesarja Kan-hsi, iz dinastije Cjing, je živel v Honanu mogočen mandarin Te-uan. Bil je desna roka vladarjeva. Cesar mu je zaupal vse. Nekoč je Te-uan spal nenavadno dolgo. Južina je bila že pripravljena, a on še v postelji. Služabnik je bil v skrbeh, da jedi ne postanejo. Kar vse naenkrat nesem v sobo; se bo že zbudil, ko bom postavljaj na mizo, si misli. V naglici in ves zamaknjen v okusno južino, ne opazi psa, ki je ležal pri postelji. Spotakne se obenj ter telebne z južino vred na tla. Gospodar se takoj vzbudi ter se ves razljuti nad služabnikovo nerodnostjo. Ta pa ni

imel slame v glavi. Ne pomišlja se dolgo, ampak hitro pade pred svojega gospoda na kolena, trči trikrat prav močno z glavo ob tla ter pravi: „Velik in mogočen si, velmož! Pod solncem ni tebi enakega! Malo, da nisem oslepel v bliščobi tvojega obličja, ki se sveti bolj kakor opoldansko solnce. Videl sem te z žezlom v roki in v obleki, okrašeni s podobo zmaja.¹⁾ To je vzrok moje nezgode — — —.“ Pri teh besedah se mandarinu jezno obličje takoj zjasni. Služabnika potolaži, češ da ni take sile zaradi teh par skledic, a mu strogo prepove črhniti kako besedico o tem, kar je videl. — Znaprej Te-uan ni imel več miru. Misli, da je on edino pravi prestolonaslednik, nebeški sin, te visokoteče misli se ni mogel več znebiti. Prizadeval si je na vse načine, da se polasti cesarskega prestola. Delal je, kar se je dalo, skrivaj in natihem. Cesar je pa slednjič vendarle zvedel za njegovo črno kovarstvo. Takoj ga ukaže z družino vred umoriti, trupla pa pometati v Huanho. Toda hudo maščevanje ni izostalo. Umorjeni Te-uan ni več zapustil reke. Začel je v njej oblastno gospodariti. Prej kakor kristal čisto vodo je popolnoma skalil, pospešil ji tek ter razburil mirno gladino. Od tistega časa trga in ruši obrežne nasipe, uničuje polja in vasi, požira ljudi — vse iz golega sovraštva do cesarja. Ako ga hoče vladar vsaj nekoliko potolažiti, mu mora izkazovati božjo čast: Zidati mu mora templje in prižigati daritve... To sem slišal od svojega očeta. Isto lahko izveš tudi od drugih brodarjev.“

„Kdaj, praviš, se je to zgodilo?“

„Za cesarja Han-hsi, iz dinastije Cjing“, mi odgovori starec prepričevalno.

„Torej Huanho prej ni podiral nasipov in preplavljal pokrajin?“ sem hotel nagajivo uprašati dalje. Toda kaj bi brez potrebe spravljaj neukega moža v zadrego!

Cesar Han-hsi je vladal v sredi XVII. stoletja. Žalostna zgodovina Rumene reke, ki sega vsaj par tisoč let v davne čase nazaj,

pa jasno govori, da so imeli Kitajci že odnekaj mnogo trpeti vsled Velike reke.¹⁾

Konfucij pripoveduje v svoji prvi kanočni knjigi (zgodovinske vsebine), da je l. 2297 pr. Kr. Rumena reka preplavila več pokrajin tja do Jandzekiana. Dobrih devetdeset let pozneje je zadela te kraje enaka nesreča. Cesar Ju je dal izkopati več vodotokov, da odvede neizmerno množino vode proti morju. Stari letopisi pripovedujejo, da je povzročil Huanho med leti 606 — 360 pr. Kr. v južnem in severnem Šantungu več grozних povodnji. Najstrahovitejša je bila ona l. 602 pr. Kr. za cesarja Ting-uan iz vladarske hiše Džon. Pri mestu Kaifungfu je takrat reka zapustila svoj navadni protivzhodni tek ter jo mahnila skozi Šantung in Čeli naravnost proti Tientsingu valeč svoje mogočne valove v morje tam, kjer teče danes Peiho, ki prihaja iz Pekinga.

V letih 361 — 340 pr. Kr. je imel Huanho zopet posebne muhe v glavi. Postalo mu je dolgčas po južnih pokrajinah, katerih že toliko časa ni več videl. In udaril jo je v več panogah divje skozi Houan tja doli v bližino svojega navadno miroljubnega bratca Jandzekiana. Z velikanskimi naporji in ogromnimi stroški so neljubega gosta v dveh letih zopet pognali nazaj proti severu. —

Ko so sedeli vladarji iz dinastije Han na kitajskem prestolu, Huanho zopet ni bil posebno zadovoljen s svojo tesno potjo. Vsaj desetkrat se mu je stožilo po zlati prostosti in planil je srdito čez nasipe ter jih podrl. Posebno oblasten je bil v letu 131 pr. Kr., ko je v Šantungu vnovič porušil nad tisoč vasi in mest. Struge pa v tem času ni izpremenil.

Dolge poti, ki si jo je bil izbral l. 602. pr. Kr. mimo Tientsinga, se je Huanho naposled popolnoma naveličal. L. 11. pr. Kr. si je poiskal novo, nekako tisto, ki jo hodi tudi dandanes. Ta nova smer mu je ugajala nad dvanajst stoletij. Seveda jo je udaril tudi v tej dolgi dobi večkrat na desno in levo,

¹⁾ Samo cesar sme nositi obleko, ki ima spredaj in zadaj všito zlato podobo zmaja.

¹⁾ Kitajci pravijo Rumeni reki navadno „Da ho = Velika reka“.

polastivši se strug bližnjih vspeored tekočih rek. Proti koncu trinajstega stoletja se je pa vedno nezadovoljni Huanho zopet vrnil nazaj v svojo staro strugo, ono namreč, ki vodi od mesta Kaifung proti jugovzhodu naravnost v morje, ki se po njem imenuje „Rumeno“. Celih 564 let je drvil tod svoje rjave valove ter neprestano nadlegoval marljivo prebivalstvo ob desni in levi. Toda nezadovoljnež nikdar ne najde stalnega mesta: Huanho se svoje stare poti zopet naveliča ter se vrne v Šantung, koder je nekdanj hodil celih dvanajststo let. —

Zgodovina torej svedoči, da je bil Huanho od pamtiveka skrajno vihrav in krut stric. Tekom 2500 let je izpremenil vsaj devetkrat prav znatno svoj tek. Razdalja med njegovim nekdanjim južnim in severnim izlivom v morje meri v zračni črti nad 800 kilometrov, to je približno taka daljava kakor

med Dunajem in Milanom na Laškem. Izprememba struge pomeni vselej najstrašovitjšo povodenj, ki si jo moremo misliti. O taki priliki izgine vselej več tisoč vasi in mest z zemeljskega površja ter poginejo milijoni človeških biti. Nikjer na svetu niso ljudje tako gosto naseljeni kakor v Šantungu in njemu sosednih pokrajinah . . .

Mikavna starčeva bajka je torej brez zgodovinske podlage. A na tak in enak način razlaga Kitajec skoro vsak prirodni pojav. Vprašanja, kako je mogoče, ob taki popularni razlagi ne pozna. Z bajko se zadovolji kakor v Evropi učenjak s pristnim zgodovinskim virom.

Veter je ponehal. Visoko na nebu pa so se še gonili sivi oblaki. Solnce je včasih boječe pogledalo skozi nje ter se kmalu zopet skrilo . . .

(DALJE).

GRIŠA:

POMLADI V OČI.

Oblački beli begajo po nebu,
kot dragih znancev bi po njem iskali,
podijo semintja se razigrani
po stvarstva neizmerni katedrali.

1.

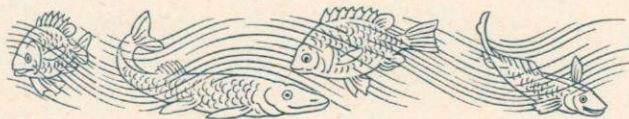
O sveti hipi, ki pomlad rodijo,
o ure sladke želj in hrepenenja,
brez njih ni pesmi stvarjal bog Apolo,
in duša ne imela bi življenja! . . .

Zato pa vem, da rože hrepenijo
in zvezde plakajo v polnočni uri —
pokazal duši sem ta krasni svet
in srcu na stežaj odprl sem duri . . .

2.

Nevesta ti in jaz sem ženin tvoj
in vsak dan najina poroka,
veselje tiho na obrazu vstaja,
in v roki trepeta pobožna roka . . .

Kdaj snameš venec iz kipečih las,
pomlad, in izročiš mi lepi kras?
velika je beseda vseh besed —
kot najine ljubezni sveti čas . . .

DR. ANDREJ PAVLICA:

POEZIJA S SIONA.

MISLI O HEBREJSKI METRIKI.

II.

(KONEC.)

rimme in Schlögl sta pojasnila nauk o svetopisemskem merilu v raznih temeljnih spisih. Iz njih razumemo, zakaj da ni bilo hebrejsko merilo povsem jasno niti sv. Jeronimu, ki je sicer poznal njega bistvo. Mi nimamo v rokah nepokvarjenega hebrejskega besedila! V tisočletjih so se izvršile v besedilu razne premembe in so se vrinili razni dostavki (glose) in pogreški, ki bi jih bilo treba pred vsem odstraniti, ako hočemo dobiti v polnem obsegu prvotni ritem.

Na podlagi Grimmovega nauka, da nam je šteti v hebrejski poeziji le povzdignjene zloge, da se je pa ozirati ne samo na poudarke ali naglase, ampak tudi na dolžino in kratčino zlogov, ki so v padu, na odmore, na diareze, govorniške in logične poudarke in razen glavnih poudarkov tudi na postranske poudarke, je napravil profesor Schlögl ta-le poizkus: ¹⁾

1. Vsak odprti zlog s kratkim samoglasnikom je zaznamoval kot lahke zlog (o).
2. Vsak odprti zlog z dolgim samoglasnikom kot težek (-).
3. Vsak zaprti zlog s kratkim samoglasnikom kot težek (-).
4. Vsak zaprti zlog z dolgim samoglasnikom kot dvojen in sicer težek in kratek (-o).
5. Vsak zlog, ki ga zapira takozvani š'va medium, kot dvojen lahke (oo).
6. Vse nepoudarjene samoglasnike na koncu besed kot lahke (o).

Ko je zaznamoval na ta način posamezne zloge v besedilu, ki kaže očitno še prvotni ritem, kakor n. pr. prva kitica poglavlja 24.

¹⁾ Gottesminne 1905 str. 233.

Izaije preroka, je ustanovil glede hebrejskega ritma in merila ta-le pravila:

a) Med dvema povzdignjenima zlogoma smejo biti v padu kvečjemu štirje zlogi, med njimi pa sme biti samo eden težek n. pr.: Hāār's ūbōlēkāh: —oo—o(o). V oklepaju je zaprt zlog z dolgim samoglasnikom, ki velja za dvojen in sicer težek in kratek (-o). Težki zlog v padu sme biti na kateremkoli mestu, največkrat je dobiti o—oo ali oo—o. Če sta med štirimi zlogi, ki imajo postranski naglas, dva težka, mora postati prvi postranski naglas povzdignjen glas, če so pa trije, tudi še drugi. V nemškem „Knittelversu“ sme biti v padu še po več zlogov na primer:

Die Armée soll florieren!

Und der Friedländer soll sie regieren! ¹⁾

b) Če so med povzdignjenima zlogoma trije zlogi s postranskim poudarkom in so vsi trije težki, mora postranski poudarek postati povzdignjen glas; če sta pa le dva težka in sicer prvi in drugi ali prvi in tretji, postane prvi zlog povzdignjen glas, ako je na njem prvi postranski naglas in ako je pred njim dolg in zaprt zlog ali pa cezura. Če ni pred tem postranskim naglasom dolgega in zaprtega zloga, sme v padu — — o drugi težki postranski naglas postati povzdignjen glas. Pad med povzdignjenima zlogoma sme namreč manjkati le tam, kjer je spredaj dolg in zaprt zlog ali pa cezura oziroma odmor. To vidimo tudi v nemškem „Knittelversu“, kjer so sicer lahko tudi trije povzdignjeni zlogi zaporedoma, katere je pa treba čitati z odmori n. pr: Féldmárscháll.

¹⁾ Kapucínov govor v Wallensteinu, glej „Gottesminne“ 1905 str. 239.

c) Dva zloga s postranskim poudarkom sta navadno le v padu, ako ne zahtevajo posebne okoliščine na njih povzdignjenega glasu.

d) Glavni poudarek v besedi ali stavku ni vselej povzdignjen glas, kakor tudi ni povzdignjen glas vedno na istem zlogu v besedi. O tem odločujejo prav mnogokrat retorični, logični in subjektivni razlogi. Zglede imamo v vseh jezikih tudi v nevezanem govoru n. pr.: „Jé rekel ali ní rekel?“ „Jé rekel!“ Besedica je, ki bi sicer ne imela poudarka, ima v tem slučaju lahko povzdignjen glas, dočim je beseda rekel lahko v padu. Drug zglede: Déček, deček, váruj se! ali: „Je-li poročen?“ „Ne póročen, ampak le záročen!“ To premeščanje povzdignjenega glasu je naravno. Zato ga je treba pošteti v hebrejski poeziji.

Po teh pravilih dobimo v prvi kitici 24. poglavja Izaije preroka te stopice:

1. Hinné Jahvéh bokék haáres ubolékách
vëivváh fanéha vëhefís jusbím bách.
2. Vëhajáh kaám kakkohén kaébed kadonáu
kássifchah kággebirtách kakkonéh kammokér
kammalvéh kallovéh kannoséh kaašér nose bó.
3. Hibbók tibbók haáres vëhibbór tibbóz
ki Jahvéh dibbér ét – haddabár hazzéh.¹⁾

List „Gottesminne“ je objavil leta 1905. nekaj poglavij Izaije preroka v starem „Knittelversu“ s peterimi povzdignjenimi glasovi po hebrejskem izvorniku Prva kitica 24. poglavja Izaije preroka slove v tem nemškem prevodu tako-le:

1. Siehe Jáhve entvölkert die Érd' und zerstört sie,
Kehrt úm ihren Bóden, zerstréut die, só darauf
wóhnen.
2. Und gleich ergeht's Láien und Priestern,
Knéchten und Hérren,
Mägden und Fráuen, Käufern wie auch Verkäufern,
Verleihnern wie auch Entléhnern, Wúch'rern wie
Schúldnern.
3. Aúsgeléert wird die Érde und aúsgelündert;
denn Jáhveñ sélbt hat gespróchen sólche Spráche.

Ta zglede o neenakomernih stopicah v hebrejski metriki je zelo poučen tudi z ozi-

¹⁾ Grimme je dokazal, da razni samoglasniki, ki jih naštevajo hebrejske slovnice, nikakor ne izražajo dolžine ali kratčine, ampak le način izgovora. Kames na pr. ni dolg **a**, kakor so učili do zdaj slovníčarji (Vosen, Gesenius, Kautzsch), ampak votel **a**.

rom na slovensko poezijo. V slovenski poeziji imamo enakomerne stopice, ki pa v resnici v prav mnogih slučajih niso enakomerne. Zglede:

Mož ín oblákov vójsko jé obójno
končala temna noč itd.

Kolíkokrátov sém od tód v samóti
klečala itd.

Beg jé moj úp, gozd jé moj dóm

Prešeren (Krst pri Savici.)

ali:

Zaslúžim sí cekín,

K zlatárju sé podam.

S. Jenko.

V smislu hebrejske metrike bi morali biti povzdignjeni glasi v navedenih stihih vse drugače razvrščeni. Glasiti bi se moralo n. pr.:

Bég je moj úp, gózd je moj dóm.

Naša lepa slovenščina ima prav take krepke poudarke kakor hebrejščina. Pisati se dajo v našem jeziku krásni in mogočni „Knittelversi“, ki ne zaostajajo prav nič za enakomernim ritmom.¹⁾

V slovenskih narodnih pesmah in pregovorih nahajamo prav pogostoma naravni ritem, v katerem štejemo tudi le povzdignjene glase, med njimi pa raznolično število zlogov, na pr.:

Po planínah grmí in se blíska,
moj šócelj po pólju vríska.²⁾

ali:

Kdor hóče sé pét,
móra od krája začét³⁾.

Kakor je razvidno iz vseh navedenih zgledov, pojasnjuje učenje hebrejske metrike v marsičem slovensko metriko in dokazuje jasno, da se je treba ozirati pri neenakomernih in še bolj pri enakomernih stopicah na kratčino in dolžino zlogov, na cezure in odmore, ako hočemo imeti lahek in naraven ritem. Več o tem naj bi izpregovorili naši učeni jezikoslovci! Ta skromni spisec pa naj bi dosegel svoj edini namen: Poživiti med nami zanimanje za poezijo s Siona!

¹⁾ V Jobovi knjigi štejemo v hebrejskem izvorniku v posameznih stihih po šest povzdignjenih glasov ali pravzaprav po tri, ker je cezura na sredi.

²⁾ Dr. Štrekelj: Slov. Narodne pesmi, II. zvezek, str. 368.

³⁾ Tam, str. 900.

JOS. LAVTIŽAR:

ONSTRAN BALTIŠKEGA MORJA.

POPOTNI ZAPISKI.

(DALJE.)

5. Draždanska kraljeva palača.

novem delu mesta se razprostira dolga in široka, z drevjem obsajena glavna cesta, ki drži v ravni črti do Albertovega trga. Tu je središče, v katero se steka kakih deset ulic. Šel bi bil še dalje, ker pa poslopij ni ne konca ne kraja, sem se obrnil nazaj ter prišel pred takozvano japonsko palačo. V njej je glasovita kraljeva knjižnica. Vhod je dovoljen vsakomu, torej stopim tudi jaz v njene obsežne prostore. A nisem se podal v knjižnico zato, da bi ogledoval velikanske omare, napolnjene s toliko in toliko stotisoči knjig, rokopisov, zemljevidov i. t. d., temveč da vidim one redke starine, katerih drugod nimajo. Hranjene so v pultih, pokritih s steklom. Izmed najbolj važnih so hieroglifi, najdeni na polotoku Yukatanu v centralni Ameriki. Knjižničnin uradnik, ki je bil slučajno pri dobri volji, nam je pripovedoval — bili smo trije tujci — o starih prebivavcih centralne Amerike ter omenil, da se je izkopalo posebno v Guatemali in na polotoku Yukatanu mnogo stavb, podobnih palačam. Našli so poslopje s štirimi dvorišči, v katero je peljalo petdeset vhodov; zasledile so se tudi piramide, sestavljene iz velikih kosov obdelanega skalovja. Iz vsega se mora sklepati, da je bilo ondi, kdove koliko stoletij pred odkritjem Amerike, mogočno kraljestvo. Hieroglifom, ki so se dobili na tamošnjih stenah in stebrih, pripada tudi pričujoči. Morebiti se posreči kedaj razjasniti njegov pomen. Mogoče, zakaj ne?

Častita starina so listi sv. apostola Pavla, katere je spisal na pergamen menih šentgalskega samostana v IX. stoletju.

Dalje „Psalterij“, poleg „Sv. pisma“ najstarejša tiskana knjiga iz leta 1457., ki je izšla v prvi tiskarni, ki so jo osnovali v Mogunciji (Mainz) izumitelj tiska Ivan Gutenberg ter njegova tovariša zlatar Ivan Fust in lepomisec Peter Schöffer. Ta me je posebno zanimal. Mnogi književniki so zasledovali napredek tiskovne umetnosti od one dobe pa do danes, toda dolgo ni prišlo nikomur na misel, da bi se zanimal tudi za zgodovino tiskovnih not. Šele v novejšem času se je začelo natančnejše preiskovanje o tej zadevi. Ko se je Gutenbergu l. 1440 posrečila epohalna iznajdba, bila je glasba že na precejšnji stopinji izobrazbe. Takrat so živeli slavni nizozemski kontrapunktisti Viljem Dufay, ki je prvi začel rabiti belo t. j. votlo glasko, Ivan Ockeghem, Jakob Hobrecht in drugi. Takoj za njimi se je oglašil Josquin de Prés. Z njim se začenja na polju muzikalne umetnosti nova doba, katero je privedel Palestrina do vrhunca popolnosti. Kako so se v začetku tiskale glaske? Ker še niso imeli za-nje premičnih tipov, vrezovale so se v lesene ali v mehke kovinske ploščice. Toda ploščice so bile takoj majhne, da so obsegale komaj eno vrsto not; v tehničnem oziru je bilo namreč zelo težavno, napravljati plošče večje velikosti. Zato se sploh niso tiskale daljše pevske točke, temveč samo besede, ki so pripadale dotičnemu napevu; med posameznimi vrstami teksta pa se je puščalo toliko praznega prostora, da so pisarji (notisti) narisali štiri črte ter napisali glaske. Seveda je stala taka knjiga mnogo denarja. Prvič je bilo treba plačati tisk, in drugič dati tudi notistu nekaj za spisovanje glasek. Psalterij, o katerem govorimo, je bil tiskan na ta način. Šele pozneje, ko so se odstranile ploščice ter se uporabljali premični tipi, se je

tiskalo oboje hkratu: kompozicija in besedilo. Seveda se prišteva omenjeni psalterij najdražjim knjigam na svetu

Videl sem „Koran“, ki ga je rabil turški cesar Bajazit II., vladajoč ob koncu srednjega in v začetku novega veka (1481 – 1512). Izreke, ki jih je zapustil prerok Mohamed, so ohranili njegovi učenci kot dragoceno dedščino ter jih zapisovali na drevesno kožo, na pergamen, ali celo ilovnasto posodo, če ni bilo drugega pri roki. Mohamedov naslednik Abu Bekr je zbral vse prerokove nauke, ki so bili tuintam raztreseni, v eno knjigo ter jej dal ime koran. Koran velja moslimu (turškemu verniku) kot sveta knjiga. Prepisovala se je dalje in dalje, da jo je imel vsak višji izobraženec — kolikor se more pri Turkih govoriti o izobrazbi — v svoji posesti. En z zlatom okrašen izvod, lastnina Bajazita II., je prišel kdove kako v draždansko kraljevo knjižnico. Za Bajazitovega vladanja je stala Turčija na višku slave, kajti njegov oče, Mohamed II., je l. 1453. premagal Carigrad ter razdejal bizantsko cesarstvo. Sicer pa sultan Bajazit ni bil nikak slaven vladar. Mnogo težav so mu delali njegovi lastni vojaki janičarji, ki so imeli takrat vso oblast v rokah. Slednjič ga je pahnil njegov sin Selim s prestola.

Zapuščajoč knjižnico sem se zdel samemu sebi mnogo bolj učen, kakor sem bil poprej, akoprav me je ogledavanje tako starih reči, katere gloda zob časa že toliko stoletij, navdajalo z otožnim čutilom.

Na povratku v svoje stanovanje stopim zopet čez Avgustov most, in uberem z nekako samozavestjo predpisano desno stran hodnika. Na levem bregu Labe ugledam kamenite stopnice, držeče proti Brühlovi terasi. Stopnice so okrašene s štirimi pozlačenimi kipi, ki predstavljajo jutro, dan, večer in noč. Toda ako ti kdo ne pove, kaj da pomenjajo te neme podobe, moraš imeti izredno domišljijo, da uganeš njihovo alegorijo. Ko prideš na vrh, te sprejme senca košatih dreves, pod katerimi so postavljene klopi za odpočitek. Proti reki obrnjeni del terase je zavarovan z močno

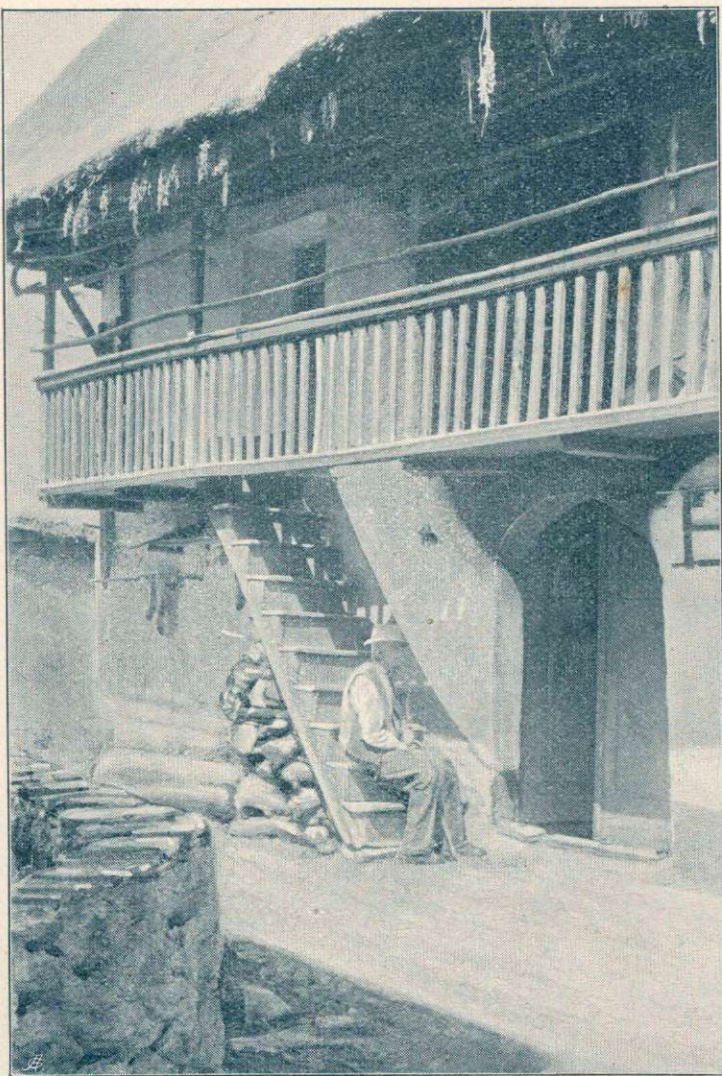
ograjjo, ker ima izprehajališče precej vzvišeno lego, raz katero je res diven pogled naokoli. Saksonski minister Brühl, ki je v sredi XVIII. stoletja na ozidju stare trdnjave omislil tako zanimiv „belveder“, si je zapustil stalen spomin v zgodovini mestnega razvoja. Ves ondotni oddelek je izpremenjen v krasen park, ki ga obdaja na eni strani Laba, ob drugi pa meji na sijajne palače.

Prijetno mi je délo, da nisem videl tukaj samo mrtvega zidovja, mrzlih spominkov imenitnih mož in pretirano umetnih cvetličnih gredic, temveč tudi nekaj domačega življenja. V mislih imam ljube tičke, katerim se pozna po brezskrbnem vedenju, da se čutijo popolno varne v tem zavetju. Vrabci so se po svoji stari navadi drvili sempatje in razposajeno vriščali po vejah. Vidi se, da jim ni dosti mar, kje se bo vlovil vsakdanji kruh, saj imajo dovolj dobrih ljudi, ki jih oskrbujejo z živežem. Tudi jaz sem jim nekoliko postregel in se takoj sprijaznil z njimi. Pridružili so se mi kakor staremu prijatelju in me pogledovali po strani, ali se bo še kaj dobilo. Bolj fino so se obnašali kosi. Le včasih se je kateri pokazal na trati, zasukal se s svojim dolgim repom, parkrat poskočil in naposled z živahnim čvrčenjem, kakor bi mu nekaj ne bilo všeč, izginil v goščavi. Kdo bi mislil, da se tudi on ravna po izreku: „Ubi bene ibi patria“? Kosi, naseljeni med mestnimi nasadi, so pod varstvom postave, ki jo uporablja v vsej strogosti društvo za varstvo živali. Določena je občutna kazen za onega, ki ne bi pustil tičev v miru. Žal, da pri nas še premalo cenimo koristi drobnih krilatcev!

6. Galerija slik.

V Draždanih dobiš veliko znamenitosti, a najbolj zanimivim pripada zbirka slik, ki daje mestu svetovno ime. Že poslopje samo, v katerem so shranjeni umetnostni zakladi, je nekaj izrednega. Imenuje se Zwingler. Sezidana je bila l. 1722. za vladanja Avgusta Močnega. Stavba ima podolgasto četvero-

voglato obliko ter obsega sedem potratno izdelanih paviljonov, ki so med seboj zvezani z enonadstropnimi galerijami. Notranjščina čveterokota je velikansko dvorišče, okrašeno s cvetličnimi nasadi, z drevjem, s svetilnicami in z belimi stezami. Tu srečuješ mnogo ljudi, ker je vsakemu dovoljen vstop. Skozi en paviljon prideš notri in pri drugem greš zopet vun. Avgust je hotel namreč poslopje izvršiti tako, da bi bilo po-

Oče Simona Gregorčiča in pesnikova rojstna hiša.

dobno slavnostni dvorani, ki bi imela nebo za strop. Zato so notranje fasade okrašene po vzorcu dvoranske dekoracije. Nameraval je tudi razširiti zgradbo celo tje do Labe in narediti čez reko most, ki bi vezal tostranski kraljevi grad z japonsko palačo na desnem obrežju. Tak ogromen načrt se more roditi le v glavi do skrajne meje odločnega in nad mero razsipnega kneza. Delo bi bilo šlo naprej, ako bi bile mogle bla-

gajne vzdržavati težko breme. Naredilo se je veliko, toda ker so postali davki neznosni, se je zaključila zidava po manjšem načrtu, a že to, kar je, je velikansko. Stavbeniki se izgledujejo nad soglasjem posameznih delov in občudujejo bogato olepšavo zidovja, ki je s svojim bujnim nakitjem izraz orientalske domišljije.

Med zbirkami, hranjenimi v opisanem poslopju, je najbolj važna, kakor smo že rekli, galerija slik. Tu se vidi toliko, da je treba zaporednih obiskov, sicer se ne more spoznati obsežnost in neprecenljiva vrednost vsega, kar je postavljeno na ogled. Podobe so iz vseh slikarskih šol, a prvo mesto med njimi ima Sikstova Madona, izvirno delo Rafaelovo (1483—1520). Druge slike so obešene na stenah druga poleg druge, ta pa se nahaja sama v eni sobi, kjer jej je pripravljen prostor v nekakem oltarju. Zdi se ti, da si prišel v svetišče, ko stopiš v ta kraj. Na obrazu navzočih se poznajo nadzemeljska čutila, prav taka, kakršna ima tisti, ki je zatopljen v svetem premišljevanju. Skoro bi mislil, da sem v sredi božjepotnikov, ki so prišli iz daljnih krajev počastit draždansko Mater božjo. Marsikdo je že opisoval lepoto, odsevajočo iz te podobe, a vsak dostavlja, da ni mogoče izreči njene vzvišenosti. Marija, držeča Jezusa v naročju in obdana od mnogoštevilnih angelskih glav, stoji v sinji višavi, dotikajoča se oblakov z nogama, resnobna, častitljiva, s svojimi milimi očmi zroča v daljni svet. Zdi se, da se je na obeh straneh odgrnjena zavesa odkrila prav sedaj, in da je pravkar izza nje priplavala čudovita nebeška prikazen. Ob njenem vznožju slonita dva angela, zamaknjena v krasoto, ki se kaže njunim očem. Eden si podpira brado z roko, drugi ima položeno glavo na obe roki, a oba zreta nepremično navzgor, kakor bi ne gledala samo, temveč tudi vživala rajsko krasoto. Menda še noben čopič ni naslikal lepših angelčkov, kakor sta ta dva.¹⁾ Rafael je naslikal Sikstovo Madono za benediktinski samostan v Piačenci

¹⁾ Glej sliko v „Dom in Svetu“ l. 1904, str. 712.

leta 1515. Podoba je torej jako stara, a kljub temu dobro ohranjena. Soba, v kateri je postavljena na ogled, ni nikoli brez varha, kajti za sliko so morali plačati dvajset tisoč zlatov.

Ne bom našteval na dolgo in široko drugih slik, katerih visi na stotine po stenah. Tu so zastopani Paolo Veronese, Correggio, Tizian, Palma Vecchio, Carlo Dolci, Cima da Conegliano, Murillo, Claude Lorrain, Jakob van Ruisdael, Jan van Eyck, Rembrandt, Rubens, A. Dürer i t. d.

V nekaterih sobanah so bili slikarji in slikarice pri delu ter so kot verni učenci izkušali posnemati poteze starih mojstrov. Ustavil sem se za par minut poleg neke

gospice, ki je slikala po Murillovem originalu „Smrt sv. Klare“. Ta si je postavila torej za vzor slavnega Španca, ki se prišteva največjim slikarjem, kar jih je bilo do sedaj na svetu! Ali bo mogla izraziti preprostost in pobožnost, ki veje iz njegovih proizvodov? Ves drugačen predmet si je izbral bolj postaren gospod, ki sem ga dobil v drugi sobani. Pred seboj je imel že skoro izgotovljen posnetek Ticianove slike: „Farizeji kažejo Kristusu denar“. Možu sem čital veselje na obrazu, ko je dostavljal s čopičem zadnje popravke. Bržkone je mislil, da ni velikega razločka med Ticianovim izvirnikom in med njegovo kopijo . . .

(DALJE.)

SLOVENSKA.

Anton Knezova knjižnica. Izdaja „Slovenska Matica“. XII. zvezek. Uredil Fr. Levec. Letošnji zvezek prinaša tri povesti.

Ivan Cankar je postal sarkastičen satirik. Izpočetka sentimentalni sanjar se je vedno bolj zagledal v oholost in hinavščino življenja, ki jo je začel zdaj bičati v alegoričnih spisih. „Potepuh Marko in kralj Matjaž“ je taka alegorija, ki razkriva slabosti slovenskega naroda. Cankar je iz Slovenca naredil potepuha, ki se mu sreča vedno ponuja in mu daje priložnost, da bi si z delavno roko in pametnim gospodarstvom opomogel, a potepuh Marko vse zapije in prespi. Dobra duša je, močan in ne preveč neumen, tudi ni tak revež, da ne bi imel kaj vzeti v roke, a kadar bi moral prijeti usodo in si jo prikleniti, ga že premoti kaka budalost, da vse zamudi in se klati naprej, kakor izgubljena duša. Cankar je zasnoval to povest kakor nekako veliko alegorijo vse kulturne zgodovine slovenskega kmeta, a njegove poteze so preveč nejasne

in se izgubljajo kakor megle. Vedno hrepenenje po sreči je Cankar izrazil s tako toplimi in pesniškimi besedami, da se semtertje beró njegovi pogovori kakor vzvišene pesmi, in tudi lenobo in neodločnost svojega potepuha je naslikal z veliko dušeslovno fineso. Povzpел se je enkrat celo do velike, pretresljive zgodovinske slike, ko popisuje kmečki upor proti grajščinskemu jarmu — a vse to izzveni v otožnih akordih, kakor daljna pesem, in se zlije v prazno daljo, kakor fatamorgana. Ta narod lenih potepuhov, ki bi le spal, pil in igral na harmoniko, nima pričakovati od sebe ničesa več. Tolaži se s kraljem Matjažem — z „boljšimi časi“, ko ga nekaj reši in dvigne. A kaj bo to in kdaj? On ve le to, da si sam ne bo nikdar opomogel. Cankar pripelje potepuha pred kralja Matjaža. Tam vidi spečo vojsko, vidi otrpnjenega kralja, ki ima priti in osvoboditi svoj narod iz okov njegove lenobe in nemarnosti. A kralj Matjaž spi in bo spal in se ne bo nikdar zbudil . . .

Do sem je Cankar velik. A veseli konec te žalostne povesti je najžalostnejše, kar je Cankar

napisal: Tudi on ne vé ne leka ne novih potov za svojega potepuha in ga prepusti — ciganom. Tako je torej Cankar slednjič srečno pociganil svojega junaka in v njem tisto ljudstvo, ki ga popisuje tako potepuško. Koliko blestečega talenta je s tem Cankar — pociganil!

Druga povest Cankarjeva: „V mesečini, zgodba iz doline šentflorijanske“, je satira na zunanjo konvencionalno moralo, za katero se skriva pritajena pregreha. Cankarju so najbolj zaničevanja vredni ljudje narodnjaki in rodoljubi, tem hujši, če so slučajno tudi rejeni in čislani kot prvaki. To je Cankarju največja gnusoba, in on se ne more dovolj norčevati iz časti, ki jih vživa ta družba. Kot ideal jim slika neki svet „onstran dobrega in slabega“, kjer se izprehajajo „brez predsodkov“ Cankarjevi eterični vagabundi. Zdi se, da je hotel Cankar napisati dramske prizore, nekako v Shakespearjevem žanru s primesjo demonskega faustovstva, pa mu je nastala fantastična satira meglenih kontur.

Cankar se je navadil, da gleda življenje samo skozi eno prizmo. Strašno zanikarno in obžalovanja vredno se mu zdi to življenje, in najbolj zanikarni so oni, ki mislijo, da je na svetu še kaj pohujšljivega. Zlodej je edini pametni in upoštevanja vredni človek na svetu, in njemu se približujejo v dostojanstvu bolj ali manj potepuhi in lumpje, ki globoko zaničujejo vsakega dostojnega poštenjaka, ki nima luknje v rokavu ali ki celo misli, da mora skrbeti za hišo in družino. Župani, učitelji in dacarji, sploh vsi „boljši ljudje“ — zapomnite si to in vrzite proč rodoljubje, napredek in dostojanstvo ter pojdite k zlodeju in se pociganite! Tako uči Cankar, in on je priznано — „prvi pisatelj slovenski!“ —

Največja krivica se zgodi Kostanjevcu, če se njegova povest natisne takoj za Cankarjevo. Kajti Kostanjevec bi tudi rad tako sataniral kakor Cankar, pa mu zmanjka takoj fantazije in jezik mu nima potrebne prožnosti. Pri Cankarju je vsa moč v fantaziji in čudovito elastičnem izrazu. Kdor tega nima, ga ne more posnemati. Josip Kostanjevec nam je napisal povest „Brez zadnjega poglavja“. Ta pomanjkljivost še ni tako obsodbe vredna, kajti v zadnjem poglavju bi se moral Volec ustreliti. Kupil si je revolver in ga je prinesel k postelji. Pa namestu da bi se ustrelil, hodi rajši vsak dan v gostilno, in ker se gospod Kostanjevec ni mogel odločiti, kaj bi bilo lepše, je pustil Volca, da hodi neodločen med revolverjem in gostilno semtertje.

Pomanjkanje zadnjega poglavja torej ne bi bilo še tako tragično, ako ne bi manjkalo

povesti še marsikaj drugega. Tri povesti so tu tako okorno vtaknjene druga v drugo, da se na vseh koncih vidi, kako jih je moral pisatelj tlačiti, da jih je spravil skup. Kostanjevec čedno piše, a slabo komponira in njegovo obzorje ne presega navadnega malomestnega milieuja.

Dr. E. L.

Beneški trgovec. Poslovenil Oton Zupančič. (Prevodi iz svetovne književnosti. II. zvezek.) Bolj kakor kedaj se pojavlja med nami težnja, da bi si prisvojili najvažnejša dela svetovne literature. To je vsekako vesel pojav. Saj znači vsak tak prevod korak naprej k samostojnosti. Tako nam prinaša leto za letom prestavo tega ali onega znamenitega dela, zlasti pa Shakespeara, ki je tudi pri nas že zastopan z odličnim številom svojih del. Kritika je z nekim tihim zadoščanjem registrovala te prestave. Gledé ocene tega prevoda, ki ga imamo ravnokar v rokah, smo pa že doživeli majhno predigro.

Nas zanima predvsem, da pripoznava g. Zupančič, da je izvršil prvotno prestavo po Schleglu, a da je predelal pozneje svoj prevod po izvirniku, in da torej zahteva, da se njegov prevod smatra in ocenjuje kot prestava iz angleškega. Toda že tukaj hočemo pripomniti, da tisto „predelovanje po izvirniku“ ni bilo prenatanko. Kot glavno hibo tega prevoda smatramo to, da je delal prevajavec vse premalo s slovnico, slovarjem in sploh z znanstvenimi pripomočki, in da se je vse preveč zanašal na dobri instinkt in na fantazijo. Delo je neznanstveno in precej diletantsko; povsod pogrešamo ostro očrtanih misli in le prepogosto zdrkne prestava v parafrazo. Čemu je treba pri slovenski prestavi sploh nemškega medija? Schlegla bi trebalo popolnoma izločiti. Tako pa zveni iz vsakega stiha, iz vsake prispodobe in besedne igre „fini Schleglov diskant“, da govorimo s Heinejem. Včasih seveda se izkuša g. Z. otresti tega vpliva, in takrat se mu bolj ali manj ponesreči.

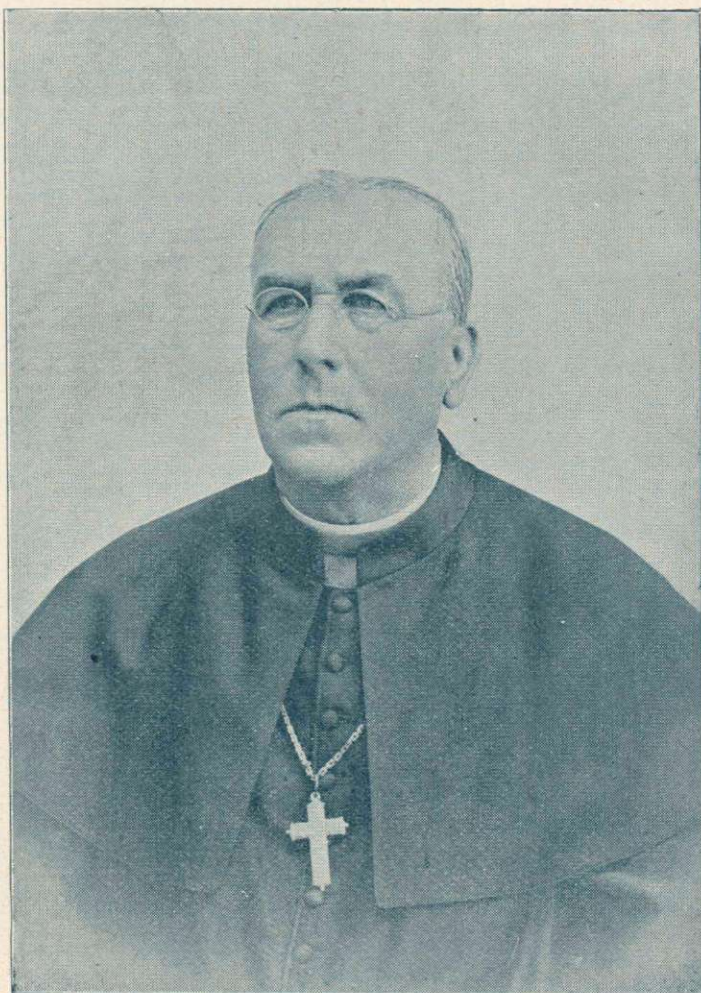
V naslednjem podajemo nekatere „paberke“, ki smo jih nabrali s Shakespearjevim slovarjem v roki. V oklepajih navajamo Zupančičeve prevode, potem pa jih korigiramo po izvirniku. Naj služijo v dokaz našim trditvam.

Str 7. Sad (potrtoš): toda sadness znači tukaj otožnost, ki je napram potrtoši širši pojem. Na drugih mestih rabi Shakespeare heaviness kot izraz za Antonijevo duševno stanje. It wearies me (sit sem je), tako rezolutne besede pristojajo slabo duševnemu stanju Antonija, ki se nam kaže tako neodločen in

pasiven; prava prestava bi bila: To me muči. — Zelo sumarično po Schleglu je preloženo: Had I such venture forth (da meni gre za toliko Schl. Z): Ko bi jaz imel toliko blaga na potu (na vodi). Str. 8. Peering in maps (škilil itd.); „škiliti“ je ljubljenska g. Z. Schlegl rabi „gucken“ toda beseda „škiliti“ nima tiste pointe prisrčnosti (Gemüthlichkeit) kakor nemški „gucken“; ports, piers, and roads (za lukami in pristani), je tautologija, ki je ni v angleščini; pier, bi se vsekakor moral predstaviti. I should not see (da gledam pesek...): gotovo je ta način prestaviti pogojni način z „da“ zelo kratek, toda v mnogih slučajih premalo izrazit. But touching (ki naj le dirnejo): ki naj se le dotaknejo. Shall I have the thought (kako imam naj misli...) ta prestava je komaj za silo dobra. Strange fellows (čudne kume): čudake. You look not well (bolni ste videti); boljše bi bilo evfemizem pridržati. (Str. 10.) Wrinkles so gube, ne brazgotine. With purpose to be (namenoma se razgrinjajo...) Ravno narobe bi bilo prav: Z namenom, da bi jih obdajal videz... of wisdom gravity profound conceit (modrosti in čestitosti globoke). Tukaj imamo tipičen slučaj, kako malo je g. Z. premislil svojo prestavo. Conceit in wisdom ni tautologija: wisdom znači znanje pridobljeno po izkušnji, conceit pa zmožnost pojmovanja. Schlegel ima Weisheit, Würdigkeit und tiefen Sinn, g. Z. pa „čestitosti globoke“. If they would speak (ušesa poslušajoča bi gnali v pogubo, ker bi zmerjala, namreč ušesa!!) Wind about my love (ker se vijete do moje ljubezni!!) Str. 13.: To hold a rival place (da bi se mogel meriti), boljše: da bi mogel tekmovati. To have it of my trust (posodijo nam na poroštvo) preveč sumarično: or for my sake? — Prozaična mesta (v drugem prizoru) so boljše prestavljena. (Str. 14.) To follow mine own teaching (slušati svoje nauke): izpolnjevat. The lottery that he has devised (loterijo je razdelil): si je izmislil. Vrhutega je pa tudi ves stavek sintaktično ponesrečen. Unmannerly (nemoško): neuljudno; dumbshow (lesen možiček?!); to be in supposition (na upanju biti?); by near guess of my memory (kakor jo [gotovino] v glavi nosim): Po Schleglu ponarejeno in ponesrečeno. Your fathers imposition depending on the caskets (gledé skrinjic) prav: naredba Vašega očeta, ki je odvisna: badge (delež, Erbteil: Schlegl): znamenje; I am aslike (lahko bi te spet?) Str. 25. Merry bond (o šaljivem listu?) o smešni pogodbi; unthrifty knave (razuzdanec): pridanič. G. Z. rabi rad najhujše izraze, kakor tudi

n. pr. pozneje strumpet (vlačuga) namesto zapeljivka.

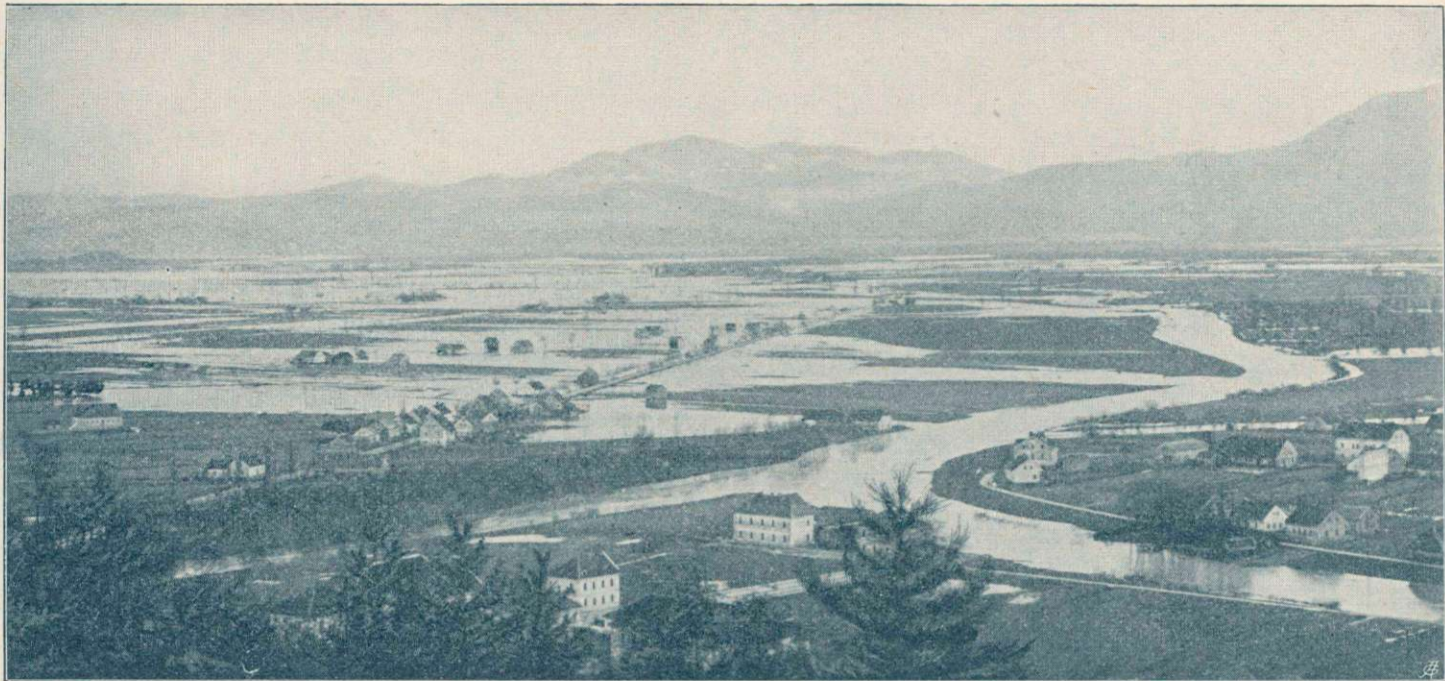
II. Dejanje. V komičnih prizorih pogrešamo finega stopnjevanja v jeziku. Launzelot ne sme govoriti „klasične“ slovenščine! Seveda je pri nas komični stil še malo razvit. I will raise the waters (jetzt geht's los: vodo hočem izpustiti!!) he had a kind of taste (cikal je po prismojenosti), toda stari Gobbo ne cika po prismojenosti, nego po nepoštenosti. Your worships friend and L. (o Vašem ponižnem slugu in L.) pravilno: Z Vašim

† Lambert Einspieler,

stolni prošt v Celovcu, predsednik „Družbe sv. Mohorja“.

blagim dovoljenjem. (Str. 31.) Set up my rest (ker sem se v to podal): ker sem zastavil svoj pokoj; besedna igra z rest in rest. Launzelot in Gobbo tudi rada zamenjavata tujke: effect – defect, pertinent – impertinent. Sreča je dobrosrčna vlačuga (!) for this gear (s svojo kramo!!); mesto je treba posloveniti: Sreča pa je zato še vendar dobra deklina. Sad ostend sloveni g. Z. zopet z najhujšo besedo: je svetohlinec! Primerjaj k temu elegantno prestavo Schl: Fein ehrbar tut! Put on the boldest suit (pridi v najdrznejših barvah veselja: po Schl): Ne posebno okusno.

POVODENJ NA BARJU V JESENI 1905.

FOTOGRAF. FR. VESEL.

I must needs tell you all: (Vso stisko ti povem): needs pomenja treba, kajti o stiski tukaj ni govora. Survey back again (naj prečitam nazaj): naj zopet prečitam. Turning his face (obrnil se je navzdol: kam pa?). Obrnil se je proč. (Str. 49.) O that estates degrees and offices (O da inetek, čin in častna mesta). Kaj je tukaj z besedo čin? Ali pomeni isto kot činovništvo? Sensible regrets (prečuvstven pozdrav) iz besede čuvstven pa ni razvidno, ali si je g. Z. pravo mislil; sensible znači čutiljiv: kar se da potipati To wit (sevè): namreč. I will better the instruction (zglede izboljšam): prekosim.

Večkrat se gosp. Z. tudi oddalji od svojega mentorja Schlegla: You grow exceeding strange (prečudno ste se spremenili) toda strange ima tukaj pomen tuj, torej: Jako ste se nam odtujili, jako ste hladni; tudi na strani 59. se je primerila žalostna nezgoda: overlooked (Vaše oči bi me spregledale) pravilno je: Ah! Vaše oči so me očarale in razdelile...! He deed redeem virgin tribut (reševal je obdačene deve). Prvič je bila samo ena deva: Hesione, potem pa jih (teh dev) Heraklej ni reševal, nego Trojo je oprostil deviškega davka! O love be moderate (ljubezen preneha): Uméri se ljubezen. Riding on the ball of mine (trepečejo na mojih vzbočenimi): Kaj neki to pomeni? Ali samo počivajo na mojih očeh? Tako bi se moralo približno predstaviti. — Loving kiss (poljubček ji daj). Kako banavzično zveni ta minutiv! Zelo neljubo spominja na naše ejej in bébé-lirike. (Str. 64.) What is mine, is

now converted to yours (se je obrnilo do Vas): Moje premoženje se je izpremenilo v Vaše. (Str. 71.) This is the fool... (Bedak je kdor zastonj posoja!): To je tisti bedak, ki je zastonj posojal! I speak now my cogitation of the matter: (kako sem to stvar zdelibeliral?!): Grozno!

Pri rimah si je g. Z. prihranil marsikak doggerel-rhyme: make-sake, door-before, receive-leave, prize-eyes, shout-doubt i. dr. O besednih dovtipih piše g. Z., da je naši dobi pošel smisel zanje, in da jih često ni poizkušal prevajati.

Tako preprosta pa ta stvar ni, kakor si jo misli g. Z. Predvsem je irelevantno, kaj mislimo mi o besedni igri, saj mora biti odločilno le to, kako je sodil o njej Shakespeare. Izborna razprava: „Das Wortspiel bei Sh. von Leopold Wurtha“, bi ga lahko v tej zadevi izdatno poučila. Iz te preiskave je razvidno, da je besedna igra pri Sh. eno najvažnejših umetniških sredstev. Vzemimo le en slučaj! V 1. stoji: I would outnight you. Ta out-night ima dvojno smisel: 1. Jaz bi vas lahko prekosila v ponočnem bdenju. 2. Lahko bi vas prekosila v naštevanju takih noči. G. Z. prestavlja: Da sva sama, pa bi vas prenočila. To je očitno napačno. In takih slučajev je še mnogo.

Stara je tudi zahteva, da naj se prida takim prestavam iz daten uvod. Temu se je ugodilo v naši izdaji — z nekaj vrstami „Tolmača“! Seveda ker mi Slovenci poznamo Sh. tako grozno dobro...

Vrhutega pa je še tistih par vrstic spisanih iako površno in naivno, kot bi bile prepisane

tz kake šolske naloge — ako smemo soditi po krvoločnem gimnazijskem zlogu: „Dočim zgrabi v ‚Kralju Learu‘ ‚Ανταρχη‘ brezobzirno vladajoča nad dejanjem in nehanjem ljudi, vsako osebo . . . tirajoč jo v pogubo . . . Tam ozadje — elementaren vihar . . . Shylock-junak silne dosledne strasti . . . ki ga pribiča do tragičnega padca.“ — Sicer so pa tudi trditve glede Ἀνταρχη (kako „antiško“!) v „Kralju Learu“ in njen kontrast k „Beneškemu trgovcu“ v tej občnosti ravno tako neresnične, kakor trditve, da je „Beneški trgovec“ „visoka pesem trgovine“. To ni nikak estetično-kritičen uvod!

Naše vrstice so imele le ta namen, da vzpodbude naše prevajavce h kritičnemu prevajanju. Klasična dela se naj svoji višini primerno prevajajo!
I. Kelemina.

Novi kulturni delavci v zrcalu Prešernovih poezij. Spisal dr. K. Ozvald. Gorica. Tisk. in zal. „Narodna Tiskarna. Str. 80. — Gospod pisatelj nam navaja vse Prešernove poezije, v katerih govori pesnik o naših „kulturnih delavcih“, ter razlaga in pojasnjuje potem dotična mesta. Tu čitamo marsikaj o Linhartu, Vodniku, Kastelcu in raznih pesnikih „Čebelice“, o Zupanu, o Holzapfelnu, Levičniku, Zarniku, Čopu, o takratni cenzuri, o Kopitarju in Pavšku, o abecedni vojski, o Metelku, Ravnikarju, Smoletu, Korytku, Volkmerju, Krempeljnu, o Ahaclju in Slomšku, o ilirizmu in Vrazu itd. Knjiga bo služila kot dober komentar pri proučevanju Prešernovih „Poezij“. O posameznostih se bodo pač najbrže še vnele debate. Nam se zdi preozko opredeljen tisti duševni tok, iz katerega je vzrasla mlada slovenska literatura, ako ga izvajamo z gospodom pisateljem iz „jožefinske prosvetljenosti“ (str. 5.). Jožefinstvo samo je bilo le neki stranski izrastek tedanjega duševnega gibanja in je pri nas pomenilo germanizacijo in centralizacijo. Tudi ni točno, da je „cerkvena slovenska pesem tako stara, kakor slovenska knjiga“, češ, da so že Trubar, Krelj, Dalmatin, Bohorič zlagali slovenske pesmi (str. 7.). Slovenska cerkvena pesem je stoletja starejša in je bila zelo razširjena med ljudstvom že davno pred protestanti.

Ozvaldovo knjigo prav priporočamo. Marsikatera podrobnost v Prešernovih epigramih in pšicah postane umevna po njegovih razlagah in pojasnilih.
L.

Slovensko-nemška meja na Štajerskem. Kulturno-zgodovinski in narodopisni doneski. Nabral Ante Beg. Z zemljepisnim načrtom. V Ljubljani 1905. Str. 109. — Pi-

satelj gre ob jezikovni meji od kraja do kraja. Njegovo pot označujejo imena: Muta, Sv. Primož, Sv. Jernej, Pernice, Sobota, Bela, Sveti Ožbalt, Sv. Lovrenc, Ivnicca, Radelj, Sv. Pankracij, Kaplja, Sv. Duh na Ostrem vrhu, Arvež, Lučane, Sv. Jurij na Pesnici, Svičina, Gomilica, Ernož, Spielfeld, Cmurek, Marija Snežna, Sv. Ana na Krempergu, Apače, Radgona, Prekmurje. Pisatelj pravi: „Sobota, Arvež, Gomilica, Apače so za slovenstvo izgubljeni, dasi so ti kraji pred polstoletjem bili še vsaj do polovice naši. O Sv. Lovrencu niti ne govorimo več. Zdržati, oziroma rešiti bi se še dale župnije Sv. Jernej, Pernica, Kaplja, Sv. Duh, deloma Lučane in prekmurske vasi“. (Str. 103.) V teh krajih je seveda ohranitev narodnosti večinoma odvisna od duhovnikov. Tudi g. Beg mnogo piše o tem. Seveda pride pri tem v čuden položaj kot sourednik listu, katerega edini namen je, izpodkopavati duhovščini ugled in ji pobijati voljo in veselje do javnega dela. Želimo, da bi se z organizacijo naših društev, katerih namen je narodna probuja in poglobitev verskomoralne zavesti, med katerimi je največjega pomena mladinska organizacija, ohranilo slovenstvo na teh nevarnih, tujemu navalu tako hudo izpostavljenih obmejnih krajih!
L.

HRVAŠKA.

Člani društva sv. Jeronima, ki vrši med Hrvati isto delo kot pri nas „Družba sv. Mohorja“, so prejeli za l. 1905. pet knjig, in te so:

I. Dobar je Bog. Pripovijest. Napisao Stjepan Eraković. 80. Str. 76. Pisatelj je posegel v tej povesti v slavonsko narodno življenje. Ivan Dominković, edini sin bogatega vaškega župana, se je zagledal v siromašno, dobro deklico Anico Beretićevo. Njegovi starši bi raje videli, da bi si izbral bolj imovito deklico, a Ivan je naposled premagal vse ovire in se oženil z Anico. Ivan ni bil hudoben mladenič, nego lahkomišljen in kot edinec razvajen, a tudi njegov oče se je brigal za vse bolje, kakor pa za svoje gospodarstvo, in zato je šlo premoženje rakovo pot. Dospela je še menica, katero je oče nekemu trgovcu lahko-umno podpisal, in gospodarski polom je bil gotov. Oče je naglo umrl, a Ivan je odšel v Ameriko. Amerika ga je ozdravila in povsem izpremenjen se je vrnil čez dve leti nazaj in začel s svojo zvesto Anico novo življenje.

Pisatelj pozna dobro narodno življenje v Slavoniji, in zato se je v svoji povesti dotaknil marsikatero narodne rane, prevelike potrate pri

ženitnini, nespametnega gizdalinstva in lišpa pri ženskah in lahkomnega gospodarstva, ki nam je krivo, da domači narod gmotno propada, a tujci se v trumah selijo v one od Boga tako blagoslovljene kraje. Vpletel je v povest tudi prav srečno ameriško vprašanje, ki bi zaslužilo, da se mu posebno na slovanskem jugu posveti več pozornosti. Pripovedovanje teče neprisljano, jezik mu je lep, dialogi so kratki in res narodni; to povest bodo prav radi in koristno čitali.

II. **Ruske narodne pripovijetke.** Preveo M. Divković. 80. Str. 90. — Ravnatelj zagrebške gimnazije, dober veščak ruskega in hrvaškega jezika, je zbral v tej knjižici štirinajst ruskih narodnih pripovedek. Dasi pri mnogih od njih manjka zdravega jedra in so večinoma plod živahne narodne fantazije, vendar jih bode vsakdo rad prebiral in se zamislil v one srečne čase, ko mu je babica pri topli peči pripovedovala podobne pripovedke. Iz teh pripovedek naj bi se učili oni, ki pišejo za narod, kako se piše, da jih bode narod res umel, da bodo res pravi narodni pisatelji.

III. **N. Lockyer: Astronomija ili nauka o zvijezdama.** Preveo dr. Milan Šenoa. 80, str. 86. — O astronomiji je sicer težko pisati za narod, vendar je potrebno, da dobi ljudstvo tudi o tem nekaj pojmov; v tej knjižici jih bode lahko dobilo, ker je res popularno napisana. Največ se govori v tej knjižici o naši zemlji in o njenem gibanju, potem o mesecu, o drugih nebeških telesih, o solncu in zvezdah nepremičnicah.

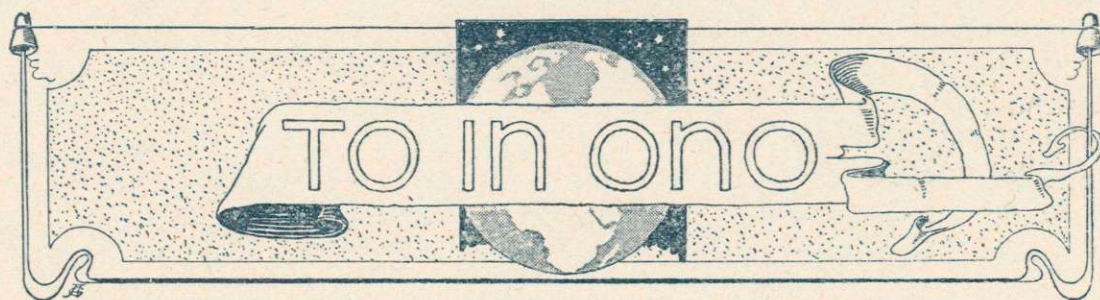
IV. **Voće i njegova upotreba.** Napisao Ivan pl. Radić. Vel. 80, str. 208. To je doslej največja in najbolj bogato ilustrirana knjiga, kar jih je društvo izdalo. Pisatelj omenja najpoprej, kako se sadje deli po razredih, potem opisuje razno sadje, posebno obširno jabolka in hruške, a v drugem delu pripoveduje, kako moramo sadje porabiti, da dobimo od njega največjo korist. Tu se učimo, kako moramo sadje brati, spravljati in razpošiljati, kako ga moramo sušiti, kako se prirejajo razne sadne paste, kis, žganje, vino in razni likerji. Upamo, da bode ta knjiga, ki je v mnogih iztisih romala med hrvaški narod, vendar nekoliko pripomogla, da se bode povzdignila in razširjala sadjereja, za katero je malokatera zemlja tako pripravna, kakor je Hrvaška.

V. **Danica.** Koledar i ljetopis društva svetojeronimskoga za godinu 1906. — 80, str. 248. Tiskano 47.000 komada. Člani „Društva sv. Jeronima“ se vsako leto najbolj vesele svoje stare znanke „Danice“, ker jim ona prinaša največ raznovrstnega gradiva. Za navadnim koledarom in društvenim letopisom sledi zabavno-poučni del, ki prinaša slike in življenjepise slavnega škofa Jožefa Jurija Strossmayerja, istrskega buditelja dra. Dinka Vitezića, marljivega hrvaškega zgodovinarja Ivana Krst. Tkalčića in pa dobrega narodnega pisatelja Josipa Zorića. B. K. opeva na narodni način junaško smrt zadnjega kralja iz hrvaške narodne dinastije Petra Svačića, a V. Gjurin je priobčil tri lepe pesmice iz narodnega življenja. Dr. Svetozar Ritig je napisal večjo povest iz slavonskega življenja „Jurin Kuzman“, v kateri nam je opisal žalostni konec kmeta, ki se je hotel pogospoditi. Ivan Lapušić je priobčil lepo črtico iz Bosne: „Na drugi dan Uskrsa“, a Ilija Ujević črtico iz dalmatinskega Zagorja: „Kuga“. Prav poučni so spisi župnika Jožefa Šafrana: „Kako je na selu bolesnicima“, „U školu“ in „Nešto malo iz gospodarstva“. Pisatelj dobro pozna narodne rane in v svojih spisih daje narodu pravega zdravila. Ravno tako bode koristil tudi članek župnika M. Ettingera: „Kakog imamo sve kod nas naroda“, pokazuje, koliko je že tujega elementa na hrvaškem narodnem telesu, in svari pred pretečo nevarnostjo. Dr. Ritig je opisal še „Velehrad“, a dr. Milan Šenoa beli Zagreb. Narod se tudi opozarja na koristno „Družbo sv. Cirila in Metoda“ za Istro, a učitelj Horvat uči stariše, kako naj ukrenejo s svojimi slepimi otroci, če jih imajo. Razun nekaterih krajših poučnih spisov je še nekoliko smešnic, potem sledi število društvenih članov po poverjeništvih in sejmi.

Iz društvenega letopisa povzamemo, da društvo vrlo podpira ljudske knjižnice, katerim je razdelilo v preteklem letu 2620 knjižic. Društveno premoženje je štelo na koncu leta 1904. 295.238 K 82 vin., dosmrtnih članov je bilo 16.428, a letnih 5488. Dosmrtni član postane, kdor vplača enkrat za vselej 10 K, a letni 1 K. Naj bi to koristno društvo bratskega nam naroda pognalo še krepkeje korenine v vseh krajih, kjer prebivajo Hrvatje!

Janko Bartl.

NAŠE SLIKE.

Šibenik (str. 129) je staro dalmatinsko mesto blizu izliva Krke, ki se tu jako razširi in je v zvezi z morjem po ozkem predoru, ki ga varuje stara utrdba. Šibenik je zidan amfiteatralno ob skalovitem hribu in ima tri trdnjave iz starih časov, ki so jih pa tekom časa opustili in ki zdaj razpadajo. Proti suhi strani ima Šibenik še obrambni zid. V Šibeniku stoluje škof, dalje je tu okrajno glavarstvo, sodišče, pristaniški in carinski urad, lepa, v gotsko-lombardskem zlogu zidana stolna cerkev iz 15. in 16. stoletja. Okoli 7000 prebivavcev živi večinoma od ribištva in mornarstva, od trgovine, vino- in oljkoreje. Šibenik je po železnici zvezan s Spljetom. Priobčili smo danes podobo Šibenika, ker se sliši da hoče Avstrija iz Šibenika narediti morskno trdnjavo po modernih vzorcih. Ker mora Avstrija z ozirom na Balkan in na Italijo zavarovati vse doslej tako zanemarjeno dalnatiško obrežje, je prav umevno, da si je izbrala Šibenik za trdnjavo.

Kip Žalostne Matere Božje, katerega fotografični posnetek priobčujemo na str. 137., je razstavil kipar Ivan Puc iz Škofje Loke na razstavi „Katoliškega društva rokodel. pomočnikov“ v Ljubljani prošlo leto. Lepa skupina je na razstavi jako ugajala.

Kosciuszkov spomenik, katerega sliko prinašamo na str. 144., bo v kratkem postavljen v Krakovu. Tadeusz Kosciuszko, zadnji vojskovodja poljsk. kraljestva, bo gledal tu s konja na istem trgu, kjer je mnogokrat javno govoril poljskemu ljudstvu in ga bodril k boju za svobodo. Spomenik sedaj vlivajo v umetniški livarni Tomaža Sipka na Dunaju. Model je izdelal prof. Lenard Marconi, izvršitev pa sta preskrbela po Marconijevi smrti njegov zet Anton vitez Popiel in prof. Giacomo Giovanetti v Florenci. Spomenik bo visok 13 in pol metra. Stroške je pokrtil poljski narod s prostovoljnimi darovi.

Kipa J. Strachovskega „Šolar“ in „Šolarica“ (str. 152) sta jako ličen okrask na novi meščanski šoli v Pragi.

Slike iz Kitajskega, ki jih vidijo čitatelji v tej številki, nam je poslal naš pisatelj oče Veselko Kovač s svojim spisom, ki smo ga začeli priobčevati v tej številki. Od tega sloveanskega misionarja imamo še celo zbirko jako zanimivih fotografij s Kitajskega,

ki jih bomo še priobčevali v njegovem zanimivem spisu o potovanju po Rumeni reki.

Rojstni dom Gregorčičev (str. 177.) je v Vrsnem na Goriškem. Hišica je stisnjena med drugimi, prav pohlevna, pa prijazna na videz. Pred hišo sedi oče pesnikov. Dobri starček je umrl lansko leto

Maroški sultan.

dné 21. oktobra. Prej je imel bolno oko, ki ga je moral z ruto zavezati. Naj mu naša podoba ohrani spomin med Slovenci. Storil je dovolj, da je odgojil Slovincem sina-pesnika!

Maroški sultan obrača zadnji čas nase splošno pozornost. Abdul Aziz je vladar dežele, ki

se razteza v severo-zapadni Afriki od 0 do 13. stopinje vzhodne dolžine od Greenwicha, tam kjer se Afrika najbolj približuje Evropi, tako da loči oba dela sveta samo ožina gibraltarska. A maroški sultan ni srečen, kajti doma ga ne ubogajo in mnogo rodov mu plača davek samo, če si ga more s silo vzeti. Tem več prijateljev ima izven države, zlasti Francoze in Nemce, ki se mu oboji kar s silo ponujajo, da bi mu „pomagali“, seveda tako, da bi potem sami ostali gospodarji v Maroku. Nemški cesar se je potrudil celo sam v Maroko, da bi pripravil pot nemškemu

Gibraltarske trdnjave.

vplivu. Francozi, ki mislijo, da imajo večjo pravico do Maroka, so to tako težko gledali, da se je že govorilo o vojski, in posledica teh napetih razmer je bila konferenca zastopnikov vevlasti v Algecirasu, majhnem mestu južne Španske prav blizu Gibraltarja. Na tej konferenci so se pogodili tako, da so se razburjeni duhovi pomirili. Maroški sultan pa stoji v nekakem mednarodnem varstvu. Pri tej priložnosti prinašamo tudi sliko Gibraltarske trdnjave. Gibraltar, arabsko „Džebel al Tarik“ (slovensko: Tarikova skala), je najjužnejši konec Pirenejskega polo-

toka. Skala je visoka 425 m, dolga 4,6 km in široka 1,25 km. Od l. 1704. je v angleški oblasti. Angleži so izpremenili Gibraltar v silno trdnjavo, ki brani vhod v Sredozemsko morje in velja za nepremagljivo. V skalo so vsekane tri visoko obokane galerije, prva 122 m, druga 213 m, tretja 308 m nad morjem; vse so nasajene z ogromnimi topovi največjega kalibra. Ker meri morje na najožjem mestu samo 13 km med Evropo in Afriko, je jasno, zakaj Angleži tako varujejo to svojo tako velevažno posest.

Mnogo se piše o namerah Italije na Albanijo.

Zato prinašamo danes nekaj slik iz okolice Skadra. Skadar je pristanišče albansko in glavno mesto severoalbanskega vilajeta. Mesto stoji na južnem bregu Skadarskega jezera, ki skoro vsako leto preplavlja okolico. V mestu stanuje generalni gubernator, avstrijski generalni konzul in več konzulov drugih držav. V mestu je utrjen grad in velika katoliška katedrala. Prebivavci tkejo, tešejo ladje in izdelujejo orožje. Skadarski bazar ima do 2000 prodajalnic in je eno največjih trgovišč ob vzhodni obali Adrije. Prodaja se večinoma koruza, volna, kože itd. V starih časih se je mesto imenovalo Skodra. Dolgo časa je bilo mesto v srbski oblasti. Od leta 1395. je bil Skadar beneški, od leta 1479. pa je pod turško oblastjo. — Tu je razsajal dne 1. junija prošlega leta hud potres, kakršnega že dolgo niso pomnili. Škoda se je cenila na 50 milijonov frankov, in avstrijski cesar je daroval 25.000 kron. Naši sliki str. 188. in 189. nam kažeta gorovje iz skadarske okolice z razstresenimi seli in narodno nošo tamošnjega prebivalstva.

Prva koncertna dvorana glede na velikost, akustično in praktično razdelitev prostora v Ljubljani je sedaj velika dvorana hotela „Union“. Pogled z galerije kaže naša slika str. 192. Na svečnico je priredila letos „Glasbena Matica“ v njej Bos-sijev oratorij „Visoka pesem“, ki je napolnil dvorano in uspel najpovoljnejše. Veliki zbor „Glasb. Matice“ je šele v tej dvorani prišel do popolne veljave. Za „Glasbeno Matico“ pa je ravno tu nastopil izborni izvežbani

ženski zbor „Katoliškega društva za delavke“ pod vodstvom g. Ferjančiča, ki je dirigiral tu nekaj svojih „Venčkov narodnih pesmi“, med katerimi so pravi biseri narodne melodije in harmonizacije.

Msgr. dr. Fr. Sedej,

novi nadškof goriški, metropolit ilirski.

Goriška nadškofija je dobila novega višjega pastirja — msgr. dr. Fr. Sedeja. To imenovanje nas še tembolj veseli, ker štejem dr. Sedeja v vrsto „Dom

in Svetovih" pisatelj. Monsignor dr. Fr. Sedej je bil rojen dne 10. okt. 1854 v Cerknem na Goriškem. Gimnazijo je dovršil v Gorici l. 1874. Bil je vedno odličnjak. Maturó je prestal tudi z odliko in sicer kot privatist, ker je h krati isto leto dovršil tudi prvi tečaj bogoslovja. V mašnika posvečen je bil dne 26. avg. 1877 in je potem služboval najprej kot kaplan v rojstni vasi v Cerknem, a le malo časa. Že l. 1878. so ga poslali na Dunaj v zavod sv. Avguščina, da dopolni svoje učenje in postane doktor bogoslovja. Vrnivši se po štirih letih v domovino, je služboval kot kaplan in katehet pri sestrah uršulinkah v Gorici. Po smrti Štefana K o c j a n č i č a leta 1883. je postal njegov naslednik kot profesor starega zakona v osrednjem semenišču, kjer je poučeval šest let, dokler ga niso pozvali zopet na Dunaj l. 1889. kot c. in kr. dvornega kapelana in ravnatelja višjega izobraževališča za duhovnike pri sv. Avguštiu. Od tod je prišel l. 1898. z nova v Gorico kot kanonik, župnik stolne cerkve in dekan goriškega dekanata. To službo je opravljal z izredno vestnostjo, pridnostjo in požrtvovalnostjo do prošlega meseca. L. 1902. je prevzel iz prijaznosti do bolnega prijatelja dr. Josipa Pavlice nadomestovanje novega zakona v goriški bogoslovnici. Ta predmet je po prezgodnji smrti dr. Josipa Pavlice nadalje poučeval do sedanjega časa. Poleg tega je bil tudi član dež. šol sveta, nadškofijski nadzornik slovenskih in nemških goriških šol in je sodeloval pri različnih upravah in društvih.

Od nekaj je bil velik prijatelj cerkvenega petja ter si je pridobil kot predsednik „Cecilij. društva“ na tem polju mnogo zaslug.

O njegovem nenavadnem bogoslovnem znanju nam pričajo razne učene razprave. Tako so prinesli izpod njegovega peresa n. pr. „Folium periodicum“, „Rimski Katolik“ in „Dom in Svet“ razne znanstvene spise. V našem listu je posebno znamenita razprava o klinopisih. V zadnjem času je spisal: „Pojasnilni uvod“ v knjigo „Job“, ki jo je poslovenil pesnik S. Gregorčič.

Monsignora dr. Sedeja prištevamo med najbolj nadarjene duhovnike v goriški nadškofiji. Njegov značaj je čist, njegovo življenje v vsakem oziru vzgledno, njegova pobožnost odkritosrčna. O tem pričajo zlasti verniki stolne župnije, ki ga radi njegove požrtvovalnosti, gorečnosti in pobožnosti visoko čislajo in pristrčno ljubijo. Stolno cerkev je popolnoma prenovil in olepšal. Svojemu rojaku želimo ob nastopu tako visoke in težavne službe, da mu ohrani Bog svojo pomoč mnogo let v prospah goriške nadškofije!

† Lambert Einspieler,

stolni prošt v Celovcu, predsednik „Družbe sv. Mohorja“.

Dne 3. febr. nas je iznenadila žalostna vest, da je umrl stolni prošt Lambert Einspieler v Celovcu. S tem je zadela koroške Slovence bridka izguba, kajti

Lambert Einspieler je bil duša slovenskemu gibanju na Koroškem.

Prošt Lambert Einspieler je bil rojen dne 10. septembra 1840 na Bistrici v Rožu kot sin spoštovane Einspielerjeve rodbine „pri Krivcu“. Ko je dovršil z najboljšim uspehom za duhovniški poklic potrebne znanstvene in bogoslovske nauke, v gimnaziji (1859) in v knezoškofijski bogoslovnici v Celovcu, je bil dne 8. avgusta 1863 posvečen za duhovnika. Novo mašo je daroval v podružnični cerkvi na Bistrici. Od tedaj je nepretrgoma in vzorno deloval deloma kot dušni pastir, deloma kot član knezoškofijskega konzistorija in knezoškofijskega stolnega kapitlja v službi krške škofije.

Kot dušni pastir je bil najprej nameščen za kapelana v dekanijski župniji v Kapli ob Dravi, kjer je šest mesecev opravljal dušnopastirsko službo v obsežni župniji namesto visokoletnega in bolehnega dekana in župnika Mateja Čudna. Od 1. maja 1864 do 30. septembra 1866 je deloval kot dušni pastir v dekanijski župniji žabniški ter je bil v času romanja na sv. Višarje, kjer je bilo do 20.000 romarjev, neposredni vodja zakristije in bogoslužja. Ta služba je posebno v vojskinem letu 1866 zahtevala veliko previdnosti in pozornosti.

Od 1. okt. 1866 do 31. julija 1868 je deloval kot kapelan in katehet pri mestni župniji v Beljaku in je prevzel tudi vodstvo novoustanovljenega „Katoliškega društva rokodelskih pomočnikov“.

L. 1868. je knez in škof dr. Wierý L. Einspielerja poklical za knezoškofijskega dvornega kapelana in tajnika ordinariata v Celovec, potem je bil pa „v priznanje za izkazano strokovno znanje“ imenovan za konzistorialnega poročevalca, arhivarja in tajnika duhovskega sodišča v zakonskih zadevah. Pod škofom dr. Fundrom je pokojnik postal kancelar knezoškofijskega ordinariata. L. 1884. je bil pokojnik od cesarja imenovan stolnim kapitularem. Ko je krška škofija dne 1. oktobra 1886 vsled smrti kneza in škofa dr. Petra Fundra nenadoma osirotela, je bil kancelar L. Einspieler imenovan za kapiteljskega vikarja, da je v vsem vodil izpraznjeno škofijo, in to zaupno službo je opravljal v zelo težavnih razmerah skoraj šest mesecev.

Dne 5. novembra l. 1899. je pa bil imenovan za stolnega prošta. Papež Leon XIII. je pokojnika l. 1888. odlikoval s častnim križcem „Pro Ecclesia et Pontifice“, 11. maja 1901 pa imenovan za „protonotarja ad instar participantium“ in uvrstil s tem med rimske prelate (odličnjake).

Poleg skrbi, da je vestno izvrševal svoje mnogotere škofijske službe, je smatral L. Einspieler kot duhovnik za svojo vestno dolžnost, da je z radovoljno pomočjo pri dušnem pastirstvu porabil svoj ostali čas v korist cerkve, države in svojega ljubljene naroda. Tako je poučeval krščanski nauk 11 let na dekliški industrijski šoli v Celovcu; 8 let (1894 - 1902) je bil izpovednik Elizabetink; od l. 1875. je bil odbornik,

od l. 1891. predsednik društva za podporo potrebnih duhovnikov krške škofije.

Za nas je Einspieler posebno važen kot predsednik Družbe sv. Mohorja, ki se je pod njegovim predsedstvom jako razširila. Zadnji čas je bil tudi predsednik podpornega društva za slovenske koroške visokošolce, častni član mnogih slovenskih občin itd.

Nekaj let je bil tudi državni poslanec, in sicer edini koroški Slovenec v državnem zboru. Izvoljen je bil po kompromisu med Slovenci in katoliškimi Nemci v kmečkih občinah celovških marca meseca l. 1897.

Bil je silno ljubeznivega in prijaznega značaja in v njegovi gostoljubni hiši je bilo pravo zbirališče narodnih Slovencev. Pokojni Lambert ni poznal večjega veselja, nego če je mogel koristiti svojim rojakom. Zato mu bo pa za vedno med nami časten in hvaležen spomin. N. v m. p.!

Izobraževalno delo „Slovenske krščansko-socialne zveze“. Iz „Društvenega koledarčka“ „Slovenske krščansko-socialne zveze“ posnemamo, da so imela „Zvezina“ društva v preteklem poslovnem letu 605 javnih predavanj, 164 dramatičnih predstav, 133 veselic, 119 izletov. Društva „Slovenske krščansko-socialne zveze“ imajo 115 knjižnic s 33.943 knjigami, pevskih zborov imajo 44 s 722 člani in 28 tamburaških zborov s 189 člani. To pa še ni natančna statistika, ker nekaj društev ni poslalo izkazov. To je vsekakor lepo izobraževalno delo, na katero je „Slovenska kršč.-socialna zveza“ lahko ponosna.

Bodoči knjižni program „Slovenske Matice“. Knjižni odsek „Slovenske Matice“ je s pomočjo pododseka sestavil sledeči knjižni program: 1. „Zbornik“ se kot periodična knjiga obdrži v ta namen, da se v njem objavljajo krajše razprave strogo znanstvene vsebine. 2. Letopis ostani še nadalje društvena knjiga za objavljanje pisarniškega poročila. 3. Matica izdaj vsako leto po eno ali dve monografiji. Kot primerna tvarina tem monografijam se priporočajo sledeče razprave: a) Zgodovina Ilirije, kot spominska knjiga z ozirom na bližajočo se stoletnico. b) Zgodovina ilirizma c) Zgodovina reformacijske dobe v Slovincih. d) Bleiweis in Novice, ob stoletnici pokojnikovega rojstva. e) Zgodovina slovenskega naroda. f) Zgodovina slovenske in ostalih slovanskih književnosti. g) Opis ostalih slovenskih pokrajin. h) Prešernov zbornik. i) Etnografske študije o Slovincih (z ilustracijami). j) Novejše tehnične pridobitve (z ilustracijami). k) Občna zgodovina v monografijah (ilustrirana). l) Zgodovina umetnosti v monografijah (ilustrirana). m) Kemična tehnologija. n) Bakteriologija in mikroskopija (ilustrirana). o) Narodno gospodarstvo. p) Socializem in sociologija. q) Poučni spisi iz zdravstva. r) Etika. s) Estetika. t) Poetika. u) Astronomija. 4. Leposlovju naj se pridrže vsako leto vsaj po tri knjige

pod splošnimi naslovi a) Knezova knjižnica. b) Zabavna knjižnica. c) Iz svetovne književnosti. — Kot tvarina prvima dvema knjigama se priporočajo poleg izvornih leposlovnih del ponatiski izbranih spisov umrlih ali pa tudi še živečih domačih pisateljev. Izdajala naj bi se tudi izvorna dramatična dela in pesniški zborniki.

Za prevode v knjigi „Iz svetovne književnosti“ se priporočajo pesniške antologije; dalje najboljša starejša in novejša slovanska leposlovna in dramatična dela ter klasična in moderna dela tujih književnosti. Sprejemajo se pa le prevodi po izvornem besedilu; prevodi iz nemščine se načelno odklanjajo. Vsakemu teh prevodov naj se pridoda kot uvod kratek pregled o avtorjevem življenju in delovanju.

Jos. E. Hilscher. Dne 22. januarja je preteklo sto let od rojstva Jos. Emanuela Hilscherja. Bil je rojen v Litomericah na Češkem 22. jan. 1806. Njegov oče je bil rojen Saksonec. Mladi Hilscher je z osmim letom vstopil v vojaško odgojevališče in je prišel l. 1817. z ondotnim polkom v Ljubljano, kjer je bilo tedaj tudi vojaško odgojevališče. Korporal Friderik Dahl, ki je znal dobro francosko in angleško, se je zanimal za živahnega dečka in zato ga je še posebej učil l. 1819. najpotrebnejših pravil iz pesništva. Istotako ga je v tem stremljenju podpiral tudi vadniški poročnik Koberwein. Ko je l. 1823. dovršil šolo, je vstopil v vojake. Drugo leto se je učil na ljubljanski učiteljski pripravnici, da bi se vsposobil za vojaškega učitelja. Že 1. decembra 1824 so ga kot korporala postavili za učitelja. V tej službi je ostal do l. 1833. Leta 1826. je napredoval za „ex propriis“ kadeta in l. 1831. za narednika. Kot učitelj je imel dovolj prilike, da se je vadil v pesništvu in v tujih jezikih. Poleg nemških klasikov sta ga najbolj zanimala Shakespeare in Byron. V tem času je spisal igrokaz v petih dejanjih „Friderik Lepi“, ki so ga uprizorili v deželnem gledališču in ki je zelo ugajal. Leta 1833. je izšel pri Blazniku prevod Byronovih „Hebrejskih spevov“. Ta prevod so prištevali k najboljšim nemškim prevodom slavnega Angleža. L. 1834. so ga premestili kot štabnega pisarja k generalnemu kvartirnemu oskrbništvu v Milan. Tu je nadaljeval svoje započeto delo. Učil se je nadalje jezikov zlasti španščine, tako da je znal pisati in govoriti češko, nemško, italijansko, francosko, angleško in špansko. V Milanu pa je jel bolehati in sušica mu je 2. novembra 1837 prestrigla nit življenja. Njegovo pisateljsko zapuščino je izdal l. 1839. dr. Ludovik Avg. Frankl. Izšla je pri založniku Heckenastu. V njej se nahajajo izvorne pesmi in prevodi iz raznih jezikov, ni pa v tej izdaji „Hebrejskih spevov“, ki so izšli v Ljubljani. Po njem imajo svoje ime Hilscherjeve ulice v Ljubljani, v spomin, da je tam v tesni, temni vojašnici živel mož, ki si je z lastnim trudom priboril visoko izobrazbo v vojaški suknji.

Vseslovensko evidenčno knjižnico namerava ustanoviti ljubljanski magistrat in zato prosi vsa upravištva, da mu pošiljajo svoje liste.

ČRNOGORCI IZ SKADARSKE OKOLICE.

Jos. V. Sládek.

Dne 27. oktobra je obhajal češki pesnik I. V. Sládek svojo šestdesetletnico. Rojen je bil 27. oktobra 1845. v Zbirohu, študiral je gimnazijo in univerzo v Pragi; l. 1871. je bil imenovan za profesorja angleškega jezika pri trgovinski akademiji v Pragi; razen tega je predaval tudi angleščino na češki univerzi in tehnik. Sedaj živi v pokoju deloma v Pragi, deloma v svojem rojstnem kraju. Sládek je začel literarno delovati v zelo burni dobi. V Ameriki se je bližala koncu kruta vojska za odstranitev suženjstva in tudi Evropa je bila vsa vznemirjena. Nevihta je začela razsajati najprej na Holštinskem in kmalu potem tudi na Češkem, kjer so leta 1866. izkrvaveli tisoči čeških sinov v boju zoper Prusijo. Ob tem času so se vojskovali tudi na Laškem za misel enotnega kraljestva; hkrati se je bliskalo na Balkanu. Češki narod je stal v odločilni opoziciji proti dunajski vladi, ustanavljala so se društva, zborovali tabori, oživljalo se je upanje v češko samostalnost; kmalu potem so zopet zapirali češke urednike in pisatelje v ječe. V ti dobi se je začela književna delavnost Sládkova, in vse to ni ostalo brez vpliva na njegovo tvorbo.

Sládek, katerega ime se je prvič pokazalo v listu „Světlozor“ l. 1867., je pel pesmi o svobodi in o bojih za svobodo češkega naroda. In le-ta vnema in gorečnost za češki jezik in za svobodo češkega naroda nista zapustili Sládku nikoli več. Mnogo je k tem glasovom Sládkove lire pripelo njegovo bivanje v svobodni Ameriki, kjer je bival dve leti (od l. 1869. 1871.). Leta 1875. je izdal prvo zbirko poezij „Básně“, potem so sledile zbirke: „Jiskry na moři“, „Světlo stopou“, „Na prahu ráje“, „Ze života“, „Sluncem a stínem“, i. t. d. Krasne so Sládkove zbirke pesni za mladino. Pesniku je hčerka

Helenka rastla pred očmi; iskal je zanjo v češki književnosti primernih pesni, in ko je spoznal, da jih ni, je hotel podati Sládek tudi češkim otrokom solnce in cvetove, smeh in pesen, humor in veselje, kakor imajo vse to otroci v Ameriki in na Angleskem, kjer se mladina vzgaja s poezijo izpod peres najboljših pesnikov. In tako so nastale Sládkove pesniške zbirke za mladino: „Zlatý máj“ (1886), „Skřivánčí písně“ (1889), „Zvony a zvonky“ (1894), ki so hitro našle pot do otroških src ter so povzročile pravi prevrat v češki otroški književnosti. Kako lepo, kako mično riše Sládek v teh zbirkah otroško življenje, izraža naivnost, smeh, otroško gorvenje in igranje!

Odlično mesto v češki književnosti imata tudi

Mohamedansko pokopališče v Skadru.

Sládkovi pesniški zbirki „Selské písně“ in „České znělky“ V „Selských písních“ ginljivo izraža ljubezen do kmečke zemlje in proslavlja kmečko delo Kmet nastopa v ti zbirki kot branitelj vsega človeštva, četudi ga ves svet zaničuje. Ne zaupa nikomur, razen Bogu in sebi, ali tudi nikomur ne služi. „Česká

znělky“ so preišljevanja o češkem narodnem ob-
stanku in življenju. Kot urednik in izdaja'elj „Lumíra“
(od l. 1877 - 1898) je Sládek stal v ospredju češkega
književnega življenja ter je okrog svojega lista skupil
najboljše pisatelje. „Lumír“ je postal vzor literarnega
časopisa in bilo je odlikovanje za vsakoga, kdor je
mogel v tem listu objaviti kak duševni proizvod.
Zadnja leta je Sládek posvetil velikemu delu: pre-
vodu Shakespeara. Že prej je mnogo prevajal iz an-
gleščine, španščine in poljščine. Temeljiti so njegovi
prevodi iz Keatsa, Longfellowa, Burnsa, Byrona,
Mickiewicza, Juana Valera itd.

Dr. Jan Máchal, ud češke akademije, vseučni-
liški profesor slavistike v Pragi in slovstveni zgo-
dovinar, je 25. novembra obhajal svojo petdesetletnico.
Dr. Máchal je na glasu kot slovstveni zgodovinar;
njegovi večji spisi so: „Nákres slovanského bájesloví“
(1891), „O bohatýrském epose slovanském“ (1893),
„P. J. Šafařík a jeho názory kritické i esthetské“
(1895), „O českém románu novodobém“. Dr. Máchal
je natančen poznavavec slovanskih književnosti.

Češki učenjake prof. dr. K. V. Zenger je do-
vršil nedavno 75. leto. Dr. K. V. Zenger, fizik in astro-
nom, je dika čeških tehnikov. Rojen je bil v Homutovu

Pogled na skadarsko gorato okolico.

J. V. Sládek spada med tiste češke pesnike, ki
so osvežili češko slovstvo, ki so povzdignili prosveto
in razširili češko obzorje. Pri tem pa se ni Sládek
preveč vdal vplivu tuje omike. Poleg Nerude je on
najbolje izrazil češko dušo, njena čuvstva in njen
humor brez najmanjšega ponarejenega patosa. De-
lavnost Sládkova je zelo obsežna, vkljub temu pa ni
pisal nikoli hitro in površno. Bil je tih in previden
brusivec pesniških draguljev. Njegove zbirke so izha-
jale polagoma, a zato so zapustile vsikdar globok vtisk.

na Češkem in spada med najboljše češke učenjake,
katerih delavnost je znana tudi izven čeških mej.
Zenger si je pridobil svetovno ime po svojih študijah
v kozmični fiziki in metereologiji. Kot profesor fizike
na češki tehniki je sestavil univerzalni reometer in
tangencialno tehtnico. Njegovih znanstvenih spisov
in razprav v jeziku češkem, nemškem in francoskem
je neštevilna vrsta. Zengrovo glavno delo je razprava
o novem svetovnem sistemu na podlagi dinamično-
električnih zakonov.

Prof. František Jan Ev. Kott, češki jezikoslovec, je h koncu decembra obhajal svojo osemdesetletnico. Prof. Kott je bil rojen v Podháčji pri Lnařih in spada k najboljšim poznavavcem češkega jezika. Poleg raznih manjših spisov in prevodov klasikov je Kott izdal pri Fr. Šimáčku „Češko-německý slovník“ zlasti gramatično-frazeologični, ki je izhajal skoraj celih 20 let (od l. 1876.—1893.) in ki ga je Kott l. 1896. izpopolnil v spisih češke akademije. Ta slovar, ki ga je Kott sestavljal 30 let, je dozdej poleg Jungmanovega edina in najboljša slika bogastva in čistosti češkega jezika.

Fr. Št.

Najstarejša češka pisateljica, gospá Věnceslava Lužická (Ana Srbová), je obhajala dne 6. decembra svojo sedemdesetletnico. Gospá Lužická deluje že 40 let na polju češke književnosti; poleg mnogih poučnih knjig in spisov za mladino je spisala celo vrsto romanov in novel, ki v njih popisuje življenje in delovanje ženske v hiši in v javnosti. Naslovi nekaterih njenih zabavnih knjig so: Povídky z malého světa (4 zvezki), — Chlumy (3 zv.) — Na zříceninách. — Saloména. — U kamenného domu itd. Pred več nego 30 leti je kot prva urednica lista „Ženské Listy“ spisala tudi veliko člankov, v katerih je reševala žensko vprašanje. Gospá Lužická - Srbova je mati g. dra. Vladimira Srba, bivšega župana mesta Prage.

☪

Slovak J. Murgaš in njegov brezžični brzojav. Pred nedavnim se je vršila med postajo Scranton in Wilkes-Barre v Zedinjenih ameriških državah javna poizkušnja z brezžičnim brzojavom, ki ga je iznašel Slovak Jozef Murgaš, katoliški župnik v Wilkes-Barru. Pri izkušnji je bilo veliko število strokovnjakov, in pokazalo se je, da Murgašev brezžični brzojav prekaša sistem Marconija, De Foresta in drugih v natančnosti in hitrosti brzojavljenja v največje daljave. Za veliki new-yorški list „World“ je brzojavljanje po Murgaševem sistemu desetkrat hitrejše in dvajsetkrat cenejše nego brzojavljanje po drugih že zdaj obstoječih sistemih. Kedar „Universal Aether Telegraph Company“ ta sistem vpelje tudi drugod, bo Jozef Murgaš v svetu tako znan kakor Bell po svojem telefonu. — Jozef Murgaš je bil rojen v Tajovu, v zvolenskem okraju na Slovaškem. V Ameriko je prišel l. 1896. in od tistega časa se odlikuje na narodnem in cerkvenem polju po svojem neumornem in požrtvovalnem delu.

☪

Škof dr. Jurij Lusčanski. Dne 2. decembra pr. l. je umrl lužiškim Srbom naglo, od mrtvouda zadet, kakor nekdej pred 11 leti Mihal Hórnik, apostolski vikar na Saksonskem, škof dr. Lusčanski. Mali narod katoliških Lužičanov (kakih 15.000) je imel svojega katoliškega škofa; v resnici svojega, ker Lusčanski je bil z dušo in telesom lužiški Srb. Lusčanski se je porodil l. 1839. v srbski vasi Wotrovu v zgornji

Lužici. Gimnazijo in bogoslovje je študiral v Pragi, kjer je bil l. 1866. posvečen za duhovnika. Nekaj časa je bil kaplan v Ralbicah, Wotrovu in Budišinu in potem je bil v Pragi ravnatelj lužiškega duhovnega semenišča. L. 1894. je postal kanonik v Budišinu, l. 1903. apostolski vikar na Saksonskem in dne 19. marca lanskega leta je bil od kardinala Koppa posvečen za škofa. Celo svoje življenje je Lusčanski deloval za svoje lužiške rojake. Nekaj časa je bil urednik lista „Katholski Posol“, izdal je lužiški katekizem in lužiški prevod Sv. pisma nove zaveze. Razun tega je spisal veliko člankov za ljudstvo v vse lužiško-srbske liste. Najbolj uspešno delavnost v narodnem pogledu je razvil v „Srbski Matici“, kateri je bil predsednik do svoje smrti.

Fr. Št.

☪

Poljska enciklopedija. Akademija umetnosti v Krakovu pripravlja izdajo velikanskega dela, ki bode predstavljalo sliko poljske kulture v celem njenem zgodovinskem razvoju. Delo bode razdeljeno na 25 zvezkov, 19 delov in 178 pododdelkov. Enciklopedija bo pisana tako poljudno, da bo pristopna tudi občinstvu, ki nima v ti stroki posebne izobrazbe. Štirje prvi zvezki bodo obsegali fzični zemljepis Poljske, antropologijo, jezik, arheologijo, obenem pa začetek slovanske kulture; daljši štiri zvezki bodo obsegali politično zgodovino in zgodovinsko geografijo; deveti zvezek bo popisal poljske gospodarske razmere, daljši zvezki pa cerkvene, šolske razmere, vojaštvo itd. Zadnji zvezki bodo posvečeni umetnosti, glasbi, znanstveni in leposlovni književnosti.

Na Poljskem obhajajo štiridesetletnico po rojstvu Mikolaja Reja, začetnika poljske književnosti. V nekaterih poljskih krajih so priredili slavnosti na čast Reju že v jeseni, v nekaterih se bodo priredile šele spomladi.

Pozabljena stoletnica. 13. oktobra je minilo 100 let po rojstvu Štefana Garczyńskega, ki je znan v poljski književnosti kot „filozofski pesnik“. Spisal je lepa dela: „Sonety wojenne“, „Wspomnienia“, „Dzieje Waclawa“ in dr. — Porodil se je 13. okt. 1805 v Kosmovu pod Kolišem, študiral je doma na Poljskem in pozneje v Berolinu, kjer je poslušal Hegela. L. 1829. se je seznanil z Mickiewiczem, ki je visoko cenil poezije Garczyńskega. Garczyński je zanimiv pojav v poljskem slovstvu, dozdej pa še ni dovolj ocenjen. Umrl je 20. septembra 1853.

Jan Amborski. Poljakom je zopet pred nedavnim umrl zaslužen mož, Jan Daroslav Amborski, pedagog, publicist in literat. Rojen je bil l. 1838. v Vlostovicah (v lubelskem okraju) Gimnazijo je dovršil v Kijevu; l. 1863 je odšel v Pariz, kjer si je služil vsakdanji kruh v raznih službah; bil je kopist, vzgojitelj in knjigar. Kot knjigar je urejeval bibliografski tednik „Le Bibliophile français“ in list „Bibliophile illustré“. Hrepenenje po domovini je pripeljalo Amborskega l. 1872. v Lvov. Tu je bil zopet vzgo-

jitelj in pozneje lektor francoskega jezika na vseučilišču in politehniku. V ti dobi je spisal slovnico francoskega jezika in razne priročne knjige francoščine za Poljake. Bil je sotrudnik in dopisnik raznih poljskih listov, urejeval je tednika „Chata“ in „Nowiny“, pozneje list „Niedziela“, glasnik „Maticy poljskiej“.

Fr. Št.

Marja Bartus. Dne 2. oktobra je minilo 20 let po smrti poljskega „skowronka“ (škrjančka), pesnice Marije Bartus. Po njeni smrti so napisali mnogo lepih nekrologov, ustanovil se je celi odbor, katerega namen je bil postaviti rajnici lep spomenik na grob, a pozneje se je vse pozabilo. Šele pred nedavnim je nekoliko prijateljev rajne Bartus postavilo na grob prezgodaj umrle pesnice kamenit križ. — M. Bartus je pisala verze že v 8. letu svoje starosti, pela je iz polne dekliške duše in njene pesmi so radi čitali vsi od Varšave do Kolomije. V njenih pesmih je bil poseben čar, osobita miloba. V poezijah „Czarodziejska fujarka“, „Wiązanki konwalji“, „Duch ruin“, „Sen szyćcia“ je Bartus sipala bisere misli in besedi, ki so jih pobirali založniki knjig, obogateli od njih in „škrjančka“ pustili gladovati. — — — Da, prava fizična lakota je izsrebala itak slabotne dekliške moči ter je vrgla mlado pesnico v prezgodnji grob. Bartus je živela življenje zapuščene sirote. Rojena 10. januarja 1854. v Lvovu, je v petem letu izgubila očeta, a v 8. letu že začela pisati verze, ki jih je kot mlado dekle objavljala v listu „Jutrzenka“. Njena velika nardarjenost je zbudila pozornost vsega poljskega občinstva, založniki so se trgali za njene pesmi in nezkušeno dekle je sipalo verze na vse strani, ne zahtevajoč primerne honorarja. Med tem, ko sta krakovski „Dziennik mód“ in lvovski „Tydzien“ dolgo časa polnila svoje predale z njenimi pesnimi, je živela Marija Bartus samo od dohodkov, ki jih je imela kot voditeljica otroškega vrta. Zbirka njenih pesni, ki jo je izdala knjigarna Gabrynowiča, ji je naklonila nekoliko prijateljev v Varšavi, ki so pesnico gmotno podpirali, toda vse to je bilo premalo. Ker je pesnici nedostajalo vsakdanjega kruha, je sprejela službo vaške učiteljice. Okrajni šolski svet jo je pošiljal iz enega kraja v drugi in navsezadnje jo je pustil brez službe in povrh še s kaljo tuberkuloze v prsih. Vrnila se je v Lvov, in tu se je začela dekliška tragedija — počasno umiranje. Tri leta je M. Bartus živela s svojo staro materjo samo od pičlih honorarjev v največji revščini. Naporno duševno delo in revščina sta ji polomili vsled bolezni itak že slabe telesne moči. Bartus je včasih cele tedne živela samo od čaja in je pri tem pisala svoje najbolj globoke in krasne pesni. Končno ji je javna dobrotljivost podelila malo podpore, Bartus se je šla zdraviti na deželo, a bilo je prepozno. Dne 2. oktobra 1885. je poljski „skowronek“ umrl. Ali dobi pesnica po smrti to, kar ji je domovina ostala dolžna v življenju?

☪

Štiridesetletnico delovanja prof. Baudouina de Courtenay so proslavili skupno slovstveni krogi poljski in ruski v Peterburgu dne 10. januarja. Profesor Baudouin je znan jezikoslovec, na peterburški univerzi predava primerjalno slovnico in sanskrit. Njegova dela „O jeziku staropoljskem XIV. stoletja“, „Rezja i Rezjanie“, razprave o latinski fonetiki, o morfologiji ruskega jezika, izvorni spisi o psihičnih pojavih jezika, o patologiji in embriologiji jezika so znani v celem znanstvenem svetu.

Vladimir Viktorovič Lesevič, ruski filozof-novopozitivist, je nedavno umrl v Kijevu. Rajni je zanimiv pojav v ruski književnosti. Rojen je bil leta 1837. v vasi Denisovki v poltavski guberniji. Ko je dovršil vseučiliške študije je služil nekoliko let pri vojakih v Kavkazu. Vrnivši se domov je razdelil svoje posestvo kmetom, jim ustanovil šolo, postal njih učitelj ter se je posvetil književnemu delu. V raznih ruskih listih je objavil mnogo filozofskih študij, v katerih se kaže privrženca novopozitivizma in kritičnega realizma. L. 1879. je bil poslan v Sibirijo, in ko se je vrnil, je bil sotrudnik in urednik revije „Russkoje Bogatstvo“. Zbirko svojih literarno-zgodovinskih razprav je izdal v knjigi „Etjudy i očerki“.

Število maloruskih dnevnikov in ruskih časnikov v Rusiji raste z nenavadno hitrostjo. Nekateri so že začeli izhajati; drugi bodo šele izšli. Ta pojav je nedvomno reakcija proti dolgemu, prisiljenemu molčanju. Po znanem ukazu iz l. 1876. ni mogel noben dnevnik niti drugi list izhajati v maloruskem jeziku, ampak bilo je celo prepovedano izdajanje knjig v malorusčini, izvzemši povesti iz vaškega življenja in znanstvena dela narodopisne vsebine. Danes se ta politika zatiranja maščuje z razvojem radikalnih listov. V Lubnah (gub. černihovska) izhaja „Hliborob“, politični list, ki je namenjen zlasti vaškemu prebivalstvu. Nedavno so začeli v Poltavi izdajati tednik „Ridnij Kraj“, ki je posvečen politiki, znanstvu in književnosti. V Kijevu izhaja od novega leta veliki dnevnik „Hromadska Dumka“. List se tiska v 100.000 iztisih. V Kijevu so ustanovili humoristični list „Šeršenj“. V Moskvi bo izhajal ilustrovan mesečnik „Ukraina“. V Petrogradu se ustanavlja mesečnik „Vilka Ukraina“, ki bo posvečen politiki, znanstvu in književnosti.

☪

Stopetdesetletnica Mozartovega rojstva. Wolfgang Amade Mozart je znan vsakomu, kdor se je kaj zanimal za glasbo. Zato se zdi umestno ga omenjati ob 150 letnici njegovega rojstva, ki se je praznovala 27. januarja t. l. — Rojen je bil Mozart 27. januarja l. 1756. v Solnogradu, kjer je služboval njegov oče kot dvorni glasbenik in pozneje kot kapelnik pri tamošnji nadškofiji. S komponiranjem je pričel že v četrtem letu, in ko je bil pet let star, je zložil že sam več menuetov. Napredoval je tako hitro, da je že leta 1762. nastopal po koncertih, ki jih je prirejal njegov oče, da bi pokazal tako svetu svojega

čudežnega otroka. Po vseh evropskih dvorih je žel obilna priznanja, vse se je navduševalo za malega Mozarta. Ravnotako so ga slavili po Italiji, kjer je napisal po naročilu tudi svojo prvo opero. Prepotoval je vso Italijo in Nemčijo, mudil se je v Parizu, umrl pa na Dunaju, kjer je napisal svojo najboljšo opero „Zauberflöte“. Umrl je v 36. letu, potem, ko si je napisal sam svoj „Requiem“. Ob svoji smrti pa je zapustil malo denarja, in zato se ne ve, kje je njegov grob sredi velikega dunajskega pokopališča. — V svojem življenju je napisal 226 del. Ta so najrazličnejša, tako za klavir, za orglje, za cerkveno petje, za instrumentalne kvartete, tercete in kvintete in med njimi je tudi 23 oper. Od teh jih je ostalo nikoli pozabljivih sedem. Glavna zasluga Mozartova pa je, da je položil dušo v melodije in melodije v dušo in tako združil glasbo z življenjem.

Drobne vesti. Grof L. N. Tolstoj je nedavno obhajal svojo 77-letnico in je še popolnoma čvrst in krepak. Na dan svoje 77-letnice je dovršil nov spis z naslovom „Konec tega stoletja“, v katerem razlaga svoje krščansko-socialne ideale. — Velik hrup je na Ruskem vzbudil roman A. Kuprina „Poedinok“ (dvoboj), ki v njem popisuje življenje ruskih čast-

nikov v neki mali garniziji. (Spis spominja nemške knjige „Aus einer kleinen Garnison“ poročnika Bilse.) Kuprin je dozdaj pisal samo kratke povesti; to je njegov prvi daljši spis. Roman nima velike umetniške vrednosti, ves uspeh ima zahvaliti samo tendenci. — Dozdaj so v Cetinju imeli samo en uradni list „Glas Črnogorca“. Pred nedavnim je začel izhajati drugi list z naslovom „Odbrana“. — Spisi najboljšega bolgarskega leposlovca Ivana Vazova se mnogo prevajajo v evropske jezike. Nedavno je izšel prevod njegove povesti „Dědo Joco gleda“ v nemškem listu „Aus fremden Zungen“ (št. 14 letnik XV.) Povest je prevel G. Adam in obenem objavil v istem listu študijo o Vazovu s podobo. — 21. in 22. novembra je bil v Krakovu shod poljskega ženstva, ki ga je sklicalo uredništvo feminističnega lista „Nowe Sowo“ Burnih sej shoda se je udeležilo več nego 200 ženskih in 100 moških gostov. Pri posvetovanjih o raznih socialnih in verskih razmerah na Poljskem se je pokazalo, da se je pravzaprav shoda udeležil le tisti del feministek, ki danes drviijo za gesli socialne demokracije. Kakor poroča „Tyg. illustrowany“, je imela glavno besedo pri shodu judinja Estera Golde iz Katovic.

V VELIKI DVORANI HOTELA „UNION“ V LJUBLJANI.

STRUJNE IN STRELE.

Letošnja glediška sezona je še precej mirno potekla. Kritiki so obdelali avtorje in igravce: občinstvu pa nobeden ni privoščil vrstice. To pa je grda nehvaležnost: Letos nas je občinstvo veliko bolj zabavalo kot igre; ves kulturni napredek naše metropole si lahko bral z obrazov in iz mimike glediškega občinstva. Odločilni so seveda bili „kulturonosci“ obojega spola na parterju, ki ga pri aplavzih krepko podpira akustično vrlo resonančno dijaško stojišče. Parter ima svoje malike, katerim tudi bolj aristokratske in rezervirane lože poklanjajo nekaj kadila. To fetišstvo je vso sezono najbolj označevalo in doseglo svoj višek tedaj, ko je gostoval razvajeni ljubljenec našega občinstva, neka že priletna, pa še vedno pikantna dama, ki je pred leti na našem odru še kraljevala. Kar ni pri občinstvu dosegla krvava „Lukrecija Borgija“, kar ni zmogla nežna „Ljubislava“, to se je posrečilo gospej Pollakovi, za kar ji gre velika zahvala. Bilo je pri „Zvonovih kornvilskih“. Junak in junakinja sta pela neko zelo žalostno pesem, obkrožal ju je zbor in naša gostovalka. Ta si je delala na glavo mično kapico s cofom, ki ji je graciozno molel preko čela doli do nosa. Občinstva seveda sentimentalna pesem o kornvilskem zvonu ni niti malo genila. To priliko pograbi iznajdljiva gostovalka, ki je do dna proučila psiho gledalcev, in je jela v taktu s kazalcem leve roke nihati cof svoje kapice od noska do lic, od lic do noska. Žela je buren aplavz. Ojunačena stori še več. Pihne na cof, cof

zleti od nosa proč mimo čela, na vrh kapice, se tu vsled labilnega ravnotežja prekucne in narobe pade po temenu, ter se naposled vleže po kapi doli skoro do vratu. Žela je viharen aplavz. Naša gostovalka je dober in neutrudljiv psiholog. Privzdigne čisto malo krilce z ne posebno umetno šansonetsko gesto in pravi mesto šampanjec „šlampanc“. Podari se ji prekrasen venec . . .

* * *

Zadnji čas sezone, ko so se ljudje že naveličali vse tragike, so poizkusili z „Lucetom in Lipetom“ ter z domačim umotvorom „Cigani“. Zadeli so na pravo struno. Posebno dame iz višjih krogov in iz „buržoazije“ so pokazale, da jih še ni oblizala dekadentna kultura in tudi ne angleški spleen: vse se znajo prisrčno smejati. Tudi krohota je bilo dovolj, kar je umljivo, če pomislimo, da je naše meščanstvo še dobro rejeno. Posebno „mastne“ šale mu gredó dobro v tek. Tudi ta naivnost je priznanja vredna, in dober rodoljub bo iz tega lahko sklepal na neukročene sile narodove . . .

* * *

Psihološko zapletenih iger in duhá utrujajočih idej naše občinstvo ne mara. Kdo naj pač zmore toliko visokega vzleta, če pride ravnokar od urada ali iz brivnice ali pa od dobre večerje? Zató pa je pristni ljubljanski humor dal igrokazu „Bratje svetega Bernarda“ imé „lemenatarska igra“, k igrama „Mali lord“ in „Mala Dorrit“, ki so jih nekateri za našim časom zaostali idealisti imeli

za najboljše v celi sezoni, so pa popoldne prignali otroke, ki so se ob njih res naslajali. Pravemu parternemu abonirancu so pa pri „Malem lordu“ kvečjemu še imponirale lične svilene hlačice nepristnega malega junaka. Upanje je, da se tudi mladi rod kmalu vrže po starih. Edina tragika, ki ima pri občinstvu še precej kredita, je tragika „Mlinarja in njegove hčerke“ ter pobožne Konradove piščalke. Strahove imajo ljudje še vedno radi, če se pa kdo na odru celó prekriža, je gotov popolnega uspeha. Radostno krohotanje parterja se druži z burnim aplavzom dijaškega stojišča, združi s finej-

šimi in pomembnejšimi smehljaji v ložah in na galeriji podvojen polagoma umira . . .

* * *

Ne manjka pa revolucionarnih elementov. To so tisti redkosejani nesrečneži, ki bi v gledišču radi od igre kaj videli ali slišali. Ne gré jim v glavo, da se občinstvo med igro rajše zabava med seboj, kot pa z dramo. Težko bodo kaj dosegli proti izvrstno organiziranim gospodom in damam, ki si ne bodo dali zlahka oktroirati drugačnega okusa, kot ga ima napreden Ljubljančan začetkom XX. stoletja.

